

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

БИБЛИОТЕКА
ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Главни и одговорни уредник
Др Небојша Кузмановић

Уредник
Др Борис Булатовић

Технички уредник
Татјана Цавнић

Рецензенти
Проф. др Слободан БЈЕЛИЦА,
Филозофски факултет у Новом Саду
Зоран ВУКЕЛИЋ,
Архивски саветник у Историјском архиву Суботица
Димитрије МИХАЈЛОВИЋ,
Кустос-историчар одељења Музеј присаједињења 1918. у Музеју Војводине

Штампање публикације омогућили су потомци оснивача добровољачких колонија из бачкотополске општине и Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама

ISBN 978-86-6178-157-5

© Copyright: З. Вељановић, Д. Пиља, Г. Панић, Р. Стојсављевић
© Copyright: 2025, Архив Војводине

ЗОРАН ВЕЉАНОВИЋ
ДРАГАН ПИЉА
ГОРАН ПАНИЋ
РАСТИСЛАВ СТОЈСАВЉЕВИЋ

КОЛОНИСТИЧКА НАСЕЉА
У ОПШТИНИ БАЧКА ТОПОЛА
(1918–1941)

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

Нови Сад, 2025.

Свим нашим прецима, оснивачима колонијалних насеља на данашњем простору оштинине Бачка Тојола... онима који су се описнули у непознато, у доље суфра за своје појомке.... овом књигом њихови појомци их сећају.... „Има сеоба. Смрти нема!”

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	9
АГРАРНА РЕФОРМА И КОЛОНИЗАЦИЈА У ВОЈВОДИНИ (ОПШТИНА БАЧКА ТОПОЛА) ОД 1918. ДО 1941. ГОДИНЕ	11
АГРАРНО ЗАКОНОДАВСТВО.	21
АГРАРНА РЕФОРМА НА ПОСЕДИМА ПРИВАТНИХ ЛИЦА, ПОЛИТИЧКИХ ОПШТИНА, ЦРКВЕНИМ ПОСЕДИМА, УРБАНИЈАЛНИХ ЗАЈЕДНИЦА, ДРЖАВНИМ ПОСЕДИМА И ЗАДУЖБИНАМА	28
КОЛОНИЗАЦИЈА БАЧКЕ	33
НАСЕЉАВАЊЕ ДОБРОВОЉАЦА И ДРУГИХ КОЛОНИСТА У БАЧКОТОПОЛСКОЈ ОПШТИНИ	39
ПОДИЗАЊЕ КУЋА НА ДОБРОВОЉАЧКИМ КОЛОНИЈАМА У БАЧКОТОПОЛСКОЈ ОПШТИНИ	45
ИМЕНА НОВООСНОВАНИХ ДОБРОВОЉАЧКИХ КОЛОНИЈА У БАЧКОТОПОЛСКОЈ ОПШТИНИ	52
ДОБРОВОЉЦИ ВОЈСКЕ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ – ОСНИВАЧИ КОЛОНИСТИЧКИХ НАСЕЉА У ОПШТИНИ БАЧКА ТОПОЛА	57
БАЧКИ СОКОЛАЦ	57
ГОРЊА РОГАТИЦА	81
КАРАЂОРЂЕВО	99
КАРКАТУР (МИЋУНОВО)	129
КОЧИЋЕВО	138
МАЛИ БЕОГРАД	141
ЊЕГОШЕВО	150
СВЕТИЋЕВО	171
СРЕДЊИ САЛАШ	181
ТОМИСЛАВЦИ	185
КОЛОНИСТИ У ПОСТОЈЕЋИМ НАСЕЉИМА ОПШТИНЕ БАЧКА ТОПОЛА	203
ЗАКЉУЧАК	209
CONCLUSION	213
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА	217
БИОГРАФИЈЕ АУТОРА	221

ПРЕДГОВОР

Питома бачка равница сведочила је бројним променама када је постала део нове Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Српско становништво из тзв. пасивних крајева нове краљевине, брдских предела данашње Босне, Херцеговине, Лике, Далмације, Славоније, Црне Горе удахнули су нови живот између Дунава и Тисе. Део српског становништва који је већ живео у Панонској низији, новим разграничењем између Краљевине СХС и Мађарске одабрали су (оптирали) да пређу да живе са својом српском браћом у вековном досањаном сну.

У општини Бачка Топола је тада формирано десет колонистичких насеља. Солунски добровољци, надареници и оптанти дошли из свих крајева Балкана и Панонске низије потражили су нови и бољи живот између долина Криваје и Чика. Нова насеља али и делови већ постојећих постали су место сабрања људи различитих карактера, искуства, обичаја и говора. Из ројева салаша збили су своја огњишта једно поред других обезбеђујући својој деци бољу будућност. После проживљених страхота новог светског рата, очеви оснивачи наново обнављају своја опустела места. Породице се проширују и насеља расту.

Оснивачи колонистичких насеља у Бачкој Тополи нису много причали о својим ратним догодовштинама, миграцијама и тешким почецима у равници. Шапатом су између себе препричавали своје ратне године. Како су били старији, тако су се те приче чешће понављале. Доласком нових комунистичких власти 1945. године ти говори су били све тиши, а по коју речиницу су преносили на своје унукe да их они пренесу даље.

Данашње генерације, прауници и чукунуници оснивача, отишли су из колонистичких насеља у којем су се родили и одрасли. Насеља више нису места сабрања већ завичај који данашње младе људе подсећа на детињство. Они махом не знају какве су муке преживели њихова преци да би они, њихови потомци имали бољу и мирну будућност. Велики део предачких прича нису записане и појео их је дух времена. За један

део предака оснивача су изгубљене и фотографије, њихови потомци ни не знају како су изгледали. Ово дело је покушај ентузијаста, благих људи који разумеју да уколико не будемо неговали прошлост, нећемо имати ни будућност.

Уколико заборавимо наше претке, како да се надамо да ће нас запамтити наши потомци.

мр Драган Трапарић
магистар правних наука и потомак оснивача Његошева

АГРАРНА РЕФОРМА И КОЛОНИЗАЦИЈА У ВОЈВОДИНИ (ОПШТИНА БАЧКА ТОПОЛА) ОД 1918. ДО 1941. ГОДИНЕ

После победе над непријатељским армијама и ослобођења Србије 1. новембра 1918. године, а потом и других јужнословенских земаља, 1. децембра 1918. године, дошло је до потпуног остварења ратног циља Краљевине Србије и дуго сниваног сна Срба са обе стране Саве, Дунава и Дрине. Сви Срби на Балкану постали су слободни и уједињењи у својој држави, под својом народном династијом, са границама измештеним од Београда на више стотина километара на север и запад.¹

¹ Идеја ослобођења и уједињења у првом реду Срба (Србије и Црне Горе), а потом и свих Јужнословена који су живели под туђом влашћу на просторима Балкана развила се током средине 19. века а кулминирала пред и током Првог светског рата. Током најжешћих битака у првој ратној години, Влада Краљевине Србије је децембра 1914. године, на седници у Нишу прокламовала ратне циљеве: „Уверена у решеност целог српског народа да истраје у светлој борби за одбрану свога огњишта и своје отаџбине, Влада Краљевине Србије сматра као свој најглавнији и у овим судбоносним тренуцима једини задатак, да обезбеди успешан свршетак овог великог војевања, које је, у тренуцима, када је започето, постало уједно борбом за ослобођење и уједињење све наше неслободне браће Срба, Хрвата и Словенаца... У тој борби српски народ нема избора, јер се између смрти и живота не бира. Он је на њу принуђен и водиће је са онаком истом несаломивом енергијом, с каквом се пре сто година борио за свој Васкрс из косовске гробнице...” Одлука Владе је саопштена силама Антанте и тиме је овај ратни циљ Краљевине Србије добио званичан печат и међународну важност. По уједињењу, Срби на целом простору Балкана су, први пут су добили могућност да живе слободни и уједињењи у једну заједничку државу: Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца, од 1921. године Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, а од 1929. године Краљевина Југославија. Регент Александар Карађорђевић је чином уједињења свих Срба на Балкану испунио национални програм свог деде Александра и Уставобранитеља. Види: *Српски национални програм, Документи-мишљења*, прир. Никола Б. Поповић, Београд 2000; Зоран Вељановић, *Југославија пошреба или заблуда, Стварање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1918*, Музеј Војводине, Нови Сад 2017.

Новостворена Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, као и њено становништво нашло се пред врло сложеним политичким али и животним проблемима. Нарочито је било сложено аграрно питање јер је осамдесет одсто становништва живело на селу, од којих је већи број био са мало или нимало земље те је стога питање живота и опстанка њихових породица било веома важно. Отуда је аграрна реформа постала једно од најактуелнијих питања већ од првог дана стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.²

На острву Крфу, где је од 1916. до 1918. године било седиште Владе Србије, Министарски савет владе Краљевине Србије већ 27. октобра 1916. године донео је одлуку да се сваки добровољац који дође на Солунски фронт, после рата надели са 5 хектара плодне оранице и тиме најавио мењање поседовног односа, односно стварање слободног сељачког поседа.³ Током исте године су начињени први кораци ка прикупљању података о аграрним односима и распореду имања и нарочито великих земљишних поседа у свим југословенским земљама.⁴

У ширем смислу, размишљало се и о унапређивању привреде и бољем животу појединаца и целе земље уопште. Отуда је у оквиру аграрне реформе спроведена је колонизација становништва из пасивних крајева у плодне пределе Војводине и Славоније.

² Због немогућности да се прехрани, становништво, не само са кршевитих динарског подручја Далмације, Лике, Босне, Херцеговине, Црне Горе, већ и из плодне Војводине се током друге половине XIX и почетком XX века масовно исељавало у Северну и Јужну Америку.

³ Одлука се односила на добровољце из Америке, да би са одлуком од 17. фебруара одлука проширена на све Србе, Хрвате и Словенце, који су се „у српској војсци борили против непријатеља па ма одакле долазили”, а ако би добровољац погинуо, његово право на насељавање наслеђује његова породица. Види: *Годишњак о раду Министарства социјалне полиције у годинама 1918–1921*, књ. 1. Загреб 1922, 45.

⁴ У Влади Краљевине Србије преовладавао је став да би један од кључних momenata за опоравак и економско напредовање земље по окончању рата био мењање поседовног односа. Односно, да се ограничи велепосед на један прописани максимум, а сељацима који нису имали земље, или су имали недовољно да прехране своје породице, сада расподеле земљишне парцеле на којима би они са својим породицама опстали и узнапредовали, те почели да стварају вишкове производа (пољопривредних и сточарских) које би држава откупљивала.

По ослобођењу и уједињењу, престолонаследник Александар Карађорђевић је већ 6. јануара 1919. године објавио *Манифест*, у којем је, као програмску декларацију нове државе, назначио основне задатке усмерене ка довођењу аграрних прилика у ред: „[...] Нека сваки Србин, Хрват и Словенац буде на својој земљи господар. У слободној држави Нашој може да буде и бит ће само слободних власника земље[...]” А када се аграрна реформа оконча, земља ће бити „Само Божија и њихова (*сељачка*, прим. аутора), као што је то одавно у Србији”.⁵

Поред *Манифеста*, већ јануара 1919, су донете и друге одредбе којима је отпочело мењање поседовних односа у Краљевству СХС. Било је више разлога који су условљавали промене у области земљишних односа. Свакако да је најважнији био социјални разлог и решавање статуса великог броја безземљаша и сиромашних сељака. Нимало мањи разлог био је потреба за унапређивањем привреде и бољег живота појединаца и целе земље уопште, као и отклон од све присутнијег револуционарног утицаја који се жирио Европом из Русије и стигао до Мађарске. У оквиру аграрне реформе спроведена је и колонизација становништва из пасивних крајева у плодне пределе Војводине, Славоније, Косова и Метохије, Јужне Србије (Македоније), те се може сматрати да је била вођена како социјална тако и националним и политичким мотивима у циљу званичних државних интереса и политике Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца. Аграрном реформом у војвођанским областима, Банату, Бачкој и Барањи, осим Срба, били су обухваћени и сви словенски народи који су живели у тим областима као месни аграрни интересенти (Словаци, Русини, Шокци, Буњевци, Хрвати), док за колико јуче владајуће народе а данас националне мањине (Немци и Мађари) као непријатељске стране у минулом рату и супарници у националним интересима (Румуни) аграрна реформа се није односила.

Аграрном реформом требало је обухватити војнике и добровољце, али и оптанте, колонисте и безземљаше – сељаке без земље са свог подручја нове државе, којих је било нарочито много по Војводини

⁵ Цитирано према: Тоша Искруљев, *О Војводини и њеној колонизацији*, Нови Сад 1925, 15.

(Банату, Бачкој и Барањи) као и у Срему и Славонији.⁶ Свакако, да је најважније било решавање статуса великог броја беземљаша и сиромашних сељака. Беземљаша у Бачкој је било било 57.631 (од тога у бачкотополској општини 5.548). Међу њима такође су били најбројнији Мађари и Срби, затим Немци, Словаци, Буњевци, Русини, Шокци, Хрвати. Од исказаног броја беземљаша у Бачкој, њих 28.870 није имало куће, док је 45.753 беземљаша није имало ни једно грло ситне или крупне стоке. По прикупљеним подацима Повереништво за привреду Народне управе за Банат, Бачку и Барању у припреми за аграрну реформу само у Бачкој је почетком 1919. године било 22,68% Срба беземљаша, 18,18% Немаца, Буњеваца и Хрвата 9,77%, Словака 5,47%, Руса и Русина 2,38%, Јевреја 0,02% и осталих 0,06%. Мађари у Бачкој су били наизразитији екстремисти. Са једне стране, мађарски велепоседници су имали највише земље, а са друге највише беземљаша било је Мађара (од укупног броја беземљаша), чак 41,41 %. Крајем 1918, и почетком 1919. године,⁷ пред саму реализацију аграрне реформе и колонизације у Бачкој Повереништво за привреду Народне управе је евидентирано 366.683 кј. 86 кв хв укупне пописане земљишне површине која је предвиђена за раздеоу. Од тога 264 велепоседа које су поседовали Мађари, Немци, Срби, Јевреји и Буњевци. У исто време у Бачкој је било 28.297 поседника земље од 0 до 10 кј⁸. (најбројнији Мађари, Срби и Немци, па Буњевци, Хрвати, Словаци, Русини).

⁶ За време политичког деловања Српског народног одбора у Новом Саду, а потом Народне управе за Банат, Бачку и Барању, под Војводином се сматрао простор Баната, Бачке и Барање. Од уједињења, 1. децембра 1918. године, Војводини је припојен Срем, али у јавном дијалогу и даље се под Војводином подразумевао Банат, Бачка и Барања. Види: *Војводина*, Издао Новосадска секција Југословенских инжењера и архитекта, Нови Сад 1924; Т. Искруљев, *О Војводини...*; *Сјоменица ослобођења Војводине 1918*, Нови Сад 1929; *Војводина 1918–1938*, Нови Сад 1938.

⁷ По примљеном телеграму Светозара Прибићевића, министра унутрашњих дела Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, Народни савет Бачке, Баната и Барање је распустио Народну управу, а даљи посао око реализације аграрне реформе наставило је Министарство за аграрну реформу преко својих повереника. Главни повереник Министарства за Банат, Бачку и Барању је до краја 1919. године био Славко Шећеров. Види: Никола Л. Гаћеша, *Аграрна реформа и колонизација у Бачкој 1918–1941*, Нови Сад, 1968, 73.

⁸ кј = катастарских јутара

Регулативом аграрне реформе озакоњен је максимум велепоседа, тако да у Војводини највећи посед не може бити већи од 518 јутара оранице.⁹

После Првог светског рата, ослобођења и присаједињења Баната, Барање и Бачке Краљевини Србији, односно Краљевству Срба, Хрвата и Словенаца крајем 1918. и почетком 1919. године, током деловања Великог народног савета односно његове извршне власти Народне управе за Банат, Бачку и Барању вршене су покренуте су прве „радње” за отпочињање реформисања поседовних односа на територији Војводине.¹⁰ Посебно у правцу чињеничног стања: земљишних поседа и броја наделеника којима ће се поделити обрадиве земљишне површине (солунски и добручки добровољци, оптанти, колонисти и друге категорије). Потом од почетка 1919. па до 1929. године компетенција је била у рукама Министарства за аграрну реформу, а од 1929. до 1941. године у Министарству пољопривреде са седиштем у Београду.

⁹ Славко Шећеров, *Социјално-аграрни односи у Бачкој пре извођењем аграрне реформе*, Београд 1929, 118. Податке које је Шећеров објавио у својој књизи сакупило је Повереништво за привреду Народне управе почетком 1919. године; Податке Повереништва за привреду Народне управе за БББ коју су организовали народни повереник Мита Клицин и др Миливој Ковачевић, заменик, не доводи у питање и: Н. Гаћеша, *Аграрна реформа...*; Никола Л. Гаћеша, *Радови из аграрне историје и демографије*, Нови Сад 1995; 40–41, 50; Драгомир Јанков, *Војводина*, Нови Сад 2005, 62.

¹⁰ Историографска и друга литература из периода „диктатуре пролетаријата” била је препуна негативних критика на рачун аграрне реформе и колонизације за време Краљевине СХС/Југославије 1918–1941. Наглашавана је негативна улогу краља, „похлепну великосрпску буржоазију”, бирократског апарата итд, наспрот аграрне реформе и колонизације која је спроведена после Другог светског рата у „њихово време”. Такво гледиште не напушта и један број савремених аутора. Истина је да су и једна и друга аграрна реформа направиле велики искорак у аграрним односима у обема југословенским државама, као и то да су обе имале својих и добрих и лоших момената. Резултати добрих корака поготово су данас видљиви. Позитивне оцене аграрне реформе у Краљевини СХС/Југославији дали су ауторитети попут Мије Мирковића и Милорада Екмечића. Види: Мијо Мирковић, *Економска историја Југославије*, Загреб 1968, 208; Милорад Екмечић, *Дуго крепање између клања и орања, Историја Срба у новом веку (1492–1992)*, Београд 2010, 391–392.

Аграрну реформу на подручју Бачке је почело да спроводи Министарство за социјалну политику, односно његово Одељење за аграрну реформу. У вези са тим почетком 1920. године у Новом Саду је основана аграрна дирекција којој је седиште било у Београду. Њој су били подређени жупанијски аграрни уреди. Отуда је у Бачкој наредне четири године аграрну реформу почео да спроводи Жупанијски аграрни уред у Новом Саду и Суботици. После ликвидације аграрних дирекција и жупанијских аграрних уреда њихови послови су прешли на обласне велике жупане, начелнике и котарске поглаваре. Како се процес примопредаје ингеренција одвијао веома споро стара аграрна администрација се одржала све до 1929. године. Послове ликвидације аграрне реформе спроводила је Комисија за ликвидацију аграрне реформе, уреди у Суботици и Новом Саду. И поред овакве промене надлежних у спровођењу аграрне реформе и колонизације у Бачкој, попут и у другим војвођанским областима аграрна реформа и колонизација у континуитету се спроводила у неколико фаза у периоду од 1918. до 1941. године, односно напада сила Осовине на Краљевину Југославију:

1. Од 1919. до 1924. године, у којој се велепоседничка земља издавала у једногодишњи закуп (1919–1920) и четворогодишњи (1920–1924) закуп. Журба државних власти у расподели велепоседничке земље упркос административној неприпремљености за расподелу у првим годинама после ослобођења и прикључења Баната, Барање и Бачке, Краљевини Србији, односно Краљевству Срба, Хрвата и Словенаца била је условљена тешким социјалним стањем становништва које је проузруковало народно превирање. Бунт код народа није престајао још од ратних година. Доведени у стање беде, беземљеши и осиромашени сељаци узимали су правду у своје руке. Велики народни савет,¹¹ који је изабран на Великој народној скупштини у Новом Саду 25. новембра 1918. године у дану отцепљења од Аустроугарске и присаједињења Краљевини Србији, преко свог извршног органа Народне управе покушао је хитним уредбама и наредбама да смири узаврелу ситуацију. Такође, Народна управа за Банат, Бачку и Барању, као

¹¹ Зоран Вељановић, Драго Његован, *Од сна до јаве, Присаједињење Војводине Краљевини Србији 1918*, 2. допуњено издање, Нови Сад 2020, 107–108.

извршни орган Великог народног савета, чинила је велике напоре да узаврело стање стабилизује. Ради тога, њени ресорни повереници за привреду и социјалну реформу одмах су отпочели рад на пописивању становништва према аграрно-поседовној структури, али и других података важних за аграрну реформу. Попис је извршен као примарна мера за извођење аграрне реформе.¹² Претходно попису постигнута је сагласност свих политичких чиниоца о нужности аграрне реформе и променама у аграрно-поседовној структури.

Са административним променама у надлежностима у вези аграрне реформе, односно када се Народна управа за Банат, Бачку и Барању инкорпорирала у Министарство за аграрну реформу чије седиште је било у Београду,¹³ по хитном поступку, октобра 1919. године, послат је изванредан број геометра са помоћницима у оне делове Бачке где су били најпотребнији.¹⁴ Истовремено, одређени су и упућени државни геометри са задатком да по Бачкој врше премеравањима великих поседа

¹² Рачуница је наизглед била једноставна: број будућих наделеника је требао бити у сразмери са количином земљишне масе која је била на располагању за раздео. Дакле, до 5 хектара (или 8 кј и 1102 кв.хв.) је могао бити наделен један добровољцац, колониста или један оптант (са породицом) или од једног до три аутоколонисте и аграрног интересента (месна сиротиња без земље или са мало земље). Стим да је преко 5 ха могло да се надели још по нешто земље (максимално до 3 кј.) колониистичким и оптантским породицама уколико су имали бројну породицу са пуно деце. Отуда је прво питање за почетак аграрне реформе био да се утврди тачан или приближно тачан податак о расположивој земљишној површини за аграрну реформу и колико за њу има заинтересованих колониста, аутоколониста, оптаната и других аграрних интересената. Од тог питања Народна управа Банат, Бачку и Барању је кренула у рад на аграрној реформи: попис земљишних површина и број заинтересованих аграрних интересената.

¹³ Народна управа за Банат, Бачку и Барању је деловала до 11. марта када је била инкорпорирана у одговарајуће министарство владе у Београду: Министарство за аграрну реформу. Види: *Зайисници љивремених оріана власїи у Новом Саду 1918–1919*, прир. Љ. Дожић, Нови Сад 2018, 429–430.

¹⁴ По уједињењу 1918. године, у тек изашлој из рата опустелој и разореној Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца било је мањак административних чиновника, поготово стручних у техничким областима међу којима највише мерника, односно геодета за којима се одједном, са отпочињањем аграрне реформе указала велика потреба. Решење је тражено и у *Белим Русима*, руским емигрантима инжењерске и геодетске струке. Види: Т. Искруљев, *О Војводини...*39;

и парцела која су била предвиђена за аграрну реформу. На тај начин покренут је посао око поделе земље.

Правни оквир за овај поступак читавао се у донетим Одредбама за припреме аграрне реформе, којима је отпочело мењање поседовних односа у Краљевству Срба, Хрвата и Словенаца, а затим и низ других аграрних закона, међу којима су посебан значај имали ***Уредба о забрани ојшугења и ојшерењења земљишних великих ђоседа, Закон о издавању земљишних великих ђоседа у четворогодишњи закуп и Закон о ликвидацији аграрне реформе.***

На тај начин један део велепоседничке земље је био намењен аграрним интересентима већ током 1919–1920. године. После ове расподеле, уз повремене ревизије, већ подељена земља поново је била додељена аграрним интересентима, али сада уз четворогодишњи закуп.¹⁵ Затим је по истеку четворогодишњег закупа велепоседничка земља опет додељена у једногодишњи закуп све до доношења ***Закона о ликвидацији аграрне реформе*** од 1931. године.

2. Од 1924. до 1931. године, друга фаза аграрне реформе, односно провизоријума, велики земљишни поседи издавани су аграрним интересентима под закуп наредних седам година. У овом односу који се стварао између велепоседника и намењеника очекивало се да се дефинишу и нови односи и обавезе које прослеђују из овога. Дакле, по планираном, очекивало се да се на овај начин постигне што већа заинтересованост и мотивација за обраду земље, а једне стране, и задовоље финансијска потраживања с друге стране. У коначном резултату крајње регулисање аграрних односа и завршетак аграрне реформе у Бачкој. Међутим, четворогодишњи закуп је продужаван из годину у годину, са честим мањим или већим али зато бројним ревизијама аг-

¹⁵ Сврха издавања земљишних парцела у четворогодишњи закуп била је да се до коначног уређења аграрне реформе устале новонастали поседовни односи између великих поседника и сиромашних земљорадника као привремених купаца. Земљу су бесплатно добили само добровољци за које је читаву одштету требало да плати држава. Сви остали (општи колонисти, месни аграрни интересенти, аутоколонисти...) су требали да добијену земљу плате, било директно бившим власницима или држави, с тим да је држава омогућила безземљашима да дођу до свог комада земље и да га отплаћују на рате и по реалним ценама и повољним условима преко аграрних заједница.

рарних субјеката. Осим тога, поједини велепоседници су настојали на сваки начин да аграрну реформу успоравају или ометају па чак и изиграју.¹⁶

Закуп за земљу обнављан је током сваке године, у оном обиму који је сачињавао одузету велепоседничку земљу, до истека четворогодишњег закупа. Колонисти су морали да испуњавају своје преузете обавезе: да се населе са породицом, подигну куће, купе пољопривредне алатке, обрађују додељену земљу итд. У овом периоду владине комисије су проверавале стање на колонијама и о томе сачињавале записнике. Добровољцима и колонистима који нису испунили прихваћене обавезе на које су се обавезали пре колонизације: да ће се населити са породицом, подићи кућу, уколико немају да ће купити пољопривредне алатке, обрађивати додељене оранице итд, одузета је додељена земљишна површина и плац, окупница и башта на колонији. Одузета земља и плац је додељен другом пријављеном добровољцу или колонисти.¹⁷

¹⁶ По досадашњим истраживањима аграрне реформе у првом периоду њеног спровођења, нажалост, морамо да изнесемо тврдњу да је ометање тока аграрне реформе успевало приличном броју велепоседника и готово у свим исказаним категоријама. Лепеза таквог деловања, довитљивост, па и спремност да се аграрне реформе не поштује, омета или изигра, била је невероватна, и најблаже речено непоштена а често и аморална, што се наравно у потпуности косило са статусом оних који су је чинили. Све то је допринело да се један број колониста којима је већ била надељена земља, изигран и разочаран врати у стари крај.

¹⁷ Аграрна реформа и колонизација како њен саставни део, поред објективних и субјективних мана и жестоке опструкције још увек утицајних велепоседника, па и уплитања страног фактора, у Бачкој се спроводила плански. За њено спровођење Влада Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца је задужила Министарство за аграрну реформу, а оно је потом за директне спроводиоце овластило жупанијске аграрне уреде у Новом Саду и Суботици. Сам процес пријаве за колонизацију имао је утврђену процедуру у старом завичају: сама пријава за колонизацију код добровољаца (бораца и небораца) се састојала у пријави, формулару о имовинском стању, евентуалним дуговима, колико ствари и покућства ће приложеном добровољачком признатом статусу, стоји уколико је има итд. По доласку у нови завичај надељеник (било добровољац или колониста) поседу на новој колонији и у атару морао се придржавати прихваћених обавеза. Уколико би комисија за утврђивање спровођења колонизације приликом обиласка стања на колонијама утврдили да се прихваћене

3. Од 1931. до 1941. године, у трећој и завршној фази аграрне реформе и колонизације правно су санкционисани постигнути резултати у деоби велепоседничке земље до 1934. године, односно до доношења *Закона о ликвидацији аграрне реформе*. У овом периоду, аграрна реформа се приводила крају, баш као и окончање насељавања колониста. Овим законом је велепоседницима био загарантован максимум обрадивог земљишног поседа на 100–521 кј. Међутим, предвиђен је и шири максимум, као и то да су велепоседи са узорним економијама добијали право на супермаксимум. У Бачкој највећи велепоседник је била породица Дунђерски, Гедеон, Ђока, Стеван, Богдан и Јаша. Посе довали су укупно 16.090 кј и 579 кв. хв¹⁸.

Прилог 1. Споменик оснивачима Њејошева

обавезе не испуњавају, додељен посед и ораница у атару су били одузети. Сачувано је на десетине таквих докумената. Види: Архив Војводине, Ф. 98, Комисија за ликвидацију аграрне реформе, кут 506.

¹⁸ кв. хв. = квадратних хвати

Статус колониста је регулисан позитивним прописима. У колонизацији, постојале су три врсте насељеника: *добровољци* (ратни добровољци – колонисти и ратни добровољци – месни колонисти, за које је држава откупљивала земљу, коју им је потом додељивала без икакве надокнаде); *ойиштии колонистии*; и *ойишантии* (православни и католички Срби из Мађарске и Румуније). Осим три врсте насељеника, земљу су такође добијали: *месни аїрарни инїтересентии* (беземљаши, добијали су мање земљишне парцеле тамо где их је било.); *ауїїоколонистии* (беземљаши, који су самоиницијативно долазили и добијали земљу тамо где је било вишка) и *избеїлице* из Истре или Мађарске, који су били у прилици да расположиве земљишне парцеле откупе. Награда се састојала у томе, да им је дата могућност куповине плодне обрадиве земље, у привремени закуп до коначног решења уз погодност отплаћивања на рате преко месних Аграрних заједница. *Нагареник* је био близак рођак ратног добровољца, који је стекао право на земљу по основу ове родбинске линије (прво или друго колено), јер је добровољац погинуо или умро током рата, или је предао земљу свом блиском рођаку.

АГРАРНО ЗАКОНОДАВСТВО

Аграрно законодавство, односно практичне припреме за њено устројство извршила је Народна управа. Њени ресорни повереници за привреду и социјалну реформу извршили су рад на пописивању и деоби великих поседа:

1. Сви велики поседи се експопришу, а који ће се сматрати таквима одредиће се касније законом, према поседовним и економским приликама. Одмах су проглашени великим поседима изузетно:

а - сва фидејкомисиона добра;

б - сви поседи који имају површину означену под тачком в, а издани су под закуп једном закупнику, односно који уопште нису, или су само делимично ослобођени;

в - сви поседи са површином од бар 100–500 јутара (по 1.600 кв хв) обрадивог земљишта, према поседовним и економским приликама свога краја. Ови поседи треба да се подвргну одмах привременој зардеоби, редом, од највећег према све мањем.

2. За експрописану земљу даје се одштета чија величина и начин отплате ће се одредити касније законом, законом, с тим што ће се тада поступати по прописима који се односе на одштету феудалним поседницима (то је значило да је велепоседницима могла бити додељена „кад затраже” привремена рента у сразмери према ранијем доходу). Без одштете одузимају се једино:

а – сви поседи Хабзбуршке династије и чланови царске породице из куће Хабзбурга;

б – сви поседи династија непријатељских земаља;

в – сви поседи који су некада даривани туђинцима за услуге учињене Хабзбурговцима, а до тада нису прешли у треће руке.

До доношења посебног закона о поступању са ратним добитницима неће се исплаћивати одштета ни за оне поседе који су набављени за време рата, а постоји основана сумња да су стечени „несразмерним ратним добитком”.

3. Земља се додељује оним држављанима који се баве земљорадњом, а уопште немају земље или је немају довољно. Овим лицима доделиће се онолико земље колико могу сами са својом породицом да обраде, а првенство при томе имаће инвалиди, удовице и сирочад ратника, затим војници добровољци који су се борили за ослобођење и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца. До дефинитивног спровођења раздеобе великих поседа предвиђено је да држава поменутих лица даје земљу у привремени закуп, у већим или мањим комплексима, уз закупнину чија ће се величина накнадно установити према меним приликама. Како ће се поступати са преосталим површинама експрописаног земљишта, остављено је опет да се одреди посебним законом према поседовним и економским приликама појединих крајева.

4. Постојећи закупни уговори се раскидају или на захтев купаца мењају, а издавање земље у подзакуп се забрањује. При томе се установљују ова начела:

Раскидају се закупни уговори са великим поседима које не обрађују закупац сам као стручни економ и земљорадник са својом поредицом. Ако је пак велики посед парцелисан на мање парцеле, а закупци су стручни економи или земљорадници који обрађују земљу са својом породицом, онда се закупни уговор до даљег не разрешује, али се уговорна закупнина, начин и рокови отплате могу на захтев интересента закупца прогласити неважећим и поново утврдити према месним приликама.

На тај начин је начелно решено да се експропришу поседи величе од 100–500 кј обрадивог земљишта (даља судбину ових поседа решаваће се накнадним законом).

Међу аграрним уредбама и законима посебан значај за аграрну реформу имали су:

1. *Уредба о забрани ошћуђења и ошћеређења земљишних великих поседа (од 21. јула 1919. године)* била је одлучујућа у дефинисању великог поседа и отпочињању аграрне реформе. Њоме је уведена установа максимума земљишта и на тај начин је одређено који су поседи постали објекти аграрне реформе. Дакле, према овој уредби максимуми у Бачкој су износили 300 ha обрадивог земљишта или 500 ha земљишта уопште.

2. *Уредба о издавању земљишта великих поседа у четворогодишњи закуп (од 3. септембра 1920. године)* која је након првог издавања земљишта на једногодишњи закуп током 1919/1920. године, овластила Министарство за аграрну реформу да до коначне раздеобе великих поседа преузме у своју управу земљишне површине: оранице, ливаде, пашњаке унете у катастарске поседовне листове на име великог поседа ако их аграрни уреди својим решењима одвоје од великог поседа и прогласе расположивим за сврхе аграрне реформе. Самим тим, одабране земљишне парцеле могли су, привремено, на четири године, почевши од 1. октобра 1920. године до 30. септембра 1924. године издавати у закуп интересентима аграрне реформе. Овај рок се могао продужити све док законским путем земљишне парцеле не пређу у својину закупца тј. интересената.

За расподелу земље аграрним интересентима Уредба је прописала следећа начела:

а – Земља великог поседа даваће се у закуп првенствено земљорадницима најближих околних села, а од других села могу је добити само она која од великог поседа не леже тако далеко да би ради удаљености било немогуће рационално обрађивање земље, и само онда ако после подмирења потреба најближих села преостаје још земље за расподелу

б – Земља ће се давати редом установљеним претходним одредбама оним земљорадничим породицама које уопште немају земље или имају испод 10 кј обрадива земље. Ниједна породица не може да добије више од оне површине с којом би са властитом земљом имала преко 10 кј обрадиве земље, изузев случајева када породица има више од десет чланова у заједничком домаћинству.

У оваквим случајевима не може породица ипак да добије више него толико да укупна површина – рачунајући и њену властиту обрадиву земљу – износи по једно катастарско јутро на сваког члана. Првенство имају породице са већим бројем одраслих мушких чланова

в – Где нема могућности да се земљом задовоље потребе земљорадника у целости према начелима тачке а и б, узеће се у обзир у првом реду сиромашни земљорадници најближе околине почињујући са најсиромашнијима. У оваквим случајевима примениће се исти начин расподеле а и б, али тако да сваком члану породице припадне сразмерно мања површина.

г – Пашњаци ће се издавати у целини земљорадницима околних села.

д – Земљу могу добити само породице чије су старешине држављани Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца и стално бораве на подручју заинтересованих општина.

Уредбом је, такође, прописано да ће се добровољцима земља давати према прописима Уредбе о добровољцима од 18. децембра 1919. године, и да ће се сеоске занатлије које су до тада узгредно бавиле земљорадњом, моћи да добију „омање површине земље у закуп” пошто се подмире сви земљорадници.

Годишња закупнина за оранице једнака је осмоструком, а за ливаде и пашњаке десетоструком чистом катастарском приходу. Од овако убрране закупнине требало је исплатити $\frac{3}{4}$ сопственику великог поседа

на рачун ренте, односно накнаде, до коначног законског решења, а $\frac{1}{4}$ држави у име управних трошкова и приноса за колонизацију. Државни порез, општински намет и друге јавне дажбине које терете закупљену земљу требало је да плаћа дотадашњи сопственик земље а редовне доприносе за водне задруге и за одржавање осталих хидротехничких уређаја морали су да плаћају закупци. Закупник је био дужан да закупљену земљу рационално обрађује итд.

Прилој 2. Сјоменик оснивачима Бачкој Сокољца

До краја 1920. године нису се могле применити одредбе Уредбе о издавању земљишта великих поседа у четворогодишњи закуп, па је земља издана аграрним интересентима у једногодишњи закуп. Због тога је Министарство за аграрну реформу 6. августа 1921. године, жупанијских аграрним уредима у Новом Саду, Суботици, Великом Бечке-реку, од 1935. године Петровграду и Вршцу да приступе ревизији ових послова обављених у спровођењу аграрне реформе 1920–1921. године.

Решењем Жупанијског аграрног уреда у Новом Саду после ревизије спискова за 1921–1922. годину, додељена је земља месним аграрним

инетресентима и добровољцима – колонистима за период од 1921/1922 – 1924. године. Ова додела земље према учињеној ревизији је промене 1922/23. године, које су биле оснажене решењима истог уреда.

Свакако да мали број послатих геометара, у напетом окружењу нису могла, нити брзо нити ваљано да обаве наложени посао. Поврх свега, Министарство за аграрну реформу којој је стављен врућ кромпир у руке преузевши надлежност у вођењу аграрне реформе, доста тромо је улазило у читав посао аграрне реформе и веома трапаво се односило према његовом решавању. Стога су веома брзо и све учесници почеле да стижу жалбе. Њихов број се повећавао из дана у дан, док је администрација у министартву сву кривицу пребацивала на геометре који су премеравали терен и који су на крају извукли дебљи крај. Па ипак, упркос свим тешкоћама аграрна реформа је полако одмицала попримајући свој, пре свега административни а потом и практични облик.

У току и непосредно по доношењу ових уредби, закона и одлука ситуација у Бачкој, посебно у Потисју и Поморишју, била је револуционарна у тој мери да су се извештаји са терена смењивали из часа у час са врло узнемиравајућим подацима. Доведени у стање беде, беземљеши и осиромашени сељаци узимали су правду у своје руке. Своје незадовољство су исказивали кроз паљевину, пљачку и отимачину имања и велепоседа. Одсуство жандара и војске је само појачавало безвлашће које је све чешће прелазило у убиства. Револуција која се разбуктавала у Русији појавила се у суседству, у Мађарској.

Војвода Петар Бојовић, комадант Прве српске армије са седиштем у Новом Саду, због све тежег стања на терену и сопствене процене да овакво стање може сваког часа да се прелије у општи „пожар” обавештавао је свакодневно врховну команду о ситуацији у Бачкој, која је, у првој половини 1919. године, по њему, била цела прожета бољшевичком струјом. Додатну околност отежавало је разграничење са Румунијом и повлачењем српске војске из Темишвара и Помиришја јула 1919. године. Са српском војском повукао се један део становништва а очекивао се и нови талас оптаната. Такође, очекивало се решење око разграничења са Мађарском, те решавања питања нашег живља и у „Горњим карајевима” Бачке и Барање.

Велики народни савет, који је изабран на Великој народној скупштини у Новом Саду приликом оцепљења од Аустроугарске и присаједињења Краљевини Србији, односно новој јужнословенској заједници, преко свог извршног органа Народне управе покушао је хитним уредбама и наредбама да смири узаврелу ситуацију. Међутим, никакве конкретне радње на расподели земљишних парцела нису урађене. Са административним променама у надлежностима у вези аграрне реформе, односно када се Народна управа инкорпорирала у Министарство за аграрну реформу чије седиште је било у Београду, по хитном поступку, октобра 1919. године, послати су у оне крајеве Бачке и Баната у којима је оцењено да је због поменутог стања најхитније, двадесет и три геометра са десет помоћника. Њихов задатак је био да отпочну са премеравањима великих поседа и парцела која су била предвиђена за аграрну реформу. На тај начин покренут је посао око поделе земље у Бачкој и Банату.

3. *Закон о ликвидацији аграрне реформе (од 19. јуна 1934)* Администрација Краљевине Југославије желела је да оконча започети процес који би с једне стране стабилизовао односе у држави, док би с друге стране испунила преузете обавезе према великим силама.¹⁹ Уједно, циљ закона је био да се учврсте постојећи земљишни односи. Законом је велепоседницима било загарантовано право на ужи, шири и супермаксимум, док су наделџеници признати као субјекти аграрне реформе, односно то право су добила сва лица која су већ добила земљу и ушли у њену обраду (као објекти признате су све површине које су биле утврђене приликом последње ревизије аграрних објеката, почев од 1925. године).

Све одлуке и решења у вези са ликвидацијом аграрне реформе на великим поседима, у оквиру законских овлашћења, на основу слободне процене, препуштене су аграрним и управним властима. Против њихових одлука, као и раније а у складу са Законом о државном савету и управним судовима, није се могла подносити тужба.

Примена Закона о ликвидацији аграрне реформе имала је три фазе:

1. Поступак око утврђивања објеката аграрне реформе на основу Закона о ликвидацији аграрне реформе (параграф 49.) вршила је након израде техничког елабората за објекат, Банска управа као првостепена власт.

¹⁹ Ради се о *Париском сјоразуму*, односно обавези прецизиране у *Сјоразуму III*.

2. Поступак око утврђивања субјеката аграрне реформе по коме се утврђивало породично и материјално стање сваког наделеника у присуству аграрног одбора (представника насеља). Код добровољаца (месних и насељених колониста) проверавало се да ли су добили нова добровољачка уверења и у ком статусу (борац-неборац), те на основу тога доносила се одлука о додели или одузимању земљишних парцела.
3. Поступак око експропријације и преноса у земљишне књиге експроприсане земље на наделенике или ликвидација факултативним откупом. Експропријацијалне одлуке доносиле су се тек када су наделеници (аграрни субјекти) исплатили све мерничке трошкове овлашћеним ангажованим мерницима који су мерили земљишне парцеле. Такође, извршење експропријацијалних одлука приступало се тек након намирења исплате свих наделеника у висини од 4% у корист колонизационог фонда (и то 2%, одмах пре спровођења у земљишним књигама).

Такође, са истом намером 24. јуна 1933. године донет је *Закон о ликвидацији аграрне реформе на великим поседима*. Он је требао да представља завршетак законодавне активности о аграрној реформи на великим поседима.

АГРАРНА РЕФОРМА НА ПОСЕДИМА ПРИВАТНИХ ЛИЦА, ПОЛИТИЧКИХ ОПШТИНА, ЦРКВЕНИМ ПОСЕДИМА, УРБАНИЈАЛНИХ ЗАЈЕДНИЦА, ДРЖАВНИМ ПОСЕДИМА И ЗАДУЖБИНАМА

У првој али и у каснијим етапама аграрна реформа се спроводила на поседима приватних лица. Обим аграрне реформе у њеној првој етапи (која се одвијала до краја 1924. године) био је условљен у првом реду општој политичкој ситуацији и стању у Бачкој, карактером поседа али и другим околностима. Међу најзначајнијим поседницима били су Немци, Срби, Мађари, Јевреји, Буњевци: гроф Рудолф Котек мл. (20.982 кј 118 кв хв), Марија Сечењи (10.439 кј 1.480 кв хв), затим чланови породице Дунђерски – Гедеон, Ђока, Стева, Богдан, Јаша и Данчика (укупно

16.089 кј 2359 кв хв), породица Фериха – Ана, Петар, Карл, Балинт, Владислав, Јосип и Јован, породица Војнић – Андрија, Јозефина, Јосип, Стеван и Шимун, породица Унгар – Матија, Павле, Бела, Јосип, Пирошка и Фрања, Марија Сечењи, Редл Лајош... Поседи приватних лица у Бачкој на којима је извршена аграрна реформа износили су 136.333 кј 445 кв хв. Већи део ове земљишне површине је до истека четворогодишњег закупа, односно прве етапе, је дат у закуп или био издат аграрним интересентима и аграрним заједницама, а бившим власницима од којих је земља одузета је дата, након комисијске премере и процене квалитета земљишних парцела, одговарајућа новчана надокнада. Готово да нема оних приватних лица, чији су поседи били обухваћени аграрном реформом, с обзиром да су била прилично имућна па самим тим и утицајна, да нису бранила своје поседе политичким, правним а најчешће личним интервенцијама (угледом, везама, новцем) и на сваки начин чинила препреке спровођењу аграрне реформе. Колико је та борба била повезана са свешћу о могућношћу губитка имовине у овом случају део земљишног поседа, толико и са свешћу да се поништава дотадашњи стари однос поседника и беземљаша, што је са њиховог становништва писаних и неписаних закона било незамисливо.

Политичке општине у Бачкој су имале углавном велике поседе, и према претходним одредбама и над њиховим поседима је извршена аграрна реформа. Највећи посед од политичких општина у Бачкој је имала Суботица (33.042 кј 1.173 кв хв), Стара Кањижа (13.912 кј 1.372 кв хв), Сента (12.001 кј 979 кв хв), Чуруг (8.217 кј 686 кв хв), Нови Сад (5.193 кј 1.019 кв хв), Стари Бечеј (4.940 кј 819 кв хв), Мол (4.812 кј 57 кв хв), Бачко Петрово Село (4.621 кј 99 кв хв), Госпођинци (4.375 кј 894 кв хв), Сомбор (4.224 кј 1.437 кв хв).... Поседи политичких општина у Бачкој на којима је извршена аграрна реформа износили су 168.753 кј 21 кв хв. Узевши у обзир обим аграрне реформе можемо рећи да се она најинтезивније одвијала на поседима политичких општина, односно да се највише земље која је у Бачкој раздељена аграрним интересентима одузело од политичких општина. И баш као што су приватна лица бранила своје поседе политичким, правним а најчешће личним интервенцијама (угледом, везама и новцем) и на сваки начин чинила препреке спровођењу аграрне реформе, то су чинили и челници градских поглаварстава скоро свих општина у Бачкој.

Прилој 3. Стоменик оснивачима Светићева

Црквени поседи над којима је спроведена аграрна реформа у Бачкој припадали су оним историјским хришћанским верским конфесијама које су имале земљишне поседе а то су биле Српска православна црква и Католичка црква.

Међу њима су се издвајали по својој величини поседи у Вајској, Горњем Ковиљу, Сиригу, те у Суботици (Српска православна црква) и Калочка надбискупија (Католичка црква). Поседи црквених добара на којима је извршена аграрна реформа износили су 34.603 кј 912 кв хв. Као и код претходних велепоседника земљишних парцела и у овом случају је дошло до жалби на одлуку о спровођењу аграрне реформе, но то се чинило искључиво правним путем, односно жалби са образложењем да ће се одузимањем земљишних поседа довести у питање издржавање свештенства и братства цркава и манастира, те довести у питање изградња, одржавање и поправка храмова и других црквених објеката .

Аграрна администрација је по слову одредаба о аграрној реформи могла да подели земљу и државних добара уколико су она обухватала површине од 100–500 кј. Током 1919/20. године била је додељена земља на државном ерару у Старом Врбасу, Текла-пусти у кулском срезу, фундовском добру у Тителу, Каћу, Локу, Мошорину, Чуругу и Бачком Градишту, Багремари и Старој Паланци, Чикотелепу у Старој Паланци

и Обровцу, Бела Мајуру у Товаришеву, Букину и Бровцу, државном добру Дубока у Бајши. Поседи државних добара у Бачкој на којима је извршена аграрна реформа износили су 17.585 кј 1.577 кв хв.

У Бачкој су постојала три поседа урбанијалних заједница који су по одредбама аграрне реформе требале да се расподеле: посед у Мартоношу (6.116 кј 70 кв хв), Хоргошу (756 кј 1.102 кв хв) и Филипову (154 кј 1.102 кв хв). Укупна површина земљишних поседа урбанијалних заједница у Бачкој над којима је извршена аграрна реформа и носила је 8.027 кј 854 кв хв.

На територији Бачке су постојале поседи задужбина који су по одредбама аграрне реформе требале да се расподеле. Од њих је свакако најзначајнији био посед Марије Трандафил у Новом Саду (од којег се, између осталог, издржавала Матица Српска) и који је обухватао 726 кј 938 кв хв, потом задужбине угледних сомбораца Јулијане Коњовић (181 кј 132 кв хв) Јулијане Костић (182 кј 898 кв хв). Поседи задужбина у Бачкој на којима је извршена аграрна реформа износили су 1.379 кј 1.077 кв хв.

* * *

Под одредбе аграрне реформе у Бачкој је до истека четворогодишњег закупа, односно прве етапе, дошло 339.269 кј 417 кв хв земље, од које је у закуп аграрних наделеника (свих категорија) и аграрним заједницама било издато 134.788 кј и 1.342 кв хв или 39,7% расположивих земљишних парцела. По категоријама аграрних наделеника велепоседничка земља је издата или закупљена на следећи начин:

1. Месни аграрни интересенти (породице без земље или са мало земље) 88, 349 кј 886 кв или 65,66 %
2. Добровољци (насељеници и месни) 40,323 кј и 76 кв хв или 29,91 %
3. Колонисти, оптанти, аутоколонисти и избеглице 4.249 кј и 953 кв хв или 3,15 %
4. Аграрне заједнице 1.866 кј и 1.027 кв хв или 1,39

Укупно: 134.788 кј и 1.342 кв хв или 100%

Од велепоседничке земље одвојено за потребе аграрне реформе и дато у закуп (дакле раздељење надељеницима) 153.293 кј и 786 кв (или 45,19 %) док су велепоседници после ове прве етапе успели да сачувају 54,81 % својих поседа, дакле нешто више од половине укупне површине својих поседа.

* * *

Немили догађаји, те сељакања колониста са једног краја на други уз додељивање и одузимање већ посејаних земљишних парцела, честа премеравања и посете комисија, инспекција и геометара доприносило је великој неизвесности аграрних надељеника који су земљишне парцеле и надаље добијали, не у трајно и коначно већ под закуп. Па ипак, започета аграрна реформа упркос бројним проблемима се сваким даном спроводила. Свакако, не замишљеним и планираним обимом, нити брзином, али се ипак спроводила и започето веома замршено клупко закона и параграфа, генерацијског права на посед са једне стране, и глади за земљом са друге стране, почело је да се одмотава.

У досадашњим изворима и литератури већ је указано на немогућност тачног утврђивања броја аграрних интересената односно надељеника у овој етапи, уосталом као и у другим етапама, већ само приближни број. Но и то је некакав помак и пут ка што приближни-кем броју колониста који су добили земљишну површину у Аграрној реформи, како у овој етапи, тако и у коначном збиру на крају Аграрне реформе, односно 1941. године.

Па ипак најодлучнији чинилац који је допринео да се оконча аграрна реформа, односно оконча друга етапа, била је тежња југословенске државне администрације да поред испуњења династичког и политичко-програмског обећања, стабилизује постојеће односе како у земљи тако и у окружењу, у коме је решење започете аграрне реформе и колонизације било од велике важности. Нема сумње да, од Старог Рима па на овамо, промене у поседовним односима представљају значајно обележје сваке аграрне реформе, те се она може схватити као економска

мера у најширем смислу. Такође, нема никакве сумње да је аграрна реформа у Војводини у исто време била и политичка и национална економско-социјална мера. Тим пре што је неоторива чињеница да је у Војводини, за двадесет година (1918–1938), фонд обрадивог земљишта Немаца и Мађара знатно увећан и да је та офанзива ка земљишним ресурсима ових народа повезана са новцем који је стигао директно од Трећег Рајха.²⁰

КОЛОНИЗАЦИЈА БАЧКЕ

Пресудну улогу колонизацији Бачке имали су добровољци те стога доносимо најзначајније правне прописе који се односе о добровољцима и колонизацији.

Уредба о добровољцима која је донета 18. децембра 1919. године, говори о томе да се добровољцем сматра сваки држављанин Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца који је као редов или подофицир добровољно ступио у српску војску, и то закључно до 18. новембра 1918. године, и у њој остао до демобилизације или из ње био отпуштен редовним путем као неспособан. Такође, се говори о помоћи и облицима помоћи државе добровољцима: добровољцима земљорадницима разделиће се ради насељења и то борцима 5 хектара, а неборцима по 3 хектара плодне земље тамо где се насељавање буде вршило према плану (чл. 13), који ће израдити Министарство за аграрну реформу. Уредба у чл. 16. изричито одређује првенство добровољаца у сповођењу унутрашње колонизације, док следећи члан прописује доделу (по могућности) и потребна стока.

²⁰ Реч је о 300.000.000 динара за куповину земље у Војводини. Један део земље је купљен и од колониста. О пореклу новца и његовој количини, у историографији постоје опречна мишљења, али исто тако је неоторива је чињеница да је у поменутом периоду (1918–1938) 300.000 кј војвођанских ораница прешло у власништво Немаца и Мађара, те се са правом поставља питање одакле новца за куповину те земље. Види: Н. Л. Гаћеша, „Привреда Војводине између два сетска рата”, у Радови из аграрне историје и демографије, Нови Сад 1995, 208–209.

Решење о скупиљању података за колонизацију које је објавио главни повереник за Аграрну реформу за Бачку, Банат и Барању 30. маја 1920. године. Ово решење подразумевало је сакупљање података како би се одредила полазна тачка и основ за сачињавање општег плана колонизације. Терет овог посла требало је да падне на аграрне поверенике који су имали задатак да главном поверенику доставе што пре (а то је било најкасније до 12. јуна 1920. године) потребне податке о земљишту које се може колонизовати.

Уредба о делимичној експропријацији земљишта великих поседа од 12. фебруара 1920. године, требала је, у исто време да обезбеди земљишни фонд за потребе колонизације али и да је убрза. Она се изказивала за јавне интересе и колонизацију и изградњу радничких и чиновничких станова и вртова, којом су колонисти, између осталог, били обавезни да подигну куће у року од три године од насељења, односно после увођења у посед.

Уредбом је прописано да експропријацијом која ће бити изведена за колонизацију, добровољци или на молбу општинских аграрних одбора за оснивање земљорадничких кућишта, колонисти или земљорадници стичу као приватни надељеници-стицатељи бестеретно право власништва на експроприсану некретнину, али с ограничењем да експроприсано земљиште не могу нити отуђити нити оптеретити без дозволе министра за аграрну реформу. Од дана увођења у посед сваки надељеник је морао примити све јавне терете и обавезе које су скопчане са поседом и власништвом експроприсаног земљишта.

У намери да надељенике земљишних парцела што чвршће веже за експроприсано земљиште, Уредба је прописивала да су добровољци, колонисти и оптанти били дужни да саграде куће у року од три године после увођења у посед, а ако то не учине у поменутом року, губили би право власништва на експроприсано земљиште, које остаје на располагању Министарству за аграрну реформу.

Наредба о привременом насељавању добровољаца од 27. августа 1920. године, дефинисала је да се поред сталног насељавања добровољаца, приступи њиховом привременом насељавању. На тај начин привремено насељени добровољци требало је да добију земљу за привремено насељење и обрађивање. Земљиште потребно за ово насељење узимало би се од великих поседа у виду привременог закупа, а закупнину би

плаћала држава. Привремени колонисти добровољци били су дужни да се старају да добијено земљиште обраде. Међутим, наредба је предвиђала да уколико немају потребна средства за обраду земље могли би је дати другоме на обраду у виду наполице, али не и у новчани закуп, што им је било изричито забрањено. Ономе ко би то урадио или оставио земљу необрађену губио би право на ту земљу која би се одузимала и давала другом колонисти. Сваки трошак пресељавања привремених колониста сносило би Министарство за аграрну реформу.

Посебну групу чинили су прописи о аграрном задругарству који су донети 1920. године:

Найушак за оснивање аграрних заједница (као задруга), као економских удружења интересената аграрне реформе, насељених добровољаца и земљорадника (објављен 9. новембра 1920).

Напутак је предвиђао да је дужност свих да се у сваком насељу што пре оснују оваква удружења, како би се насељеницима и интересентима аграрне реформе могла пружити потребна помоћ за набавку свега онога што им је служило за рад и живот за опстанак, развитака и напредака. Напутак је предвиђао и услове за оснивање аграрних заједница (односно сеоских задруга): најмање десет заинтересованих особа који би пристаили да ступе у чланство удружења могу већ колико одмах или којег другог дана да одрже оснивачку скупштину задруге. Скупштина би на првом, односно оснивачком састанку била дужна да донесе правила аграрне заједнице, која су, да би се цела процедура убрзала и са друге стране избегла правничка неспретност, била израђена у Министарству за аграрну реформу и била су јединствена за сваку аграрну заједницу. Чланови аграрне заједнице били су у неограниченом јемству према држави, док је јемство чланова према осталим повериоцима могло бити неограничено или ограничено према приликама и потребама, а у *Найушку* је било препоручено одређивање ограниченог јемства са троструким износом уписаног дела (барем 100 динара по задругару, док би уписнина износила 10 динара). Чланови аграрне заједнице могли су бити сви насељеници, али ступањем у њу нико није стицао право на земљу. Посебно је било забрањено политичко деловање аграрне заједнице.²¹

²¹ О аграрним заједницама и добитима које је доносила задругарима види: З. Вељановић, *Добровољачка колонија Бајмочка раја*, Нови Сад 2020, 45–60.

Наредба о позајмицама без интереса удружења насељених дровољаца, земљорадника и других интересаната аграрне реформе (донета 12. октобра, а објављена 9. новембра 1920): поменута удружења могла су позајмицу само на основу поднете молбе у којој је требало истаћи колику суму позајмице тражи и колико ће од те суме употребити: а) за набавку семена, жита за храну, одела и других потреба за живот, б) за набавку пољопривредних алата, справа и машина, г) за набавку материјала за грађу, за подизање кућа за становање и других економских зграда.

Прилој 4. Стоменик краљу Александру Карађорђевићу у Горњој Ројатици

У молби је, поред осталог, требало изнети социјалне и економске разлоге битне за просуђивање о потреби позајмице. Ова позајмица се могла одобрити само прве године по насељењу, а добијена у једну сврху

није се могла користити у другу без изричитог одобрења Министарства за аграрну реформу.

У првој фази аграрне реформе колонизацију Бачке спроводили су Жупанијски аграрни уреди у Новом Саду и Суботици.²² По њиховим укидањем послове преузима Среско начелство у Новом Саду до оснивања Пољопривредног одељења Банске управе Дунавске бановине.

Како је у Бачкој био већи број колонизационих објеката, с обзиром да су и поседи испод 1.000 кј земљишта могли бити насељавани, на основу наредбе министра за аграрну реформу о привременом насељавању приступило се колонизацији.²³ Новосадски жупанијски уред спроводио је колонизацију у срезovima: новосадском, тителском, жабаљском, старобечејском, кулском, оџачком и паланачком, и у граду Новом Саду. Док је Суботички жупанијски уред је спроводио колонизацију у срезovima: тополском, сенђанском, сомборском и апатинском и у градовима Суботици и Сомбору. Током аграрне реформе и колонизације постојале су три врсте насељеника: добровољци, колонисти са општим условима и оптанти.²⁴

Први колонисти, у Бачку су почели су да пристижу већ током 1919. године, такође су пристизали 1920. године, а њихов број се знатно повећао 1921. године. Министарство за аграрну реформу наредило је Жупанијском уреду у Суботици да обезбеди мернике (геометре), који ће измерити земљишне парцеле за колонисте и уводити их у поседе. Земљишне парцеле су надељиване, поред српских добровољаца као носиоца колонизације и колонистима (у разним статусима), аутоколоницима, оптантима и избеглицама (из Мађарске и Истре). Добровољце и колонисте су чинили Срби из Лике, Баније, Кордуна, Херцеговине, Босне, Далмације и Црне Горе (углавном југозападни део, тј. Стара Херцеговина). Колонистичка насеља су настајала на на голим

²² Жупанијски уред у Суботици функционисао је до 26. августа 1923. године.

²³ На основу Наредбе министра за аграрну реформу о привременом насељавању. Аграрне власти су располагале дискреционим правом у одлучивању да ли је неки посед испод 1.000 кј погодан за колонизацију или не.

²⁴ Статус колониста регулисали су позитивним прописима. О оптацији и оптантима види: Гојко Маливић, *Сеоба у маџицу, Ойџирање Срба у Мађарској 1920–1931*, Нови Сад 2010.

лединама северне Бачке које су биле предвиђене раздеобу насељеницима, поседи 264 велепоседника: од тога 137 поседа приватних лица, 80 поседа политичких општина, 17 црквена добра, 19 државна добра, 8 заклада (задужбина) и 3 поседа урбаријалних заједница.

Аграрна реформа и колонизација је спровођена на основу предходних одредаба и низа других аграрних закона, међу којима су посебни значај они које смо на почетку рада навели. Применом *Закона о ликвидацији аграрне реформе* у Бачкој, аграрна реформа је требала да се приведе крају, али је она практично трајала све до почетка новог светског рата, односно напада на Краљевину Југославију почетком априла 1941. године.²⁵

У општини Бачка Топола настале су следеће колоније: Карађорђево, Бачки Соколац, Томиславци, Горња Рогатица, Његошево, Каркатур, Мали Београд, Светићево, Кочићево и Средњи Салаш.²⁶ Укупно, аграрних наделеника земљишних парцела у Бачкој, пред Други светски рат, је било 52.615, којима је подељено 192.462 катастарска јутара и 973 хвата земље. По добијеном статусу, највише земљишних парцела подељено је месној сиротињи, што речито говори о праведности раздеобе: месни аграрни интересенти (сиротиња без земље или са добровољно земље да се прехране породица) 42.160 (80,13%); добровољци (борци и неборци) 6.912 (13,14%), и колонисти, оптанти, аутоколонисти, избеглице 3.543 (6,73%).

Насељеничко становништво у Бачкој чинило је око 30.000 душа.²⁷ Укупно аграрних наделеника по разним основама у Бачкој је било 52.615 (100 %), а од тога:

²⁵ На основу *Закона о ликвидацији аграрне реформе* велепоседницима је било загарантован законски максимум земљишта (ужи максимум од 100 до 521 кј, шири максимум који није могао да прелази 348 кј, док су узорне економије добиле право на супермаксимум. Највећи супермаксимум у Бачкој је имао Ђока Дунђерски: 3.482 кј и 734 кв хв.

²⁶ Види напомену бр. 28.

²⁷ Професор Гаћеша наводи да је до 1939 у Бачкој било насељено 29.465 душа. У свом раду такође наводи да се изнети подаци не могу сматрати потпуно прецизни. Потоњи аутори су својим радовима допуњавали сазнања о овој теми али још увек је не можемо је сматрати заокруженом. Види: Никола Л. Гаћеша, *Аграрна реформа и колонизација у Бачкој 1918–1941*, Нови Сад, 1968.

1. добровољаца (колониста и месних) 6.912 (13,14 %)
2. колониста, оптаната, аутоколониста, избеглица 3.543 (6,73%)
3. месних аграрних интересената 42.160 (80,13%)

НАСЕЉАВАЊЕ ДОБРОВОЉАЦА И ДРУГИХ КОЛОНИСТА У БАЧКОТОПОЛСКОЈ ОПШТИНИ

У Бачкој, у току аграрне реформе у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца/Југославији, већ од 1919. до 1941. године, на некадашњим велепоседима, на голим лединама, обрадивим земљиштима или пашњацима, основано је шездесетак колонија – насеља. Од самог почетка насељавања, поред новог начина обраде земљишних парцела и изградње кућа од земље и трске, највећи проблем за колонисте је био недостатак огревног дрвета и копање бунара са пијаћом водом. Међутим, попут и других, и те препреке су колонисти брзо савладали. На територији општине Бачка Топола, у периоду колонизације, населило се 746 добровољаца и 129 надареника, што чини укупно 875 породица. Ови колонисти су у поменутом периоду основали 10 добровољачких села: Карађорђево, Бачки Соколац, Томиславци, Горња Рогатица, Његошево, Каркатур, Мали Београд, Светићево, Кочићево и Средњи Салаш.²⁸ Од тог броја, 144 добровољаца су дошла из Америке. Осим тога, у поменутом периоду, на подручју колонија Његошево и Средњи Салаш насељено је и 75 оптаната са породицама, што у збиру чини 950 породица. Уколико се узме обзир, да је у то време у просеку сваки колониста имао петочлану породицу, број новонасељених душа је био око пет хиљада. Сви добровољци и колонисти су припадали српском националном корпусу, док по питању регионалне припадности највише породица је било из Лике, њих 532, 145 из Босне, 87 из Херцеговине, 40 из Далмације, 34 из старе Херцеговине и Црне Горе, 12 са Кордуна и други.

²⁸ О бачкотополској општини види: Растислав Стојсављевић, *Ойштина Бачка Тойола – іеоірафска моноірафіја*, Архив Војводине, Нови Сад 2023.

* * *

Оснивачи добровољачких колонија су били законом дефинисани носиоци тог права, у првом реду и у највећем броју српски добровољци који су се борили у редовима српске војске током Првог светског рата (на Добруџи и Солунском фронту) и мањем броју добровољци из ранијих ратова (Бугарском и Турском). У највећем броју су били пореклом из бивших земаља Аустроугарске на коме су живели Срби: Херцеговине, Босне, Лике, Далмације, Баније, Кордуна, Црне Горе и у мањем броју из других крајева. Сваки добровољац – борац који је пристигао са важећим решењем Министарства пољопривреде Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, од 1929. године Краљевине Југославије и њихових органа који су спроводили аграрну реформу (Комисије за спровођење аграрне реформе) имао је право на 5 хектара (ха) обрадиве земље, односно од 8 катастарских јутара (кј.), а у зависности од броја чланова домаћинства могао је добити још додатну количину обрадиве земље али не више од 3 кј. обрадиве земље и окућницу на којој је могао да изгради кућу и економске објекте. Добровољци неборци и колонисти су имали право на 3 ха плодне земље. Добровољци борци или неборци су земљишну парцелу добијали без новчане надокнаде (новчану надокнаду бившем власнику је извршавала држава), али са обавезом да изграде куће и економске објекте, обезбеде пољопривредни алат за обраду земље и обрађују земљу и да се населе са породицом. И други намењеници без обзира на намењив основ били су такође у обавези да добијену земљу обрађују и да се населе са породицом са којима су били обавезни да живе на колонији. Испуњавање ових обавеза често су контролисала посебно одређена службена лица - инспектори Комисије за аграрну реформу и о томе писали извештаје. На основу ових извештаја Комисија за утврђивање аграрне реформе издавала је нова решења: потврђивала стари статус или давала нови, па и одузимала земљишне парцеле уколико је извештај навео непридржавање прописаних услова за доделу земљишних парцела и насељавање.

Колонисти, аграрни намењеници, углавном појединци, а ређе чисте породице, почели су да пристижу на предвиђену земљишну парцелу „ голу земљу” на колонију, по решењима која су им уручивана,

већ током 1919. године па све до пред почетак Другог светског рата о чему сведоче архивска документа у Архиву Војводине и Историјском архиву у Суботици. Први добровољци – колонисти на простор будуће колоније – насеља у највећем броју су долазили сами, обично у лето, без обзира да ли су имали породице или не, из разлога да се увере где долазе, каква је додељена земљишна парцела, и какви су услови за смештај док не изграде куће. Аграрном реформом намењивана им је земљишна парцела и окућнице на којима су имали могућност да, уз помоћ државе (а преко аграрних заједница), изграде куће за своје породице, купују пољопривредне алатке, семе за сетву и саднице (јабуке, шљиве, вишње, дуње, крушке итд). У почетку, док нису изградили куће боравили су највише по економским зградама које су постојале у околини или по околним салашима док је експрописана земља била у власништву политичке општине Бачка Топола.

Непобитна је чињеница да је, назваћемо је „добровољачка колонија у настајању”, настала на експрописаној велепоседничкој земљи, плодним ораницама на којима није било насеља, а по елаборату и потом плану и решењу о формирању колониистичког насеља које је израђивала Комисија за аграрну реформу. Отуда су без икаквог основа писања (углавном произвољна и неутемељена) аутора који пишу о постојању некаквих старих насеља на местима где су настајале добровољачке колоније.²⁹

По пристизању колониста на просторе северне Бачке (за јужну Бачку је био надлежан Нови Сад) Комисија за аграрну реформу је хитно одредила два мерника (геометра) из суботичког градског техничког

²⁹ Права плица оспоравања спровођења аграрне реформе за време Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца/Југославије и њених резултата одвијала се за време „Друге Југославије (1945–1990)”, односно у време учвршћивања власти владајуће комунистичке олигархије која је стварала нову државу, ново друштво и новог човека. У том настојању није било места за минуле владаре, друштво, па и јунаке из Великог рата, српског сељака. На оспоравању и негирању „старог” грађено је „ново”. У кош „старог” убачена су и добровољачка насеља – колоније, са све становницима које је требало преваспитати: не више „За краља и отаџбину”, већ сада „За Тита и партију”. Отуда су се негирале добровољачке колоније, брисала или преименовале називи улица на колонијама а потом и сама имена колонија. Ишло се дотле да су се фалсификовале историје настанка колонија.

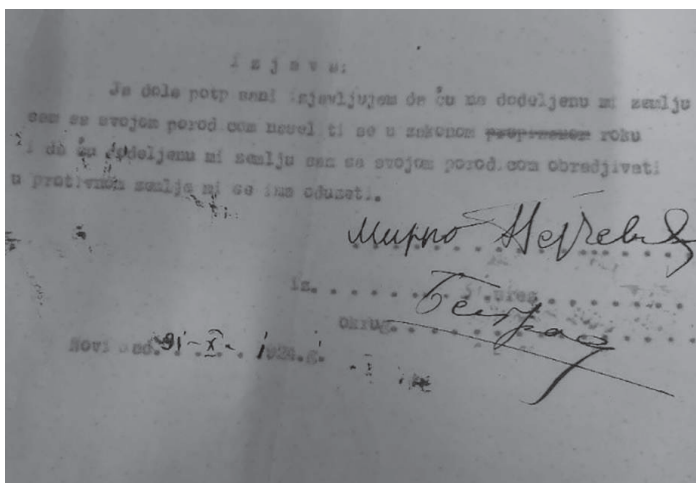
одељења ради премера атара и земљишних парцела за наделенике на будућој колонији, односно насеља. Пре одласка на локацију будуће колоније (новог насеља) мерницима су дати делови елабората, односно план будућег насеља по коме ће се вршити премер. Потом је мернике је, како је регулатива налагала, до атара за премер допратио градски чиновник, а они су отпочели са мерењима после свештеничког чинодејства.

Заврнувши рукаве мерници су на основу предлошка Комисије за аграрну реформу (Плана будућег насеља – колоније) и експрописане земљишне површине најпре извршили премеравања и исколчавања атара будуће колоније – насеља. Потом су по решењима, прешли на премеравање будуће колоније – насеља које је испочетка било названо привременим именом. Цео премер нове колоније – насеља имао је мање-више правогаони облик. Мерници су прво премерили „прву или основну” улицу која је добила привремени назив обично „Добровољачка улица”, и била је вододелница за све остале улице на колонији. Потом од ње под правим углом премерене су следеће улице.

Место пресека те две главне улице (које су уједно биле и најшире) чинио је сеоски трг где се, уз помоћ државе и аграрне заједнице копао артерски бунар за пијаћу воду. У центру села премеравао се плац за школу и цркву. Потом су настајале друге бочне улице. Мерници су излазили жељама сродника да живе један поред другог или бар у близини један другог. У подизању кућа учествовала је цела колонија „на мобу”, док је материјал у које је најчешће спадала дрвена резана грађа и цреп, обезбеђивала аграрна администрација преко аграрних заједница. Улице су биле довољно широке да у случају пожара суседне куће буду довољно удаљене и безбедне. На крају се премеравала земљишна парцела за гробље, која се обично налазила на крају насеља.

Од оних носиоца колонистичког права који су пристигли на „голу ледину” будућег насеља извршен је договор о томе ко ће с ким да буде комшија на колонији, а мерници су им у највећој мери излазили у сусрет јер је такво било упутство Комисије за аграрну реформу. Мерници су такође били у обавези, уколико је то било могуће, да у премеравању колоније воде рачуна да се плацеви поклапају у низу као и земљишне парцеле у атару. По завршетку рада мерника, надлежни чиновник Комисије за аграрну реформу је уводио у посед наделеника, домаћина.

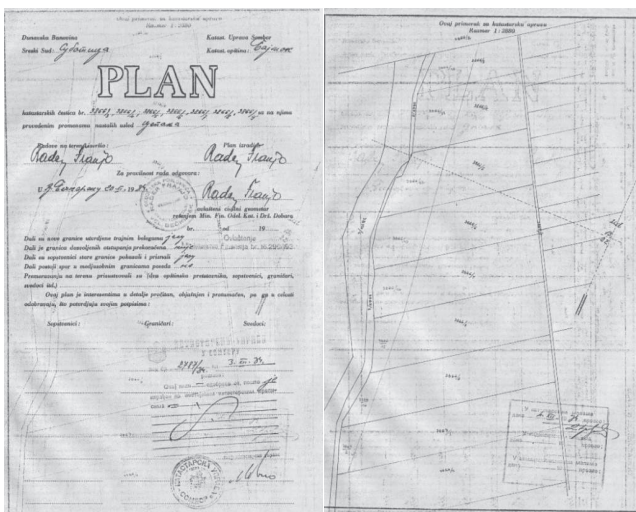
По завршетку премера атара, улица и плацева за куће и окућнице, пристигли колонисти почели су да врше припреме за сетву. Иако нису имали пољопривредне алатке, нити су знали на који начин се обрађује земља у новом завичају, колонисти су исте јесени узорали на дељену земљу. У томе им је помагало, физички, а што је најважније и са пољопривредним алатима па и коњима, месно словенско и мађарско становништво, са околних салаша и села.³⁰ И поред воље и уложеног труда, цео атар није могао да се узоре, па је један део земље дат у наполицу.³¹

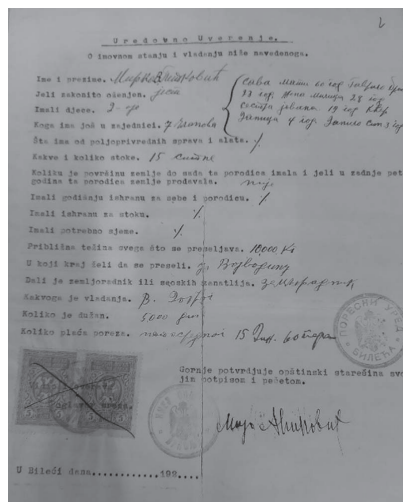
Прилог 5. Изјава добровољца Мирка Перчевића да ће се на додељену земљу у законском року населии са својом породицом и да ће добијену земљу сам обрађивати, док у њој не буде земља има одузети. Архив Војводине, Ф. 98, Краљевина Југославија: Комисија за ликвидацију аграрне реформе Нови Сад, за подручје Дунавске Бановине.

³⁰ Исто. Новчане позајмице колонистима су давали бачкотополски месни професионални лихвари уз „дебеле камате”. Међутим, највећу, несребичну и људску помоћ колонисти су добили од „обичног света” својих сународника и комшија, као што је био адвокат Лука Богдановић (рођ. 1896 у Врепцу), српски добровољац, поратни општински бележник у Црвенки, Риђици и Бачкој Тополи.

³¹ Законски прописи о аграрној реформи санкционисали су продавање или давање колониистичке земље у аренду. Добијена земља се могла дати само у наполицу и то за производе никако опет за новац.

Прилози 6. и 7. План кайасијарских честица бр. 3866/3, 4, 5... за Дунавску Бановину, Срески суд Суботица, Кайасијарску ујраву Сомбор, Кайасијарску оштинину Бајмок, које је израдио овлашћени геомејар, Фрањо Редер из Великој Бечерека ириликом иромена које су уследиле на иремереним иарцелама 1934. године, ири крају аирарне реформе. Архив Војводине, Фонд: 98, Комисија за ликвидацију аирарне реформе, кућ. 703.

Прилоз 8. Уверење о имовинском стању Мирка Пејтровића, добровољца који је уиу-ишио молбу за доделу земље у Војводину. Уверење иошврђују иоштинисима и иецаишима Порески уред у Билећи и кнез оштинине у Врјољу

Од добијеног, купљеног или позајмљеног семена засађене су баште и окућнице. На тај начин сва надељена земља је била узорана и од ње се очекивао принос, али и новац за враћање позајмица којих је у почетку било.³²

ПОДИЗАЊЕ КУЋА НА ДОБРОВОЉАЧКИМ КОЛОНИЈАМА У БАЧКОТОПОЛСКОЈ ОПШТИНИ

Као најважнији задатак колониста као и аграрне администрације је био подизање кућа за насељенике и насељавање са свом породицом, куповина пољопривредних алатки, сетва и обрада земљишних парцела. Отуда су аграрне комисије обилазиле колоније у настанку ради увида у стање, али и као подстрек да се ови задаци изврше што је пре могуће, а свакако до задатих рокова. Сматрало се да од успешности тог задатка зависи успех колонизације у целини. Од самог почетка насељавања колониста на одређени земљишни простор и преузимање првих корака ка обради земљишних парцела и припремање окућница за изградњу кућа и економских објеката највећи проблем за колонисте био је, поред новог начина обраде земље, огревно дрво,³³ и пијаћа вода. Упркос томе, новооснована насеља брзо су напредовала захваљујући аграрним заједницама (и погодности куповине на рате) преко којих су колонисти почели да набављају материјал за изградњу кућа и покућства, куповину алата, семе за сетву и окућницу, саднице воћа, али и крупну и ситну стоку и перад.

У подизању кућа добровољаца, поред домаћих искусних мајстора са оближњих салаша или насеља, учествовала је цела колонија тако

³² И поред тога што су добровољци колонисти били ослобођени прве године свих плаћања, ипак је првих година међу житељима колонија, недостатак готовог новца био сталан. Новчане позајмице колонистима су давали бачкотополски месни професионални лихвари уз „дебеле камате”.

³³ Шума у Бачкој готово и да нема. Нешто шумског појаса има дуж речних корита и понеки дрворед дуж путева. Отуда је главни огревни материјал у сеоским домаћинствима била слама и кукурузовина. Први колонисти су морали да сачекају прву жетву да би дошли до огревног материјала.

што су насељеници помагали једни другима „на мобу”. Материјал за градњу кућа (дрвена резана дрвена грађа, цреп, стакло за прозоре, трска или готов штукатур и креч) обезбеђивао се по повољним условима преко аграрне заједнице на самој колонији. Земља и глина за зидове, под, плафон, таван и облагање кућа, копали су се у близини колоније. Пшенична и јечмена плева „за везивање” земље и глине доносила се са земљишних парцела где су их жене скупљале у џакове после жетве. Највећи број кућа је подизан од земље и глине. Биле су сличног габарита, изгледа и са кровом на „две воде” тако да су потсећале на куће мештана из суседних села. Обично су, са малим изузецима, имале по две спаваће собе у висини од 2,5 до највише 3 м, кухињу (у којој се правила земљана или од мањих парчади црепа и цигле озидана пећ за печење хлеба и меса и др),³⁴ оставу и мало предсобље које је заједно са оставом било смештено у узаном ходнику куће.

За свега неколико година од уласка у посед колонисти су, помажући једни другима подигли, од материјала који им је био доступан – земља, блато, иловача, већину стамбених кућа и помоћних објеката, пре свега штала и обора. Док су штале и обори подизани искључиво од набијене земље и блата, куће су се подизале тако што се најпре копао темељ. Темељ се правио на два начина. Један је био на старински начин набијањем земље и глине широким дрвеним маљем у слојевима у припремљене опшиве „шалунге”, а други начин што су се у њега стављале печене цигле до 40 центиметара у дубину и око пола метра у висину. Изолација се правила од катрана и тер папира преко којег је полагана и набијала иловача у слојевима од два до два и по метра у висину. Дебљина зидова износила је између 40 и 60 центиметра. Прављење темеља, дебљина зидова и висина просторија, као и број и величина прозора зависио је од материјалне могућности домаћина, али и броја чланова његовог домаћинства (најчешће две спаваће собе, кухиња, остава и предсобље у узаном ходнику). Плафон је био од спојених дасака на које се набацивала земља и глина, а одоздо штукатур, а потом опет земља - глина. Плафон се правио тек када би зидови (све странице) били подигнути до одговарајуће висине. На зидове би се прво полагале даске, а потом би се на њих, са горње стране наносила земља помешана

³⁴ Иста пећ је зими била једина пећ која је загревала кућу.

са плевом) и глина. Одоздо би на даске стављан штукатур који се облагао танким слојем земље и глине. Кровна конструкција правила се „на две воде” од резане дрвне грађе на коју је полаган цреп, али и трска па и кукурозовина, као у старинаца на околним салашима и селима.³⁵ Потом би се подови насули земљом помешаном плевом (пшеничном и јечменом) и глином. По изравњавању би се дрвеним широким маљем добро утабало.

М. Марјановић	Влас			
Митра	28			
Марјан	63			
Петар	38			
Вла	31			
Светиште	5			

Прилог 9. Архивски документи о добијању земље за надареника Митра Марјановића у колонији Светиште

Искусни домаћи мајстори у градњи традиционалних панонских кућа од природног материјала, уз помоћ већег броја колониста могли су да приведу подизање мање куће за 3 до 4 седмице.

Колонистичке породице су током раних двадесетих година двадесетог века, а и касније, пристизали „са колима која су вукли волови, дугим и предугим путевима, преко планина и река на потпуно пусту земљу. И где, из те земље никли су њихови домови, родила се њихова деца”³⁶ У подигнуте куће, било да су потпуно завршене или делимично оспособљене за становање уселили су се пристигле прве породице.

³⁵ Бранко Ђупурдија, *Сјамбена аријекшур салаша, мајура и пољопривредних комбинација*, Београд 1990. Трска и кукурозовина се привремено стављала у почетку градње. Брзо би се замељивала црепом.

³⁶ Речи сликара и књижевника Моме Капора цитирано према поздравној беседи Вељка Вујновића, изговореној на годишњој прослави Удружења ратних добровољаца 1912–1918, њихових потомака и поштовалаца „Краљ Петар Први” на

Мајке и жене колониста, са вером и надом у боље сутра су тако први пут запалиле ватру у новим огњиштима већ од јесени 1919. године. Кућа није морала бити сасвим завршена, да би се породица уселила. Често се дешавало да се породица усели у завршени предњи део куће, а остатак се дограђивао постепено, касније.

По завршетку изградње кућа, домаћини су наставили даље са радом. Најпре се копао бунар у дворишту (дубина бунара је била различита, углавном већ од 3 па до 10–11 м),³⁷ а потом даље од њега шупе за смештај запрежних кола и пољопривредни алат, штала, обор, кокошињак. Летина се у прво време стављала на таван куће, а потом у изграђене чардаке по дворишту. Воће и поврће из башта које су биле у оквиру окућнице, а које је било погодно за складиштење, стављало се у трап: копан на највишем терену и облаган даскама. Трап би одржавао (мање-више) сталност у температури и складиштено воће и поврће би дуже остајало у стању јестивости, баш као што се испечено месо стављало у бурад са свињском масти ради истог циља.

У дворишту куће, ако је било могуће, на било каквој узвишици (никако не у улегнућу) удаљено од стаја, копао се бунар најчешће на дубини од 3 до 6 метара, али и дубље али не преко 10–11 метара.³⁸ Бунар би се озидао циглом или опшивао даскама, док у економски јачим домаћинствима бетонским прстеновима. Вода из бунара би се употребљавала за пиће, напајање стоке и заливање садница и баште. Бунари у домаћинствима били су једини извор воде за пиће све док уз помоћ аграрне заједнице није ископан први сеоски артерски бунар (100 м), који је имао најквалитетнију воду.³⁹

Бајмочкој Рати, 15. септембра 1993. године. Беседа је сачувана у архиви Удружења у Бајмоку.

³⁷ Свака кућа је имала свој бунар, а квалитет воде је био различит. Поред бунара у сваком домаћинству, на свакој колонији је аграрна заједница бушила артерски бунар (или више артерских бунара што је зависило од бројности колоније) на дубини од 100 м.

³⁸ Вода је била неопходна за стоку и баште на окућници. Вода из плићих бунара се прокувавала и тако чинила здравом за пиће и употребу у домаћинствима. Са бушењем првог артерског бунара решен је проблем здраве пијаће воде на колонији.

³⁹ Дубина артерског бунара је била преко 100 метара, што је био предуслов за квалитетну и здраву воду.

Завршене куће, поједници су после извесног времена облагали (че-они део или целу) печеном опеком. Куће од печене цигле на појединим колонијама су почеле да се зидају пред крај колонизације, концем тридесетих година када је један део колониста економски узнапредио.

У првим годинама колонизације али и касније, на подстицај и уз помоћ комисије за аграрну реформу, на свакој колонији оснивале су се аграрне заједнице. Оне су биле нека врста сеоских задруга, које су уз помоћ државе пружала и давала помоћ колонистима: потребштина за домаћинство, брашна за исхрану, семе за сетву, калемљене саднице лозе и воћа, пољопривредне алатке за рад, материјал за подизање кућа и економских објеката.⁴⁰ Са оснивањем аграрне заједнице и њеним погодностима које је пружала својим члановима већина домаћинстава је унапредила своје куће и економске објекте. Уз помоћ аграрне заједнице на свакој колонији избушен је барем један, а у већим колонијама и неколико артерских бунара са здравом пијаћом водом.

На колонијама са већим бројем душа, подигнуте су школе са становом за учитеља и просторијом за месни школски одбор, читаоница са већом просторијом у којој се одвијао друштвени живот. Такође, уз помоћ државе и аграрне заједнице у свим колонијама су подигнуте школске зграде. Временом деца која су стасала за средње школе одлазила су у Бачку Тополу или у Суботицу. Обично, поред школе је био одређен и плац за цркву или звоник за црквено звоно.⁴¹

⁴⁰ Зоран Вељановић, *Аграрна заједница добровољачке колоније Бајмочка рајна у 1938, 1939, и 1940. години*, Годишњак Матице дрежничке 9, Бајмок 2015, 9–37. Иако у литератури (у којима, поред историчара, предњаче натурчици – аматери) која је настајала у комунистичком па и посткомунистичком периоду има негативних и опречних ставова о аграрној реформи и аграрним заједницама, на основу наших дугогодишњих истраживања добровољачких колонија у Бачкој, потпуно смо уверени да опстанак добровољачких колонија као и њихов економски, културни и сваки други напредак не би био могућ без постојања и помоћи које су пружале аграрне заједнице колонистима.

⁴¹ Житељима бачкотополских колонија није недостајала ни жеља ни воља за зидањем јавних објеката, већ време. На свакој добровољачкој колонији, од првих јавних објеката била је прво подигнута школска зграда, а потом читаоница, задружни дом итд. Подизање црквеног храма био захтеван посао, који је у већини колонија, како због малобројности житеља али и великих новчаних средстава није био могућ

Куће и економски објекти на колонији подизали су се и наредних година, све до пред почетак Другог светског рата.⁴² Са економском стабилношћу побољшао се квалитет живота, а куће испуниле децом па су добровољачке колоније до конца аграрне реформе нарасле и умножиле се. Новоосноване колоније у бачкотополској општини, иако мале у односу на постојећа војвођанска села у Бачкој и Банату, била су оснивана по угледу на постојећа насеља. Поред добровољаца и оптанти су се насељавали у добровољачким колонијама.⁴³

* * *

Како у бачкотополској општини није постојала парохија Српске православне цркве, на молбу колониста тадашњи епископ бачки др Иринеј Ђирић донео је одлуку о оснивању парохије која је обухватала сва колонистичка насеља у бачкотополској општини са седиштем у Бачкој Тополи. Током 1921. године, за првог пароха епископ др Иринеј поставио је свештеника Георгија Угришића са задатом да организује црквени живот у Бачкој Тополи и на добровољачким колонијама. Како у Бачкој Тополи није постојао православни храм, света богослужења

без помоћи државе и цркве. Поступак за образовање парохије Српске православне цркве и изградњу црквених храмова одвијао се по важећим црквеним правилима и по одобрењу Епархије Бачке, која је у Бачкој Тополи, као црквеном седишту за колоније у бачкотополској општини, основала парохију 1921. године, а 1940. године изградила у неовизантијском стилу црквени храм посвећен Светом Пророку Илији и Светосавски дом. Одмах по окупацији Бачке, мађарске окупационе војне власти су и са добровољачких колонија у бачкотополској општини депортовале све српске колонисте у логоре, а у њихова села и куће су уселили своје становништво које су довели из Буковине. Извештавајући о томе мађарског премијера, витез Ковач у ироничном тону наводи како су српски колонисти у сваком селу подигли школе, а у ниједном цркву. Види: Аград Рап, *Sekelji iz Bukovine u Bačkoj*, Gradski muzej Subotica, 2018.

⁴² Пред крај колонизације, породице које су економски унапредовале почеле су да зидају нове куће од чврстог материјала, односно од печене цигле.

⁴³ О оптацији и оптантама више у: Никола Гаћеша, *Ойшанџи из Мађарске у Краљевини СХС после Првој светској рата*, Друштвене науке о Србима у Мађарској, Зборник радова, Будимпешта 2003; Гојко Маловић, *Сеоба у мајшицу, Ойширање Срба у Мађарској 1920–1931*, Нови Сад 2010.

служила су се у сали бачкотополске Грађанске школе. Истовремено, прота Георгије, уз честите парохијане је исколчао леп и пространи плац за будући храм и на његовом једном делу организовао изградњу богомоље. Када је зидање богомоље окончано 1932. године, богослужења су отпочела да се одржавају у њеном простору.⁴⁴

Прилој 10. Храм Свејої пророка Илије у Бачкој Тополі

Са доласком новог пароха Петра Димитријевића наставио се интезивни рад на изградњи црквеног храма и парохијског стана. Прикупљали су се добровољни прилози, а финансијску конструкцију је затворило надлежно државно министарство и бан Дунавска бановине Светислав Рајић. Камен темељац за изгрању православног храма постављен је 1938. године. Након две године храм је био завршен. Освештан је у пролеће 1940. године пред Арпилски рат и окупацију.

⁴⁴ По окончању изградње црквеног храма 1940. године, Богомоља је преуређена у леп и простран Светосавски дом.

Одмах по окупацији Бачке, новоизграђени српски православни храм, који је био посвећен Св. пророку Илији, по налогу окупационих власти преузели су у мају 1941. године месни римокатолици који су га преуредили у своју богомољу. Током Другог светског рата и окупације Бачке српски православни храм је био у поседу римокатолика, баш као и после ослобођења октобра 1944. године и војне управе. Тек од 1. априла 1945. године, храм је враћен у посед оних од којих је силом одузет. Тог дана налогом епископа др Иринеја храм је преузео свештеник Мирослав Сацаков.⁴⁵

ИМЕНА НОВООСНОВАНИХ ДОБРОВОЉАЧКИХ КОЛОНИЈА У БАЧКОТОПОЛСКОЈ ОПШТИНИ

У почетку добровољачке колоније колоније у бачкотополском срезу и општини су се називале, уосталом како је било случај у целој Бачкој, по бившем велепоседнику или по затеченом географском топониму или универзално „Добровољачко село” или „Ново село”. Како колонистима није било позната законска процедура за давање имена насеља они су сами, по свом нахођењу, давали имена колонијама које су основали. Управо због тога што дата имена нису прошла кроз званичне процедуре и институције власти, односно општинске органе на чијим територијама су настале колоније, нису могла бити званична. Колонисти, односно оснивачи насеља у избору назива новог станишта најчешће су се, поред универзалног назива „Ново Село”, одлучивали за имена „старог краја” из којег су потицали или пак по именима команданата у чијим јединицама су се борили. Због оваквог поступка догађало се да добровољачке колоније настале на различитим локацијама имају иста имена што је свакако изазвало проблеме и неспоразуме код администрације, надлежном Министарству и напослетку државној власти. Почетни проблем покушавао је да се превазиђе тако што се додавало привременом називу „Мало”, „Велико” или „Ново”, што свакако да није много суштински допринело решавању насталог

⁴⁵ Данас Бачка Топола и некадашње добровољачке колоније чине саставни део архијерејског намесништва кулског.

проблема. Тек у трећој етапи аграрне реформе, тридесетих година двадесетог века, почело се пролазити кроз законску процедуру и колонијска насеља су добила законску потврду за своја имена у највећем броју током 1938. године.⁴⁶ У вези са тим колонија Карађорђево добила је своје име 1938. године; Бачки Соколац 1935. године; Томиславци 1938. године;⁴⁷ Горња Роглатица 1925. године;⁴⁸ Његушево 1933. године (касније преименовано у Његошево);⁴⁹ Каркатур 1938. године;⁵⁰ Мали Београд 1938. године; Средњи Салаш од 1935. године, да би се колонији 1938. године променуло име у Генерал Илић.⁵¹ Светићево Село од 1935. године;⁵² и Кочићево од 1938. године;⁵³ Са новим светским ратом и окупацијом Краљевине Југославије, окупаторске власти су поништиле називе нових колонија и наденули им своја страна имена. По ослобођењу Бачке, комунистичке власти, у свом грађењу нове државе, система и друштва, код највећег броја добровољачких колонија, а нарочито оних која су носила имена по значајним личностима из доба Великог рата или српске историје (Генерал Радивојевићево, Генерал Хаџићево, Генерал Илић, или по члановима династије Карађорђевић) нису вратила имена из времена настанка, већ су, у духу своје идеологије, колонијама дали нова имена или задржали она из времена окупације.⁵⁴

⁴⁶ Милица Марковић, *Географско-историјски именик насеља Војводине*, Нови Сад 1966; Зоран Вељановић, „Добровољачке колоније Генерал Хаџић и Генерал Радивојевићево”, у Рад Музеја Војводине, ур. Л. Мустеданагић, Нови Сад бр. 62/2020, 39–55.

⁴⁷ За време СФР Југославије 1959, Томиславци постају Орешковић, види: М. Марковић, нав. дело, 137.

⁴⁸ За време СФР Југославије 1959, Роглатица постаје Рогатица, види: М. Марковић, нав. дело, 69.

⁴⁹ За време СФР Југославије 1959, Његушево постаје Његошево, види: М. Марковић, нав. дело, 134.

⁵⁰ За време ФНР Југославије 1947, Каркатур постаје Мићуново, види: М. Марковић, нав. дело, 119.

⁵¹ Исто, 163.

⁵² За време СФР Југославије, 1959. године Светићево Село постаје Светићево, види: М. Марковић, нав. дело, 171.

⁵³ За име ове колонију аутор је употребио реч „вероватно”. М. Марковић, 95.

⁵⁴ М. Марковић, нав. дело.

На почетку Прве фазе колонизације, министра за аграрну реформу издао је наредбу жупанијским аграрним уредима у Новом Саду и Суботици да оснују колоније на свим објектима који су већ одвојени за сврхе колонизације и које уреди према властитом осведочењу и без сваке сумње сматрају подесним за тај посао. У том циљу уреди су били дужни да сачине елаборате и на лицу места да спроведу расправу после које би Аграрној дирекцији предложили расправни документ на решење. Стога технички елаборати које су жупанијски аграрни уреди имали да поднесу Министарству за аграрну реформу о оснивању нових насеља морали су да се састоје из: 1. исказа координата, 2. нацрта исчитавања и пољски преднацрти, 3. мапе, 4. записник честица, 5. записник рачунања површина и 6. алфаветски именик насељеника.

Као најважнији задатак аграрне администрације је био подизање кућа за насељенике. Сматрало се да од успешности тог задатка зависи успех колонизације у целини. Као лакши део задатака сматрало се подизање кућа месним аграрним интересентима јер ће они као мештани добити кућишта у насељима која већ постоје. У подизању кућа учествовала је цела колонија, док је материјал у које је најчешће спадала дрвена резана грађа и цреп, обезбеђивала аграрна администрација преко аграрних заједница.⁵⁵

Новоосноване колоније у Бачкој,⁵⁶ иако мале у односу на постојећа војвођанска села, била су оснивана по угледу на постојећа насеља.

⁵⁵ Прве колонистичке куће, или већина колонистичких кућа, биле су изграђене од природних материјала подневља. У Бачкој су то биле набијаче од земље и черпића са кроовом од трске. Види: Зоран Вељановић, „Кућа од набоја, кров од трске – па шешир накриви”, у Дани магазин бр. 1037/2023, 26–27.

⁵⁶ Колико је тачно основано нових насеља – колонија у аграрној реформи и колонизацији историографија још увек није дала прецизан одговор. Разлог томе може бити што су једне по оснивању дуго биле без имена, док су друге мењале име и по неколико пута, а треће се расформирале. Спорно је и то шта се сматра новом колонијом, потпуно ново самостално насеље или и насеље које је подигнуто непосредно уз постојеће насеље. У нашим истраживањима нисмо дошли до потпуно тачног броја колонија које су основали добровољци, али у сваком случају њихов број се креће од шездесет до шездесет и пет.

Најпре се формирала главна улица а потом бочне које су главну улицу секле под правим углом. На тај начин се добијао изглед насеља сличан облику квадрата или коцке. Куће на кућиштима су прављене одвојене од комшијске те су на тај начин пружале безбедност у случају пожара. Оснивање нових насеља чинили су како добровољци тако и оптанти и месни аграрни интересенти. Стим што су добровољци готово по правилу оснивали потпуно нова насеља, док су оптанти и месни аграрни интересенти оснивали своја насеља и у продужетку, поред постојећег насеља. Ова чињеница избија из самог начина колонизације у којој су добровољци и колонисти били упућени на себе и своју заједницу, а оптанти и месни аграрни интересенти на насеља из којих потичу или имају родбину.⁵⁷

Табела 1. Подаци о колониистичким насељима у општини Бачка Топола

Новоосноване колоније у Бачкој	Општина, срез	Оснивачи насеља	Остали надељеници
Каркатур (данас Мићуново)	Б. Топола, Срез Б. Топола	Добровољци	
Карађорђево Бачко	Бачка Топола	Добровољци	
Кочићево	Бачка Топола	Добровољци	
Мали Београд	Б. Топола	Добровољци	
Његошево (Његушево)	Мол, срез Сента	Добровољци	

⁵⁷ О броју подигнутих насеља и надељеника професор Гаћеша у више наврата „...Не знамо да ли би било умесно тврдити да су подаци апсолутно тачни, јер Б. Букуров наводи..., што се не слаже са нашим подацима о насељеним...” Н. Гаћеша, *Аграрна реформа*.....213.

Рогатица (Роглатица), Горња Рогатица, колонија на бившем поседу Војнића	Стара Моравица, срез Б. Топола	Добровољци Добровољци	Месни агр. инт, аутоколонисти, оптанти
Светићево	Ада, срез Сента	Добровољци	
Бачки Соколац	Ст. Моравица, срез Бачка Топола	Добровољци	
Средњи Салаш (Генерал Илић)	Бајша, срез Б. Топола	Оптанти, добровољци	
Томиславци (после Другог светског рата Орешковићево)	Бајша, срез Б. Топола	Добровољци	Месни агр. инт, аутоколонисти

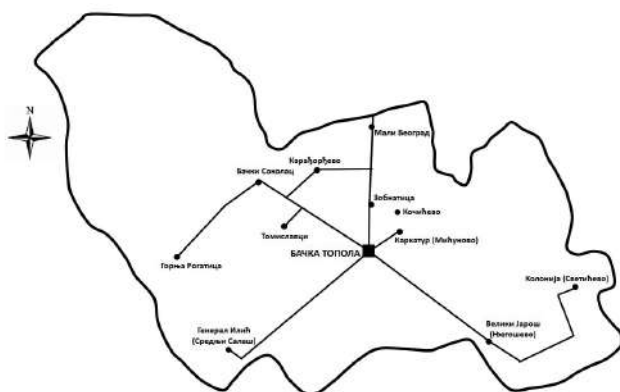
Колоније и насеља у којима су добровољци чинили мањину или незнатну мањину са свега неколико породица:

Табела 2. Подаци о насељима где је још било колониста

Бачка Топла	Бачка Топлоа	Добровољци, колонисти	
Дубока , кол. између Бајше и Куле	Бајша, срез Б. Топола		
Зобнатица	Бачка Топола	Добровољци	
Стара Моравица	Стара Моравица	Месни агр. интересенти	Месни аграни интересенти

ДОБРОВОЉЦИ ВОЈСКЕ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ - ОСНИВАЧИ КОЛОНИСТИЧКИХ НАСЕЉА У ОПШТИНИ БАЧКА ТОПОЛА

У наредном поглављу ће бити приказане фотографије оснивача насеља Бачки Соколац, Горња Рогатица, Карађорђево, Кочићево, Мали Београд, Мићуново, Његошево, Светићево, Средњи Салаш и Томиславци.

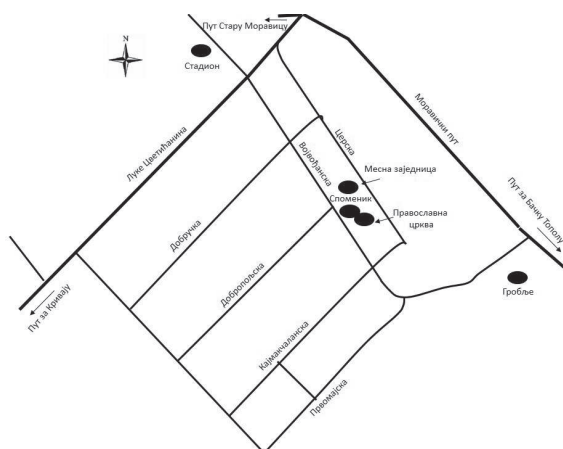
Прилој 11. Колонистичка насеља на територији општине Бачка Топола
Извор: Стојсављевић, 2023⁵⁸.

БАЧКИ СОКОЛАЦ

Приликом стварања, тадашње насеље Соколац (данас Бачки Соколац) био је део општине Мали Иђош. Насеље је основано на велепоседу Фернбаха који се звао Нови мајур (Џјмајор). Насељавање Срба махом из Лике отпочело је 1921. године. С обзиром да су ове нове куће биле покривене црепом, као део кредита који су колонисти добили од

⁵⁸ Стојсављевић, Р. Општина Бачка Топола: географско-историјска монографија. Архив Војводине. Нови Сад. 2023. стр. 99

државе, ово насеље је прозвано Черепеш или Синделеш. Земљиште је пре тога било у власништву Фалционе Матковић па је насеље у почетку носило име Матковић. Насеље је добило назив по једном брду Соколац које се налазио код пробоја Солунског фронта септембра 1918. године. Оснивачи Бачког Соколца су били солунски добровољци. Уредбом о добровољцима од 18. децембра 1919. године омогућено је да колонисти населе данашњу територију општине Бачка Топола. Први колонисти су стигли на пролеће 1921. године. Највећа имиграција је била три године касније. До краја 1927. године у насељу је било 148 кућа и 203 породице.

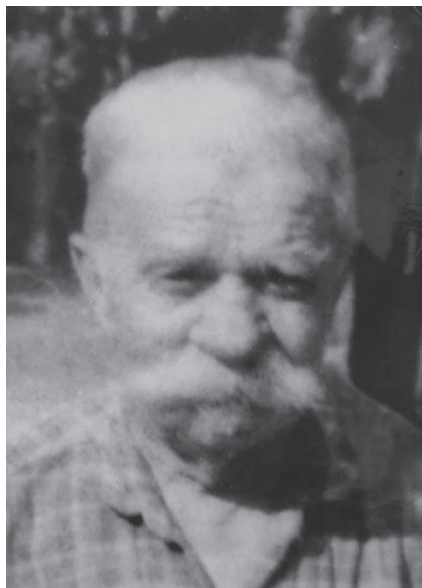

Прилој 12. Морфолошки излѣд Бачкој Соколца са најважнијим їрађевинама
Извор: Сїојсављевић, 2023.⁵⁹

Становништво Бачког Соколца је страдало у Другом светском рату. Мађарска жандармерија стигла је у село 15. маја 1941. године. Они су камионима опколили село. Свим становницима је наређено да у року од пет минута морају напустити своје домове. Становници овог насеља су завршили на Југовићево (данас стамбени део Новог Сада). Као део бившег логора Југовићево данас се налази касарна Војске Србије. Протерано је свих 533 становника овог насеља. Мађарске власти су селу дали ново име: Bács – Andrászállás.⁶⁰

⁵⁹ Исто стр.176.

⁶⁰ Голубовић, З. *Шарварска јоліоша*. Матица српска. Нови Сад. 1995. стр. 48.

Милан Агбаба

Јанко Анђелић

Пане Бандић

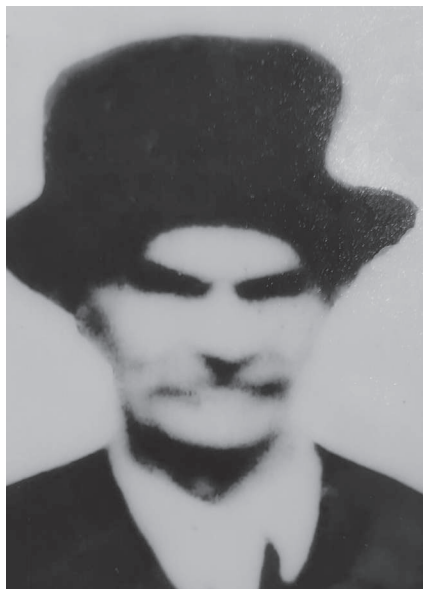
Јово Бањанин

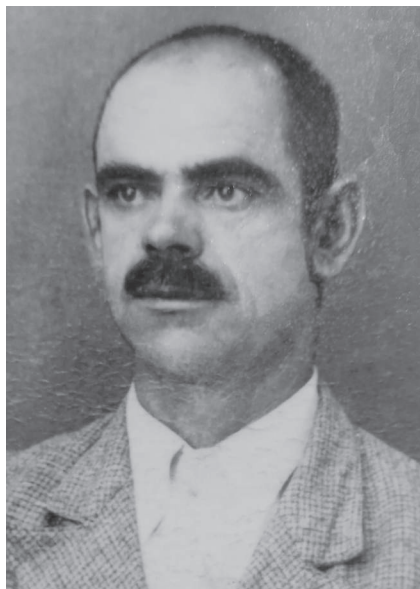
Никола Бањанин

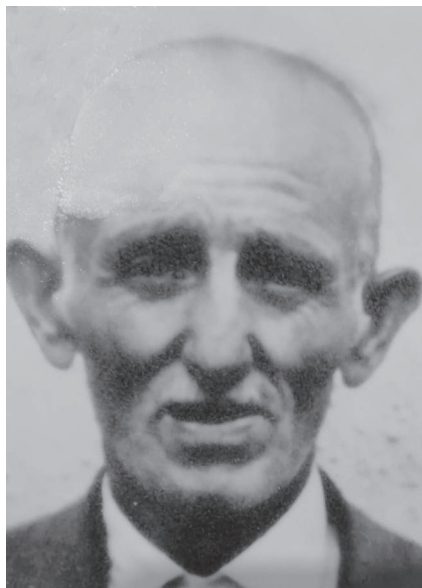
Раде Бањанин

Данило Беванда

Миле Бјелобрк

Томо Бабић

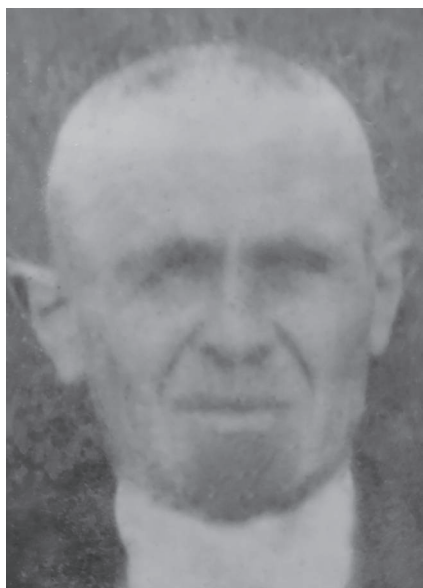
Мане Божанић

Раде Бркљач

Илија Буквић

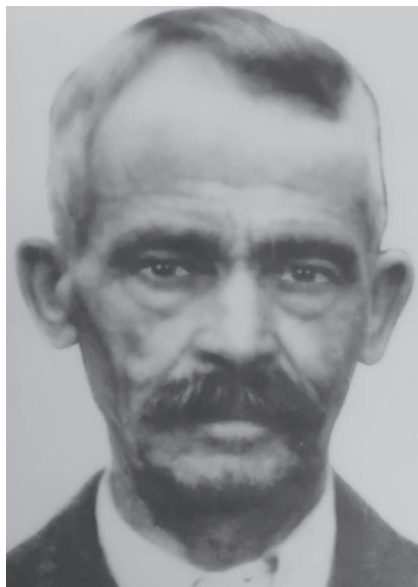
Стојан Веиновић

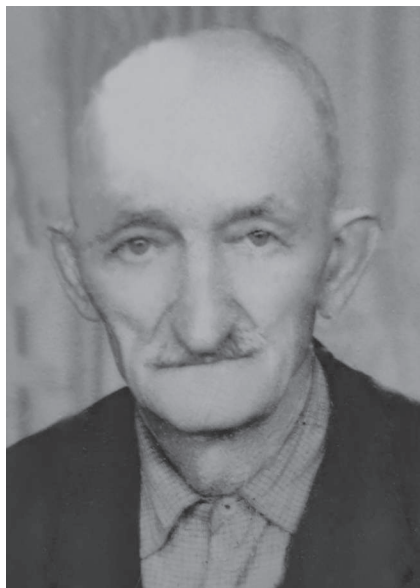
Драгић Вишњић

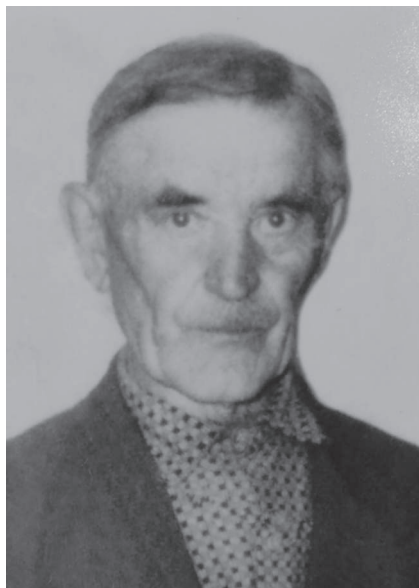
Јован Влаисављевић

Раде Војводић

Игњат Врањеш

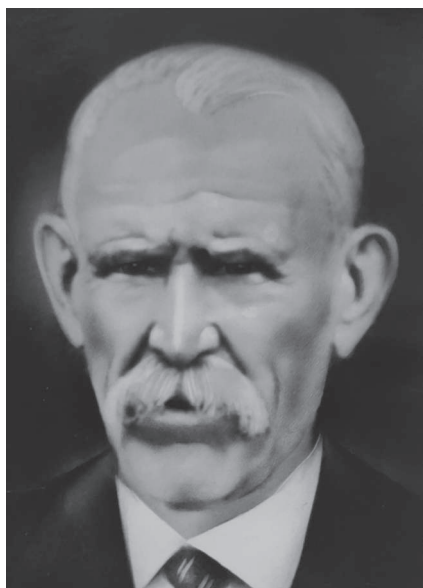
Данило Вурдеђа

Лука Граховац

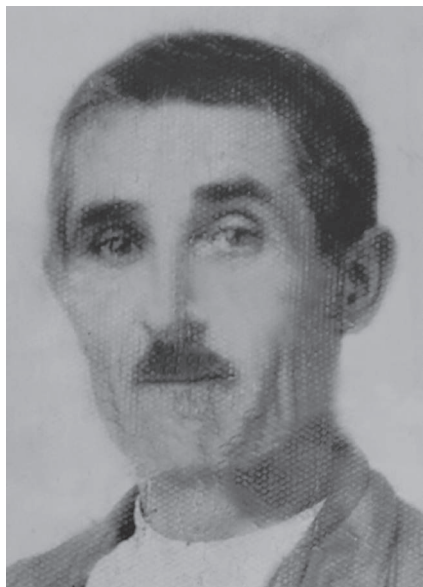
Јово Грбић

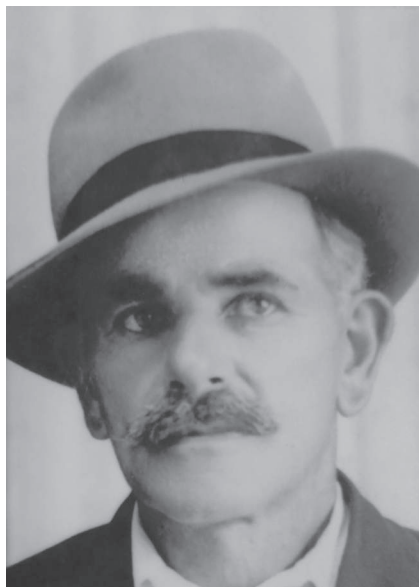
Гавро Диклић

Ђуро Диклић

Благоје Драгојловић

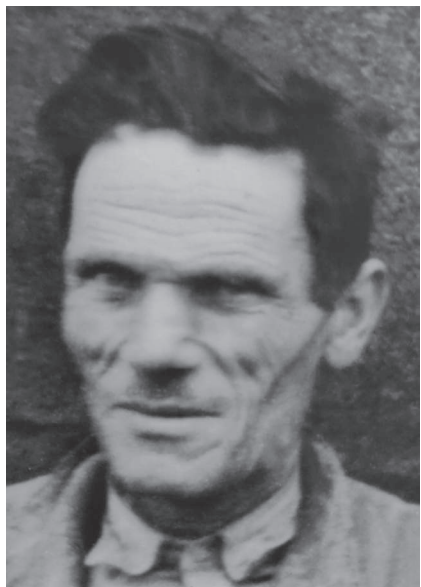
Јово Драгосавац

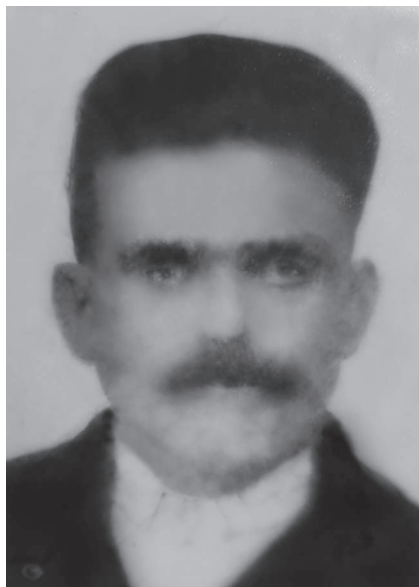
Манојло Егић

Милан Зороја

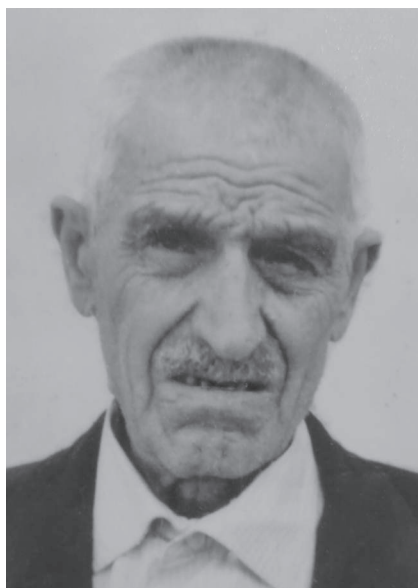
Дане Иванчевић

Илија Иванчевић

Јово Иванчевић

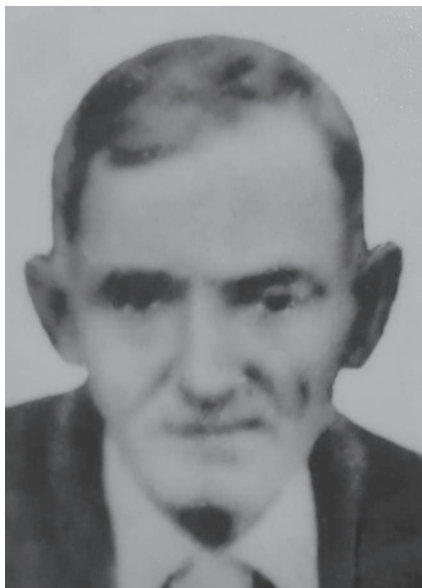
Митар Иванчевић

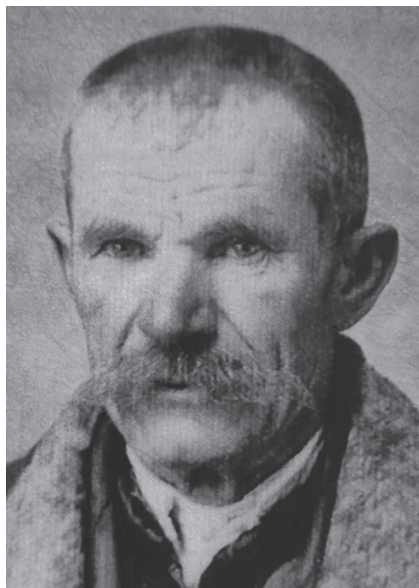
Петар Јаворина

Илија Јелић

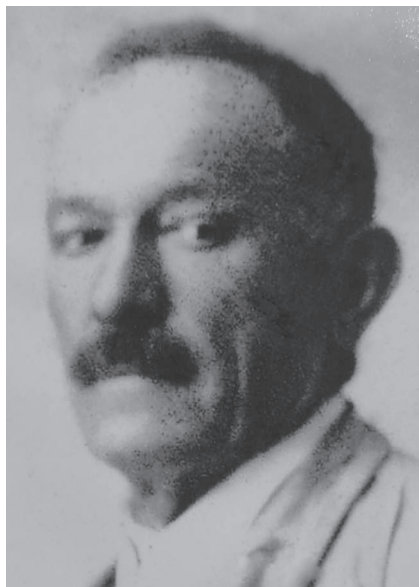
Ђуро Ковачевић

Петар Ковачевић

Илија Кокотовић

Миле Кораћ

Никола Кораћ

Благоје Корица

Јово Корица

Милош Љубојевић

Петар Љубојевић

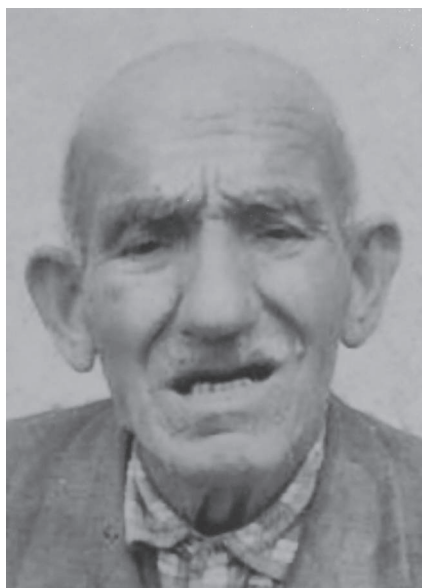
Триво Мајкић

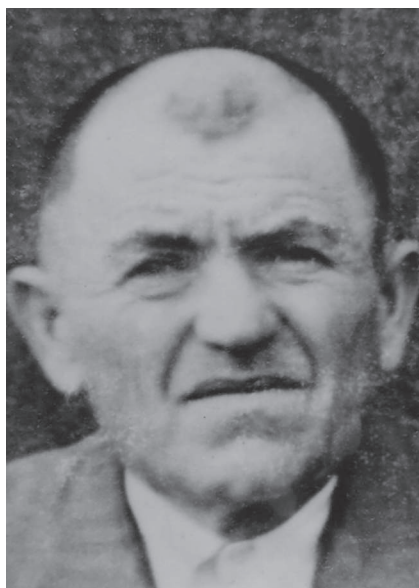
Петар Миљевић

Манојло Мишљеновић

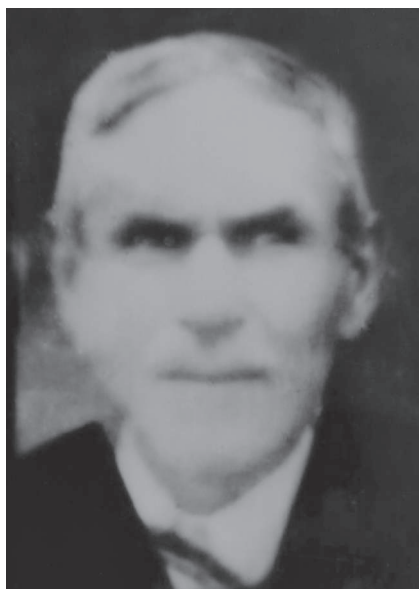
Стево Мрђа

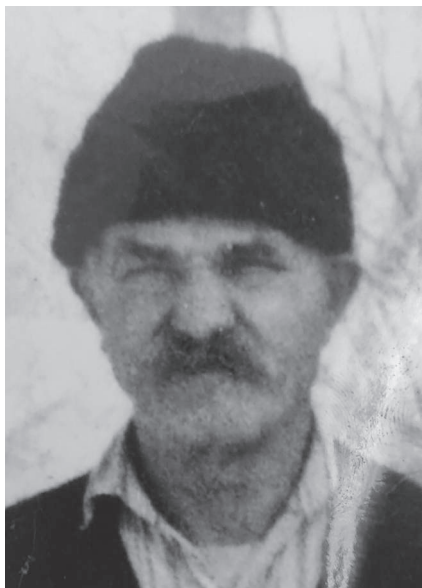
Илија Муњас

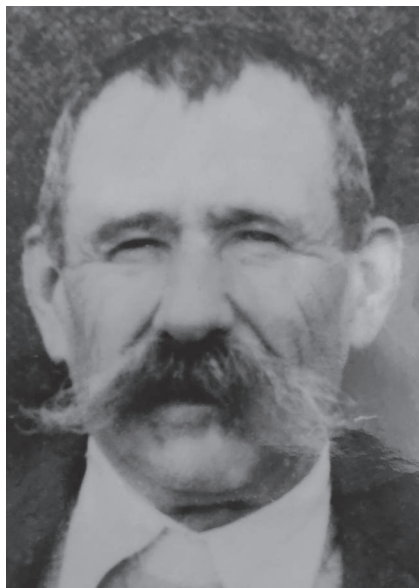
Крста Периз

Миле Петковић

Исо Петрић

Мане Петрић

Никола Петрић

Петар Петрић

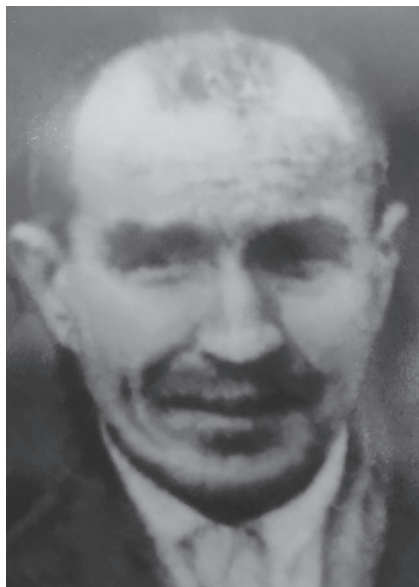
Петар Пешут

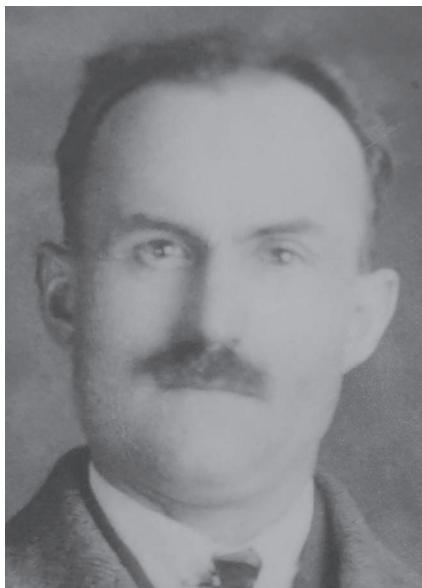
Јанко Поткоњак

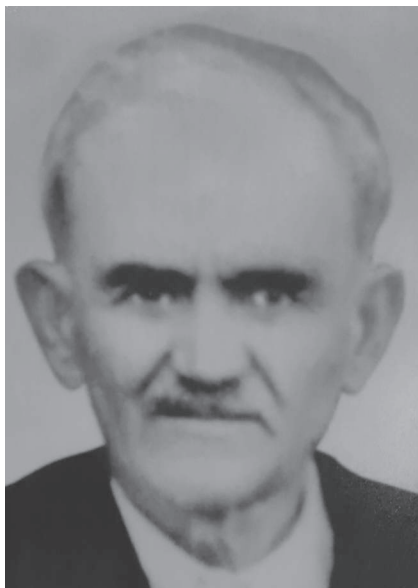
Божо Радаковић

Илија Радаковић

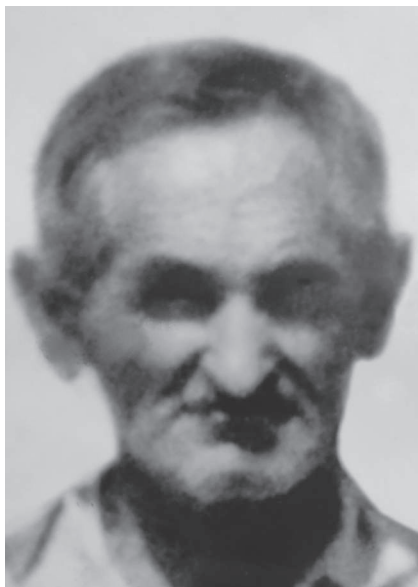
Петар Радмановић

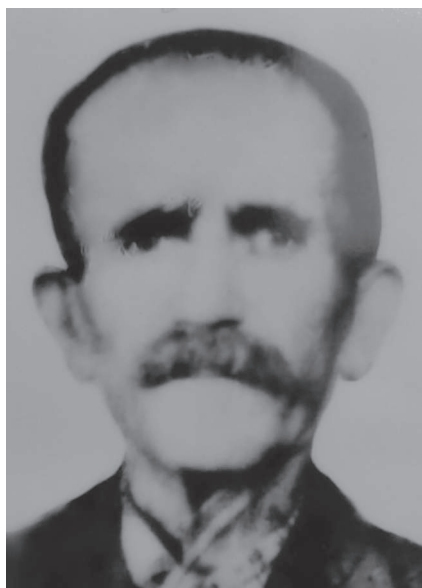
Гавро Рашета

Јово Репач

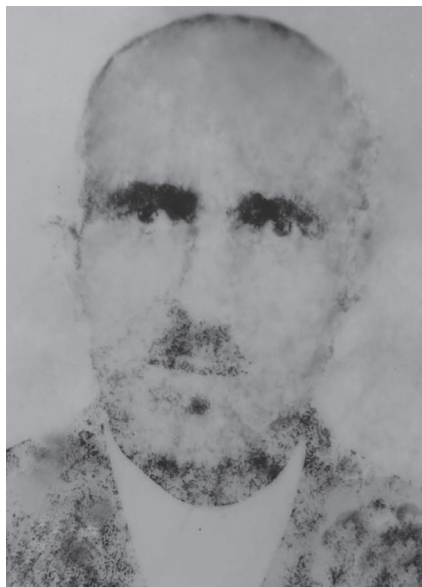
Симо Сунајко

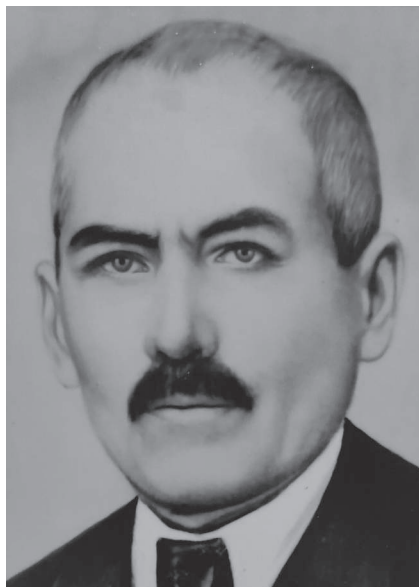
Јово Травица

Јово Цветићанин

Миле Цветићанин

Петар Цветићанин

Васил Цвијановић

Илија Цвијановић

Милан Цвијановић

Ристо Челебић

Стево Чутурило

Ђуро Бокун

Досељавање у Бачки Соколац (Матковић) је у већим таласима почело 1922. године. Насељено је укупно 146 глава породица (оснивача села) од чега: 144 добровољаца са фамилијама (42 добровољаца су дошла из САД), један надареник и једно лице непознатог статуса. Регионална заступљеност добровољаца била је следећа: 112 добровољаца су из Лике, 22 из Босанске Крајине, три из Херцеговине, два са Кордуна, два са Баније, два из Словеније и један из Мађарске.

У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Агбаба (Прока) Милан, Мали Радић, Босанска Крупа (Босна), борац (румунски ратни крст са натписом „Добруца”)

Андрић (Андрија) Дмитар, Прења, Столац (Босна), борац (САД)

Анђелић (Лука) Јанко, Дубочане, Билећа (Херцеговина), борац

Бандић (Станко) Пане, Горња Суваја, Босанска Крупа, борац

Бањанин (Буда) Јован (Јово), Јошан, Удбина (Лика), борац (САД)

Бањанин (Данило) Никола, Јошан, Удбина (Лика), борац (САД)

Бањанин (Стеван) Раде, Јошан, Удбина (Лика), борац
Баћко (Јован) Ристо, Равно, Бугојно (Босна), борац
Беванда (Тома) Данило, Јошан, Удбина (Лика), борац (носилац албан-ске споменице)
Бјелобрк (Дмитар) Миле, Јошан, Удбина (Лика), борац
Бобић (Петар) Томо (Тома), Дабар, Оточац (Лика), борац (САД)
Божанић (Филип) Мане, Тужевић, Бриње (Лика), борац (САД)
Борковић (Милан) Ђуро, Могорић, Госпић (Лика), борац
Братић (Лазар) Милан, Ургово, Невесиње (Херцеговина), борац
Бркљач (Милан) Раде, Вртаче, Бихаћ (Босна), борац
Буквић (Мане) Илија, Водотеч, Бриње (Лика), борац (носилац албан-ске споменице) (САД)
Вејиновић (Петар) Стојан, Тоболић, Удбина (Лика), борац (САД)
Влајисављевић (Ђурђе) Јова, Дабар, Оточац (Лика), борац
Вишњић (Милан) Драго (Драгић), Цетинград, Слуњ (Кордун), борац (носилац албанске споменице)
Војводић (Марко) Раде, Нова Кршња, Слуњ (Кордун), борац (САД)
Врањеш (Никола) Дмитар, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)
Врањеш (Дмитар) Игњатије, Тужевић, Бриње (Лика), борац (САД)
Врањеш (Јован) Михајло, Тужевић, Бриње (Лика), неборац
Вркић (Дамјан) Божо, Могорић, Госпић (Лика), борац
Вурдеља (Никола) Божо, Могорић, Госпић (Лика), борац (САД)
Вурдеља (Миле) Данило, Могорић, Госпић (Лика), борац (САД)
Граховац (Петар) Лука, Врањска, Босанска Крупа, (Босна), борац
Граховац (Милош) Мане, Јања Гора, Огулин (Лика), борац (прво се до-селио у Стару Моравицу)
Грба (Јован) Данило, Плашки, Огулин (Лика), борац (САД)
Грбић (Јанко) Јован, Кукулић, Госпић (Лика), борац (САД)
Грозданић (Илија) Данило, Дољани, Оточац (Лика), борац
Давидовић (Дане) Милош, Липник, Сански Мост (Босна), надареник, (пок. брат Сима је био добровољац)
Диклић (Илија) Гавра, Јошан, Удбина (Лика), борац (САД)
Диклић (Михајло) Ђура, Јошан, Удбина (Лика), борац
Диклић (Сава) Илија, Јошан, Удбина (Лика), борац
Диклић (Миле) Раде, Јошан, Удбина (Лика), борац

Допуђа (Божа) Дмитар, Читлук, Удбина (Лика) борац (румунски ратни крст са натписом „Добруца”).

Допуђа (Која) Марко, Читлук, Удбина (Лика), борац

Драгосавац (Танасије) Јово, Вребац, Госпић (Лика), борац (САД)

Драгосавац (Петар) Миле (Мићан), Вребац, Госпић (Лика), борац (САД) (Драгосавац из Томиславаца прешао у Соколац и ту направио кућу)

Драгојевић (Благоје) Благоје, Равно, Бутојно (Босна), борац

Ђаковић (Рада) Дамјан, Могорић, Госпић (Лика), борац (САД)

Егић (Буда) Манојло, Јошан, Удбина (Лика), борац

Жегарац (Јован) Никола, Плоча, Грачац (Лика), борац

Жигић (Лазар) Дане, Широка Кула, Госпић (Лика), борац (САД)

Зороја (Божа) Милан, Павловац, Госпић (Лика), борац

Иванчевић (Јован) Дане, Почитељ, Госпић (Лика), борац

Иванчевић (Миле) Дмитар, Почитељ, Госпић (Лика), борац (САД)

Иванчевић (Милан) Илија, Почитељ, Госпић (Лика), борац

Иванчевић (Милан, Мијо) Илија, Почитељ, Госпић (Лика), борац

Иванчевић (Дане) Јово, Почитељ, Оточац (Лика), борац

Иванчевић (Петар) Јово, Понори, Оточац (Лика), борац (САД)

Иванчевић (Дане) Миле, Почитељ, Госпић (Лика), борац

Иванчевић (Јован) Никола, Почитељ, Госпић (Лика), борац

Јаворина (Дане) Петар, Студенци, Перушић (Лика), борац

Јелић (Стеван) Илија, Широка Кула, Госпић (Лика), борац (САД)

Јовић (Петар) Никола, Ливно, Травник (Босна), борац

Јовић (Петар) Стојан, Дољани, Оточац (Лика), борац

Каленко (Миладин) Дане, Јошан, Удбина (Лика), борац

Кангрга (Петар) Васа, Подум, Оточац (Лика), борац

Кангрга (Петар) Милан, Подум, Оточац (Лика), борац (САД)

Ковачевић (Милан) Ђуро, Личко Петрово Село, Кореница (Лика), борац

Ковачевић (Јанко) Миле, Решетар, Кореница (Лика), борац

Ковачевић (Петра) Миле, Висућ, Удбина (Лика), борац (САД)

Ковачевић (Павле) Петар, Радић, Бихаћ (Босна), борац

Кокотовић (Вуја) Илија, Крш, Перушић (Лика), борац (САД)

Кораћ (Петар) Ђуро, Висућ, Удбина (Лика), борац

Кораћ (Дане) Миле, Висућ, Удбина (Лика), борац (САД)

Кораћ (Петар) Никола, Висућ, Удбина (Лика), борац (САД)
 Корица (Ђура) Благоја, Могорић, Госпић (Лика), борац (САД)
 Корица (Дане) Јован (Јово), Могорић, Госпић (Лика), борац
 Корица (Сима) Лука, Могорић, Госпић (Лика), борац
 Корица (Васа) Никола, Могорић, Госпић (Лика), борац
 Косановић (Милан) Самуило, Јања Гора, Плашки (Лика), борац (САД)
 Крагуљац (Милан) Стеван, Плашки, Плашки (Лика), борац, преселио се на Панонију
 Крстановић (Лука) Тривун, Ровна, Бугојно (Босна), борац
 Лончар (Стојан), Миле, Јошан, Удбина (Лика), борац
 Лугоња (Томо) Божо, Билећа, Билећа (Херцеговина), борац
 Љубојевић (Сава) Милан, Почитељ, Госпић (Лика), борац
 Љубојевић (Милан) Петар, Почитељ, Госпић (Лика), борац
 Љубојевић (Никола) Стеван, Почитељ, Госпић (Лика), борац
 Љубојевић Никола, Почитељ, Госпић (Лика), борац, (Доселио се у Стару Моравицу).
 Љубоја (Раде) Симо, Неглушице, Ливно (Босна), борац
 Мајкић (Лаза) Тривун, Мајкић Јапра, Сански Мост (Босна), борац
 Мандић (Стеван) Лука, Дољани, Оточац (Лика), борац
 Мандић (Миливој) Мане, Јошан, Удбина (Лика), борац
 Медаковић (Стеван) Урош, Јања Гора, Огулин (Лика), борац
 Мијатовић (Ђорђе) Петар, Сент Андреја, Пешта (Мађарска), борац (добрио земљу у Старој Моравици и живео тамо).
 Милојевић (Михајло) Тома, Могорић, Госпић (Лика), борац (САД)
 Милисављевић (Аћим) Милан, Широка Кула, Госпић (Лика) борац (САД)
 Миљевић (Јован) Петар, Боровић, Глина (Банија), борац (носилац албанске споменице)
 Мишљеновић (Радован) Манојло, Јања Гора, Огулин (Лика) борац
 Мрђа (Васиљ) Стево, Висућ, Удбина (Лика), борац
 Мрђеновић (Ђуро) Стојан, Балинац, Глина (Банија), борац
 Муњас (Милета) Илија, Млаква, Перушић (Лика), борац (САД)
 Наранџић (Никола) Буде, Турјанско, Оточац, (Лика), борац (САД)
 Његован (Илија) Никола, Почитељ, Госпић (Лика), борац
 Орељ (Тоде) Јанко, Глиница, Цазин (Босна), борац
 Орлић (Илија) Јаков, Висућ, Удбина (Лика), борац

Павлица (Исо) Јован 1893., Почитељ, Госпић (Лика), борац (носилац руског одликовања Георгијевски крст).

Перис (Милан) Крста, Равно, Бугојно (Босна), борац

Петковић (Сима) Миле, Горња Плоча, Грачац (Лика), борац

Петрић (Милета) Вајо, Студенци, Перушић (Лика), борац (САД)

Петрић (Дане) Исо, Студенци, Перушић (Лика), борац (САД)

Петрић (Тодор) Мојсије, Студенци, Перушић (Лика), борац (САД)

Петрић (Наум) Никола, Студенци, Перушић (Лика), борац (САД)

Петрић (Гајо) Петар, Студенци, Перушић (Лика), борац

Петровић (Петар) Мане, Јања Гора, Плашки (Лика), борац

Пешут (Лаза) Петар, Јања Гора, Плашки (Лика), борац (САД)

Плећаш (Јанко) Павле, Почитељ, Госпић (Лика), борац

Погрмиловић (Сима) Милош, Плашки, Плашки (Лика), борац (Доселио се у Стару Моравицу)

Поднар Давид (Словенија) (не располажемо ближим подацима о њему)

Поткоњак (Андрија) Јанко, Орнице, Госпић (Лика), борац (САД)

Прегер (Винко) Павле, Сенсана, Љубљана (Словенија), борац

Приможић (Мартин) Иван, Љубљана, Љубљана (Словенија), борац

Радаковић (Милан) Божо, Могорић, Госпић (Лика), борац

Радаковић (Раде) Илија, Јошан, Удбина (Лика), борац (САД)

Радаковић (Јован) Петар, Јошан, Удбина (Лика), борац

Радаковић (Илија) Мане, Јошан, Удбина (Лика), борац

Радаковић (Васа) Петар, Удбина, Удбина (Лика), борац

Радмановић (Марко) Петар, Острвица, Госпић (Лика), борац

Радочај (Дане) Милан, Липник, Санси Мост (Босна), борац

Расплавчевић Манојло (не располажемо ближим подацима)

Рашета (Андрија) Гавро, Доњи Лапац, Доњи Лапац (Лика), борац (носилац албанске споменице)

Репач (Исо) Ђуро, Широка Кула, Госпић (Лика), борац

Репач (Сима) Јово, Широка Кула, Госпић (Лика), борац

Секиз (Михајло) Михајло, Шкаре, Оточац (Лика), борац (САД)

Скенцић (Тривун) Тома, Дољани, Оточац (Лика), борац

Средић (Спасоје) Коста, Алиловац, Сански Мост (Босна), борац

Станковић (Сава) Ђуро, Трновац, Кореница (Лика), борац

Сунајко (Дане) Симо, Вребац, Госпић (Лика), борац

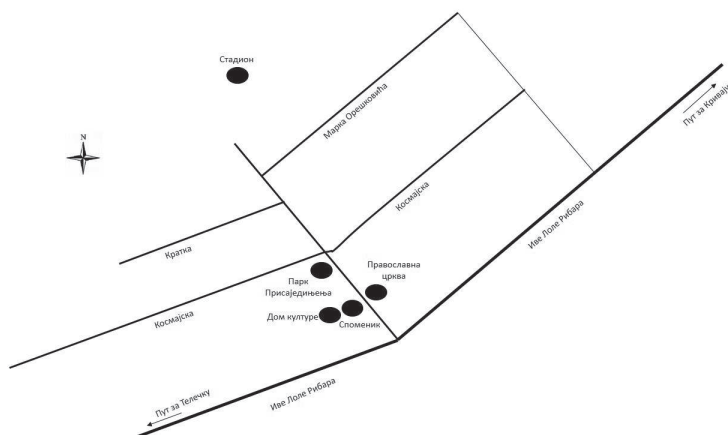
Травица (Раде) Јован, Медак, Госпић (Лика), борац

Ђурчић (Трифун) Стеван, Подум, Оточац (Лика), борац
Узелац (Миле) Никола, Ондић, Удбина (Лика), борац
Цветићанин (Дане) Јово, Горњи Петровићи, Босанска Крупа, борац
Цветићанин (Стојан) Миле, Висућ, Удбина (Лика), борац (САД)
Цветићанин (Дане) Петар, Горњи Петровићи, Босанска Крупа, борац
Џвијановић (Михајло) Васиљ, Јошан, Удбина (Лика), борац
Џвијановић (Која) Илија, Јошан, Удбина (Лика), борац (САД)
Џвијановић (Јован) Милан, Јошан, Удбина (Лика), борац
Челебић (Миле) Ристо, Равно, Бугојно (Босна), борац
Челебић (Миле) Стојан, Равно, Бугојно (Босна), борац
Челебић (Миле) Тома, Равно, Бугојно (Босна), борац
Чудић (Милош) Илија, Бабин Поток, Оточац (Лика), борац
Чутурило (Стојан) Стеван, Дабар, Оточац (Лика), борац
Шкрбић (Дмитар) Дмитар, Горња Суваја, Босанска Крупа (Босна), борац
Шушњар (Раде) Рафаило, Плашки, Плашки (Лика), борац

ГОРЊА РОГАТИЦА

Територија данашњег насеља се спомиње у XVIII веку као пустара Роглатица. Назив Стара Роглатица има од 1856. године, док назив Горња Роглатица добија 1870. године. Тада је постојало насеље Доња Роглатица које се пружало према југу, према атару данашњег насеља Средњи Салаш. Од 1946. године носи садашњи назив. Ова пустара је било власништво велепоседника Антона Лелбаха, али и других породица као што су: Фернбах, Гајер, Унгар и други. На мајурима и салашима је 1870. године живело 300 становника.

Добровољачке породице се овде насељавају од 1919. године када долазе појединци. Две године касније почињу долазити у групама са породицама. Били су смештени у бирошке (радничке) куће, али и по шталама и помоћним објектима на одузетим велепоседничким мајурима.

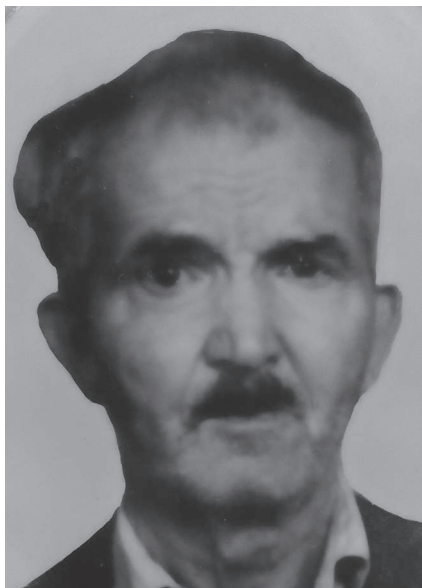
Прилог 13. Морфолошки изглед Горње Рогатице са најважнијим грађевинама
Извор: Стојсављевић, 2023

Становништво је досељено у ово насеље из личких градова Оточац, Срб, Госпић, Врховина, Кореница, Плашки и др. Неколико десетина лица се доселило из предела данашње Босне и Херцеговине. Око 80 становника су дошли из других крајева данашње Војводине, тзв. аутоколонисти. Добровољци су добијали тзв. „добровољачку компетенцију”. Она је износила мало више од 8 катастарских јутара за борце, док су неборци добијали тзв. „неборачке парцеле” од 5 катастарских јутара. Међутим, ова несразмера је временом исправљена па су сви колонисти добијали по 8 јутара плодне равничарске земље.⁶¹ Насеље је тада припадало општини Стара Моравица.

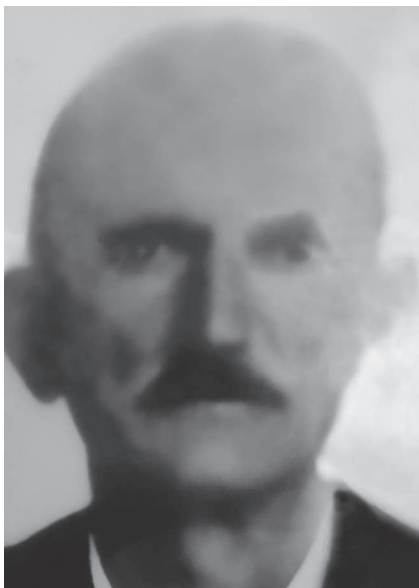
У Горњу Рогатицу је 19. маја 1941. године стигло око 200 мађарских жандарма. Колонистима је наређено да моментално напусте своје домове. Одведени су на железничку станицу у Бачкој Тополи, одакле су возом пребачени на Југовићево. Скоро месец дана касније већина њих је завршила у логору Шарвару. Истерано је из кућа 600 становника овог насеља. Насеље је под окупацијом добило име Ref-Andrásfelke.⁶²

⁶¹ Стојсављевић, Р. *Општина Бачка Топола: географско-историјска монографија*. Архив Војводине. Нови Сад. 2023. стр. 182

⁶² Голубовић, З. *Шарварска јолија*. Матица српска. Нови Сад. 1995. стр. 49–50.

Дане Алексић

Миле Алексић

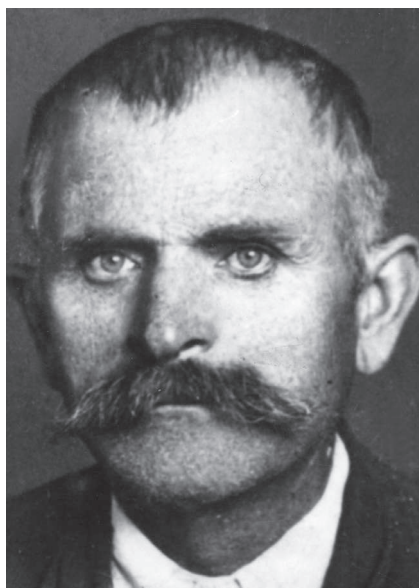
Јован Бабић

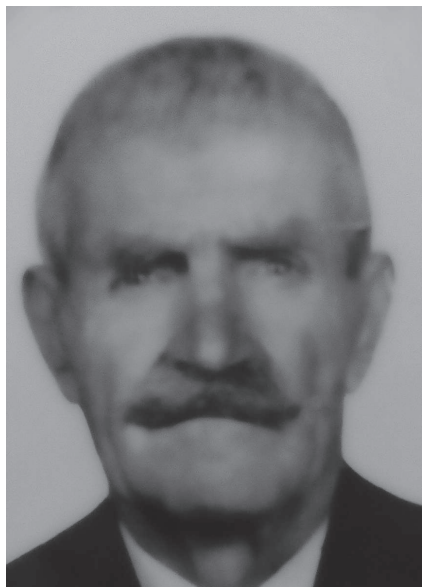
Милан Божичковић

Раде Божичковић

Петар Борјановић

Илија Варда

Јово Влаисављевић

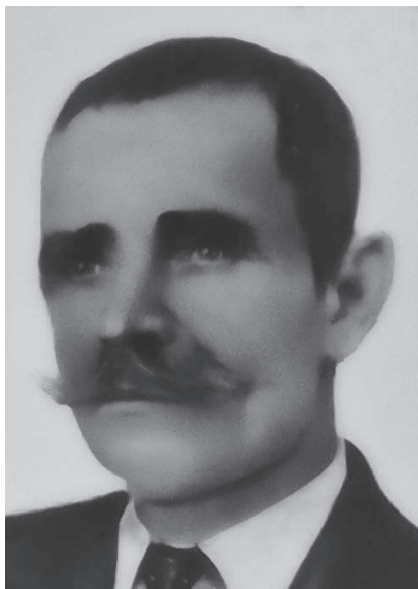
Стеван Вукмировић

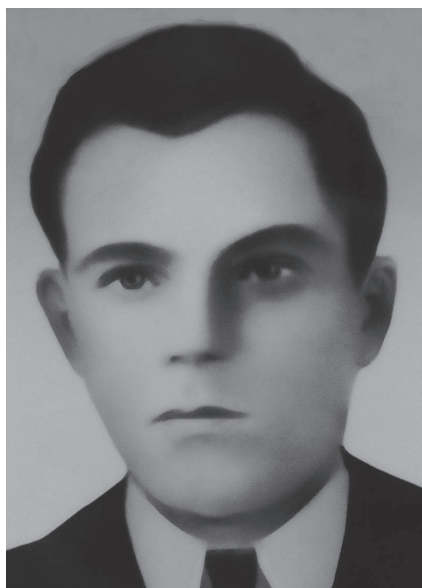
Илија Вуксан

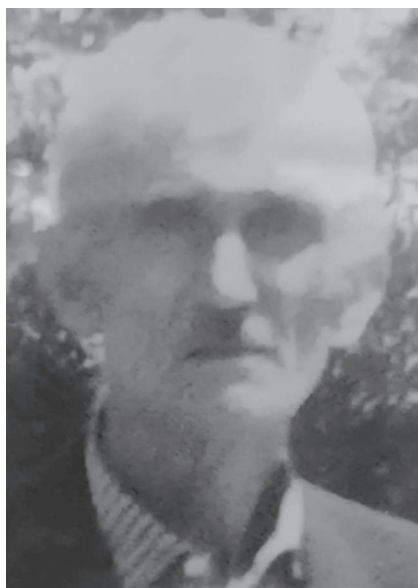
Стеван Вућак

Стојан Главинић

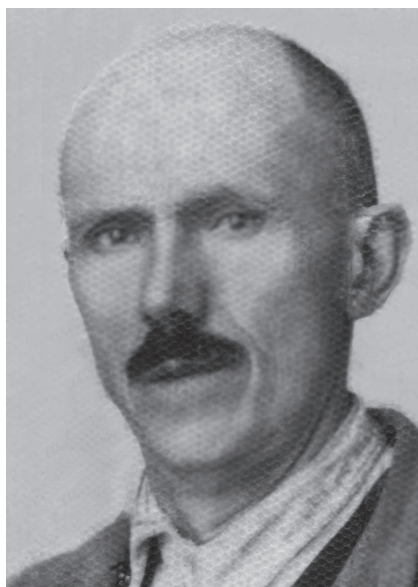
Никола Гостовић

Данило Дамјановић

Милан Делић

Миле Делић

Илија Диклић

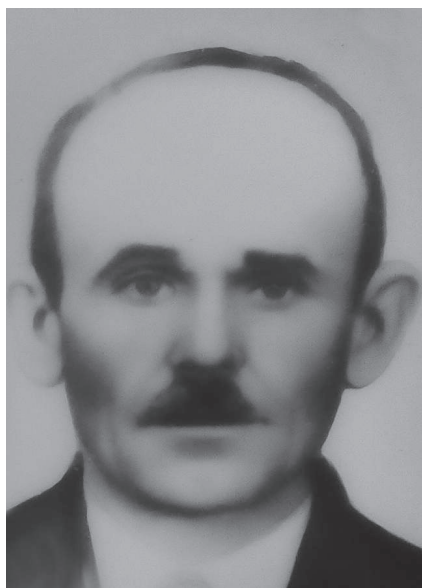
Илија Диклић

Раде Добријевић

Исак Драговић

Илија Дуганџија

Миле Дуганџија

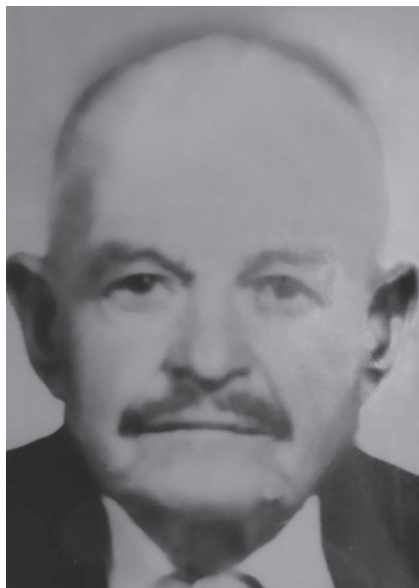
Дане Жуџић

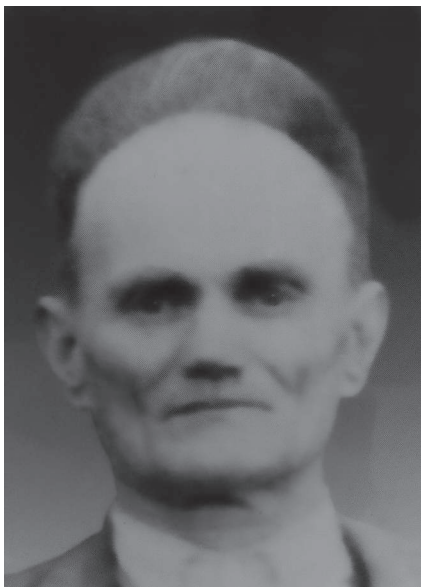
Миле Жунић

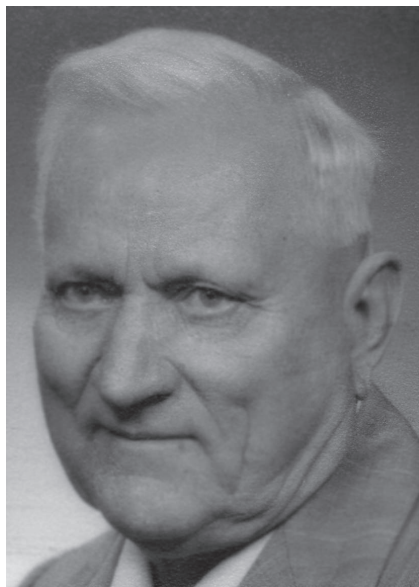
Дане Кнежевић

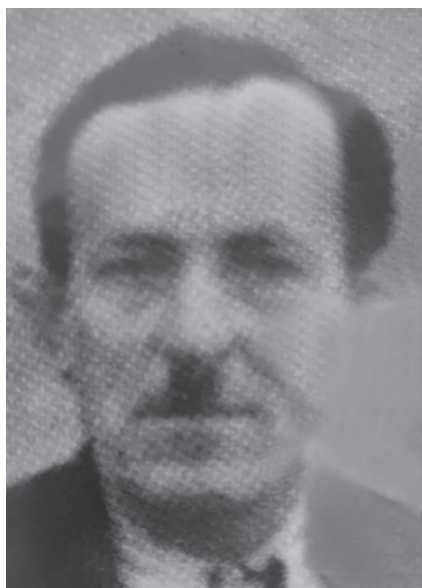
Раде Коњевић

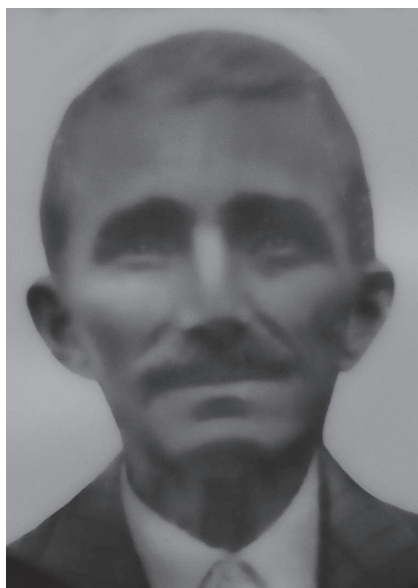
Јово Корица

Сава Корица

Драгија Косановић

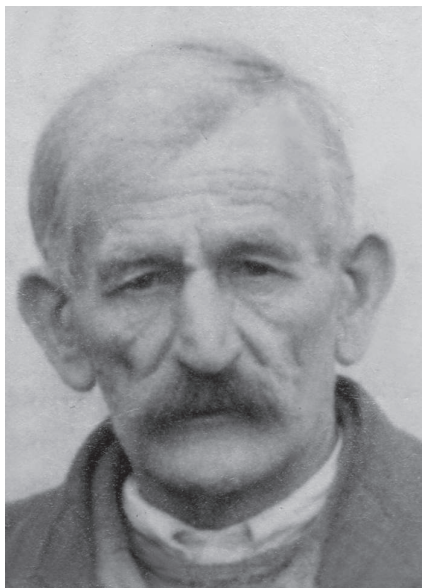
Стојан Крњајић

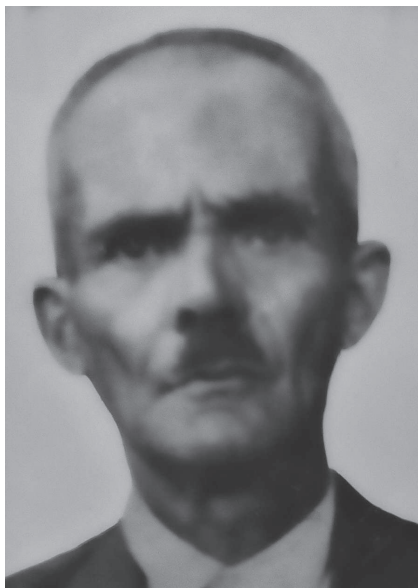
Дане Кукић

Димитрије Лемајић

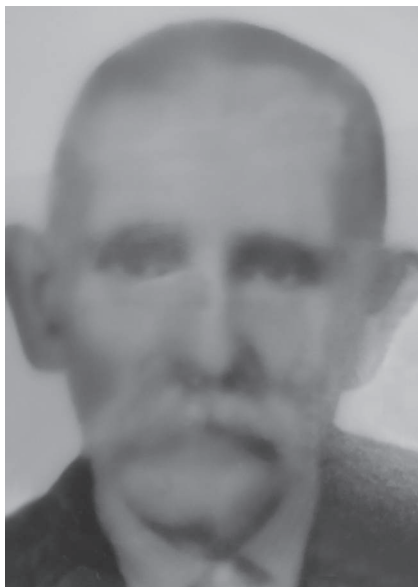
Сава Маријан

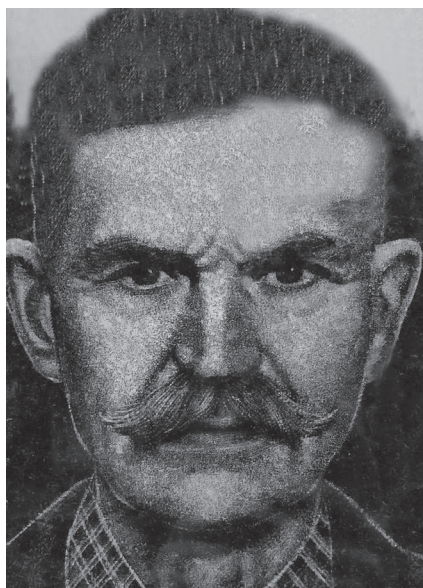
Никола Марић

Илија Милисављевић

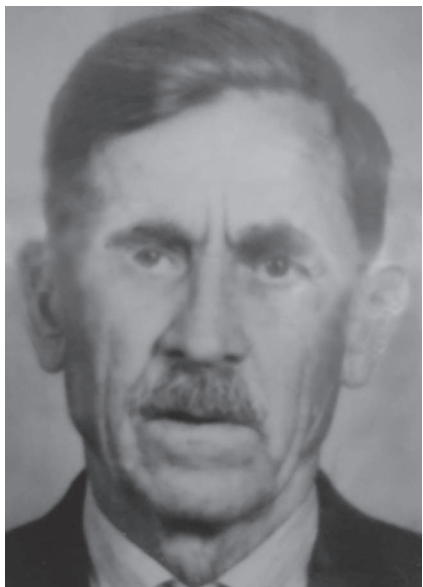
Томо Милисављевић

Никола Новковић

Милета Огњеновић

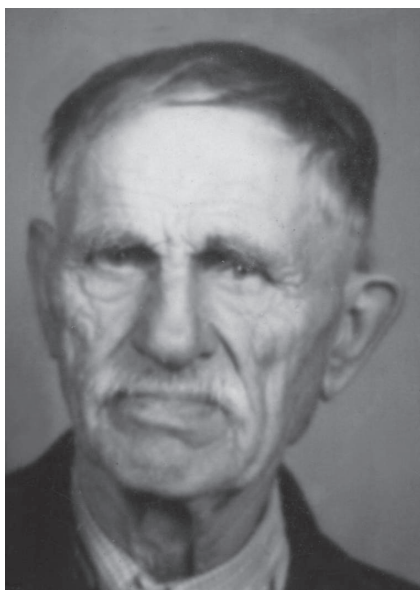
Раде Огњеновић

Душан Пешут

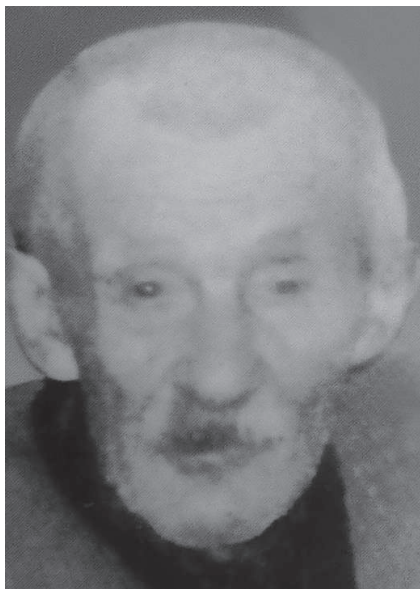
Петар Радаковић

Ђуро Рапајић

Марко Рашковић

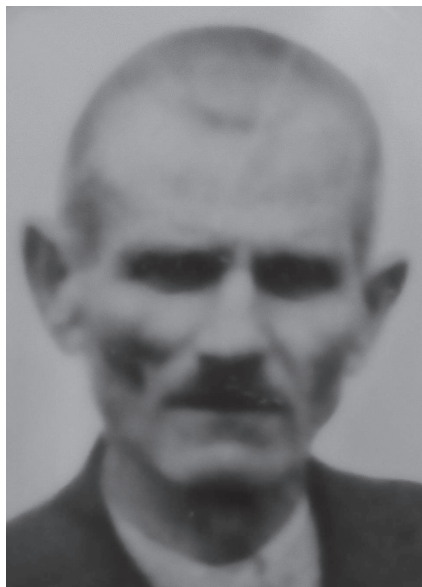
Божо Репац

Мане Стојановић

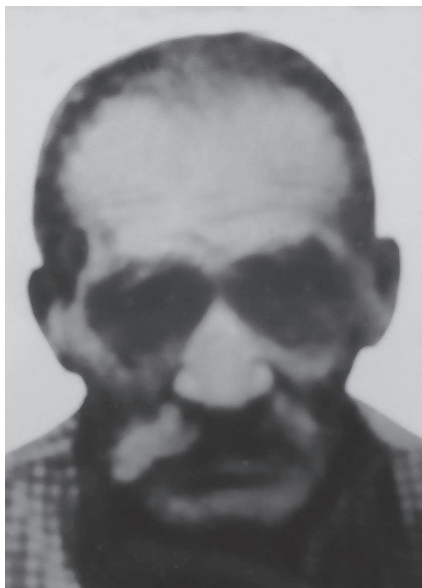
Петар Стојановић

Јован Теслић

Лука Теслић

Стеван Траживук

Радивој Узелац

Петар Цвијановић

Андрија Чучковић

Прво досељавање у Горњу Рогатицу је почело 1922. године. Досељено је укупно 104 главе породица, од тога 95 добровољаца и девет надареника. Према регионалној заступљености, 80 добровољаца су из Лике, 8 из Босанске крајине, 5 из Херцеговине, три са Кордуна, два из Далмације, два из Славоније, један из Мађарске и три неутврђена.

У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Алексић М. Васиљ, Горићи, Оточац (Лика), борац
Алексић (Раде) Дане, Оровац, Оточац (Лика), борац
Алексић С. Данило, Горићи, Оточац (Лика), борац
Алексић (Милета) Миле, Горићи, Оточац (Лика), борац
Арамбашевић (Трифун) Илија, Врховине, Оточац (Лика), борац
Бабић Јован, Дабар, Оточац (Лика), борац
Бајић (Петар) Марко, Крижевци, Пакрац (Славонија), борац
Бјеговић (Дмитра) Милан, Дивосело, Госпић (Лика), борац
Бјелобрк (Дмитар) Раде, Јошан, Удбина (Лика), надареник (Отац Бјелобрк Миле Дмитар је био добровољац)
Божичковић (Петар) Милан, Шкаре, Оточац (Лика), борац
Божичковић (Буде) Душан, Црна Власт, Оточац (Лика), надареник (брат Божичковић Дане је био добровољац).
Божичковић Т Раде, Турјански, Оточац (Лика), борац
Борјановић Петар, Бијело Поље, Кореница, (Лика), борац
Боснић (Стеван) Милован, Паласин Поток, Слуњ (Кордун), борац
Бранковић (Стојан) Васиљ, Круваре, Сански Мост (Босна), борац
Варда (Стојан) Илија, Жељава, Кореница (Лика), борац
Вујновић (Миле) Стеван, Брлог, Оточац (Лика), борац
Вуњак В. Стеван, Шкаре, Столац (Лика), борац
Вуксан (Дане) Илија, Главица, Оточац (Лика), борац (Подигао прву кућу у Горњој Рогатици)
Вуксан (Вујо) Милан (Миле), Старо Село, Оточац (Лика), борац
Влаисављевић (Ђурђе) Јово, Дабар, Оточац (Лика), борац
Вукмировић (Марко) Стеван, Сврачково Село, Удбина (Лика), борац
Вукобратовић (Дане) Никола, Грабушић, Кореница (Лика), надареник (брат Симо је био добровољац)

Вуковић (Никола) Петар, Хаџићи, Билећа (Херцеговина), борац
Вурдеља (Сава) Раде, Иванковац, Удбина (Лика), борац
Главинић (Раде) Стојан, Личко Петрово Село, Кореница (Лика), борац
Гостовић (Исо) Никола, Гостово Поље, Бриње (Лика), борац
Грбић (Петар) Стеван (Стево), Срб, Доњи Лапац (Лика), надареник
(Стеван је дошао уместо оца Грбић Николе Петра који је погинуо на Солунском фронту).

Грубор Милош, Подум, Оточац (Лика), надареник
Грубор (Ђуро) Петар, Подум, Оточац, (Лика), борац
Дамјановић (Никола) Данило, Срб, Доњи Лапац (Лика), борац
Дамјановић (Дарко) Сава, Срб, Доњи Лапац (Лика), надареник (отац
Дамјановић Данила Дарко - Дако је био добровољац)
Дејановић (Исо) Мане, Широка Кула, Госпић (Лика), борац
Делић (Раде) Милан, Бјело Поље, Кореница (Лика), борац
Делић (Никола) Миле, Грабушић, Кореница (Лика), борац
Диклић (Вајо) Илија, Ораовица, Оточац (Лика), борац
Диклић (Милета) Илија, Старо Село, Оточац (Лика), борац
Добријевић М Раде, Тишковац, Ливно (Херцеговина), борац
Драговић (Стеван) Исак (Исо), Сврачков камен, Удбина (Лика), борац
Дуганџија (Раде) Илија, Старо Село, Оточац (Лика), борац
Дуганџија (Џвија) Миле, Старо Село, Оточац (Лика), борац
Ђорђевић Душан, борац (не располажемо подацима)
Ергарац (Ђуро) Никола, Глиница, Цазин (Босна), борац
Жигић (Лаза) Дане (Данило), Жељава, Кореница (Лика), борац
Жунић (Дане) Миле, Ораховац, Оточац (Лика), борац
Жунић (Јанко) Стојан, Старо Село, Оточац (Лика), борац
Илић (Стеван) Миле, Стари Мајдан, Сански Мост (Босна), борац
Јагњић (Дане) Миле, Трнавац, Кореница (Лика), борац (САД)
Кнежевић (Миле) Дане, Главица, Оточац (Лика), борац
Козловић (Гавро) Јован (Јово), Кусоње, Пакрац (Славонија), борац
Коњевић (Никола) Раде, Дреновац, Госпић (Лика), борац
Кораћ (Петар) Дмитар, Вребац, Госпић (Лика), борац
Корда (Воја) Пајо, Жељава, Кореница (Лика), борац
Корица (Дане) Јован (Јово), Могорић, Госпић (Лика), борац
Корица (Дане) Сава, Могорић, Госпић (Лика), неборац

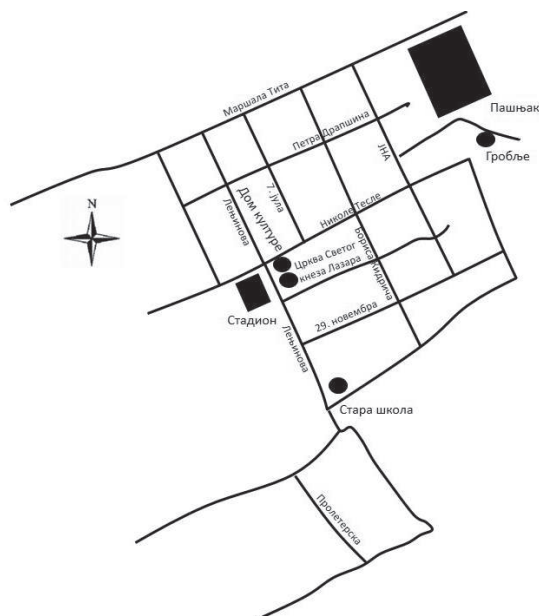
Косановић (Милош) Драгија, Висућ, Удбина (Лика), борац
Крагуљац (Миле) Симо, Плашки, Плашки (Лика), надареник (отац
Крагуљац Миле је био добровољац)
Крњајић (Тодор) Стојан, Могорић, Госпић (Лика), борац
Кукић (Буде) Дане, Главица, Оточац (Лика), неборац
Лемајић (Васа) Дмитар, Лушци Паланка, Сански Мост (Босна), борац
Маријан (Петар) Дане, Шкаре, Оточац (Лика), борац
Маријан (Раде) Сава, Старо Село, Оточац (Лика), борац
Марић (Тома) Никола, Засада, Требиње (Херцеговина), борац
Мастиловић (Видак) Живко, Изгори, Гацко (Херцеговина), борац
Мацкановић (Ђуро) Тодор, Удварац, Барања (Мађарска), борац
Машић (Никола) Васиљ (Вајо), Потоци, Оточац (Лика), борац
Медић (Пера) Стеван (Стево), Рујница, Цазин (Босна), борац
Милисављевић (Петар) Илија, Широка Кула, Госпић (Лика), борац
Миловановић (Дане) Томо, Брувно, Грачац (Лика), борац
Минић (Ђуро) Дмитар, Острожани, Вргин Мост (Кордун), борац
Минић Ђуро, Острожани, Вргин Мост (Кордун), борац
Напрта (Милета) Станко, Подум, Оточац (Лика), неборац
Новковић Никола, Вребац, Госпић (Лика), борац
Његован (Илија) Никола, Почитељ, Госпић (Лика), борац
Обрадовић (Петар) Илија, Рудопоље, Грачац (Лика), неборац
Обрадовић Јово, Рудопоље, Грачац (Лика), борац
Огњеновић (Алекса) Бранко, Дољани, Оточац (Лика), неборац
Огњеновић (Алекса) Милета, Дољани, Оточац (Лика), борац
Огњеновић (Алекса) Раде, Дољани, Оточац (Лика), борац
Пешут (Манојло) Душан, Јања Гора, Плашки (Лика), борац
Пјевац (Јандра) Митар (Дмитар), Читлук, Госпић (Лика), борац
Прибић Марица, Крбавица, Кореница, (Лика), надареник (брат Исо је
био добровољац)
Пухар (Петар) Маниша (Мане), Дољани, Оточац (Лика), борац
Радаковић (Васо) Петар, Удбина, Удбина (Лика), борац
Рађеновић (Вид) Ђуро (Брацо), Срб, Доњи Лапац (Лика), борац
Рапајић (Јован) Ђуро, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Рашковић (Тоде) Марко, Жагровић, Книн (Далмација), борац
Репач (Исо) Божо, Широка Кула, Госпић (Лика), борац

Рис Ђуро, Плашки (Лика) борац
Скендић (Петар) Милета, Понор, Столац (Лика) борац
Стојановић (Раде) Мане, Шкаре, Оточац (Лика), борац
Стојановић (Стеван) Петар, Шкаре, Оточац (Лика), борац
Теслић (Максим) Јован (Јово), Острвица, Госпић (Лика), борац
Теслић (Лука) Лука, Острвица, Госпић (Лика), борац (САД)
Траживук (Сава) Стеван, Кистање, Бенковац (Далмација), борац
Ђеран (Илија) Станко, Глиница, Цазин (Босна), борац
Ђушић Никола, Дебело Брдо (Лика), борац
Узелац (Никола) Мане, Ондић, Удбина (Лика), борац
Узелац (Ђуро) Радивој, Старо Село, Оточац (Лика), борац
Фундук (Симо) Милован, Стари Вољанић, Фоча (Босна) борац
Џвијановић Д. Петар, Јошан, Кореница (Лика) борац
Чучковић Андрија, Дољани, Чапљина (Херцеговина), надареник
Шорак (Вујо) Петар, Личко Петрово Село, Кореница (Лика), борац
Штрбац Б. Никола, Доња Суваја, Босанска Крупа (Босна), борац

КАРАЂОРЂЕВО

Насеље је плански основано за потребе досељеног становништва из Крбавског краја и Босанске Крупе. То су пре свега били добровољци са Солунског фронта са својим породицама. Добило је назив по вођи Првог српског устанка, Карађорђу Петровићу. Основано је 1921. године када је имало 264 становника. Колонизација је била интензивна, па је број становника пред Други светски рат износио преко 1100. Ова земља је одузета од неколико велепоседника: Калмара, Рајачића, Лендваја, Љустике и Варге. Неколико дана након уласка мађарске војске у село, становници су присилно одведени у Југовићево где су остали до јуна исте године а затим су пребачени у логор Шарвар. У логору живе те је изгубило 145 становника Карађорђево.⁶³

⁶³ Тауфик, А., *С. Географске карактеристике Карађорђево*. Природно-математички факултет. Департман за географију, туризам и хотелијерство. Нови Сад. 2010. стр. 62.

Прилој 14. Морфолошки изглед Карађорђева са најважнијим грађевинама
Извор: Стојсављевић, 2023.⁶⁴

У насеље Карађорђево окупаторска војска је ушла 13. априла 1941. године. Отмице и малтретирања су се наставили до 26. априла када су кренула прва исељевања. Она ће трајати до 15. маја када су становници овог насеља заједно са мештанима из Малог Београда и Кочићева возовима пребачени у Југовићево. Велики део становника је завршио у Шарвару где је већина њих изгубила живот. За време окупације насеље се звало Bács-Andrásfalva.⁶⁵

⁶⁴ Стојсављевић, Р. *Општина Бачка Тојола: историјско-географско-историјска монографија*. Архив Војводине. Нови Сад, 2023. стр. 197

⁶⁵ Голубовић, З. *Шарварска јолија*. Матица српска. Нови Сад, 1995. стр. 86.

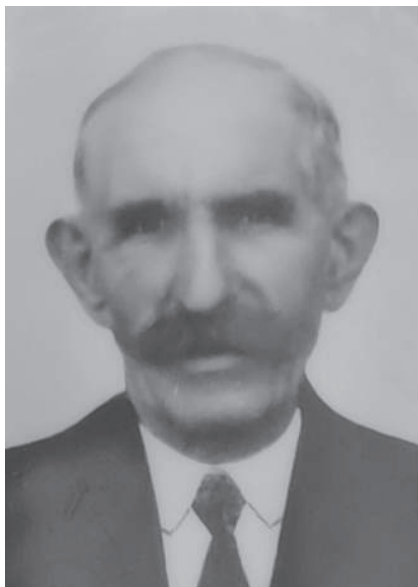
Ђуро Баклајић

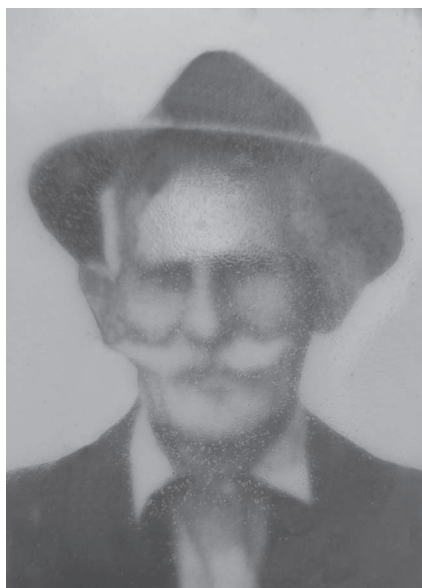
Дмитар Бандић

Милашин Баћеглав

Милета Баста

Стеван Беслаћ

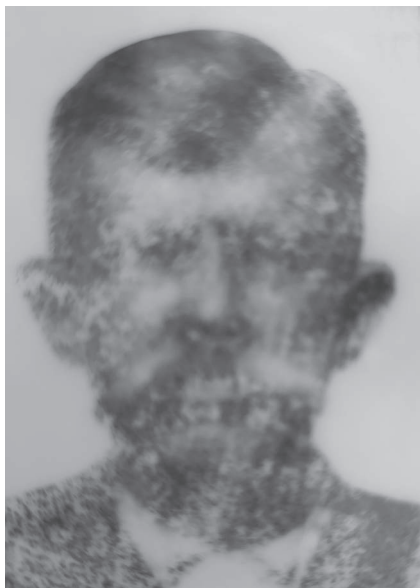
Стеван Блануша

Ђуро Божић

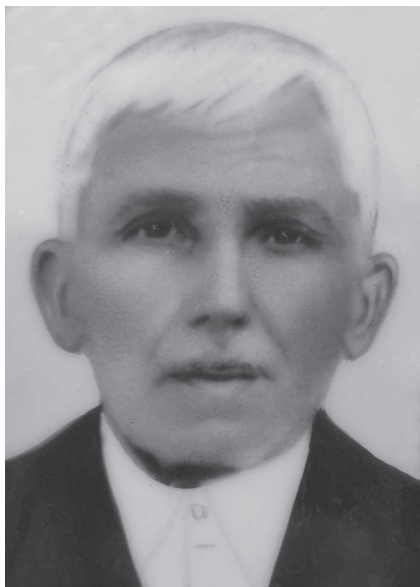
Дане Буквић

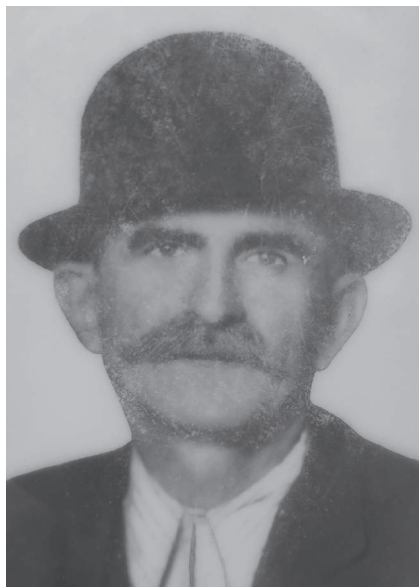
Марко Вигњевић

Гаврило Влајић

Дане Влајић

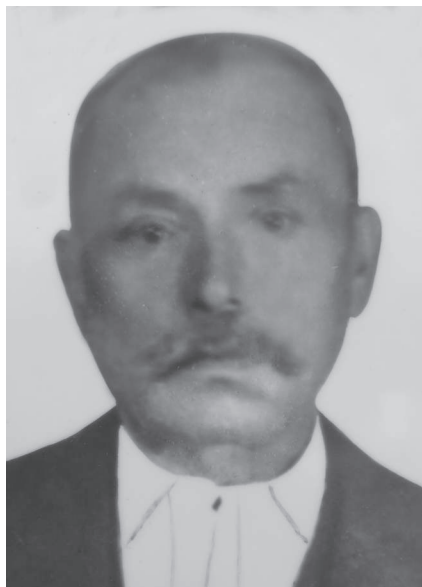
Ђуро Вукобратовић

Буде Вурдеља

Миле Главинић

Мане Гостовић

Илија Дозет

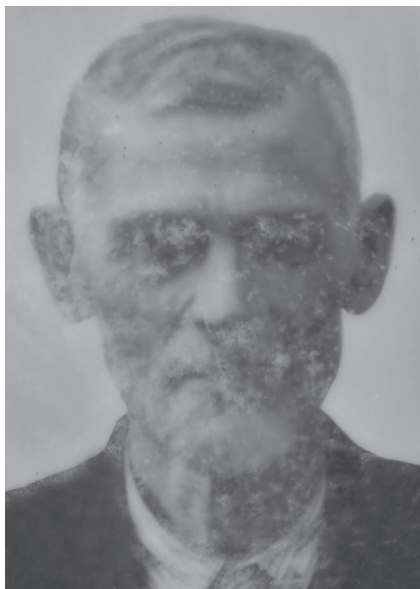
Коста Дражић

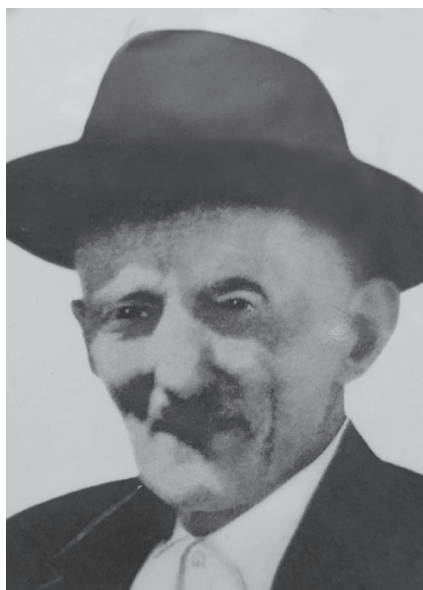
Божо Дракулић

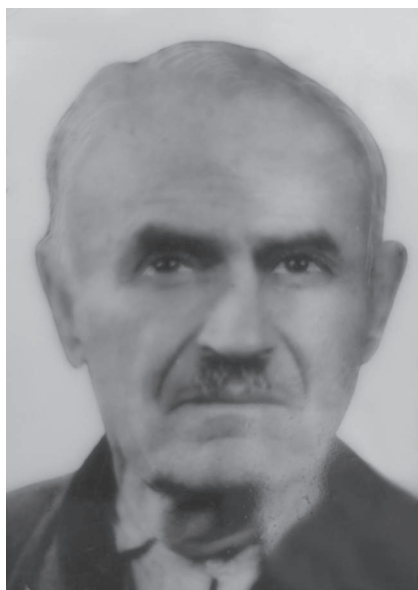
Буде Ерор

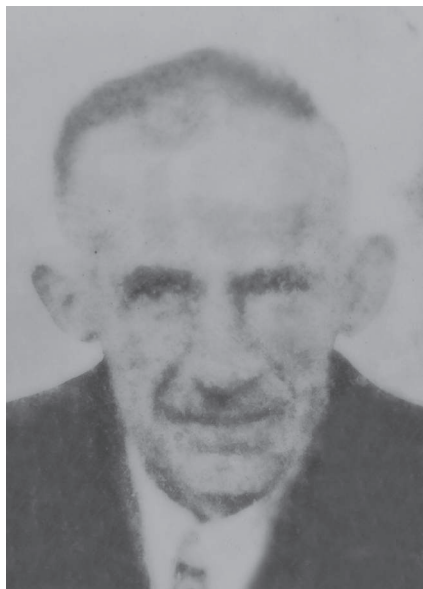
Данило Ерор

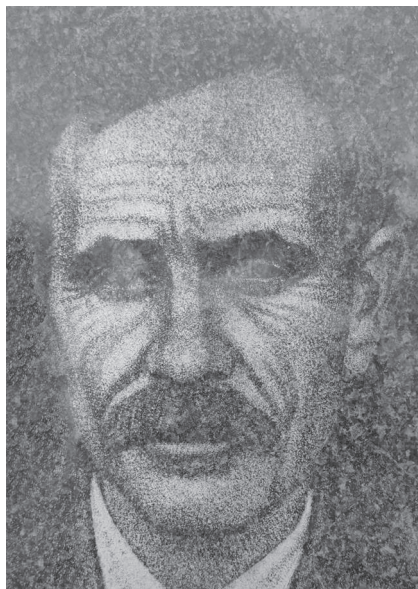
Никола Ерцеговац

Буде Заклан

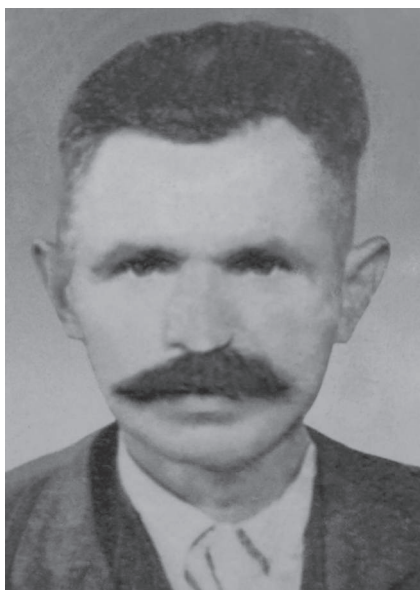
Ђуро Заклан

Милутин Ивковић

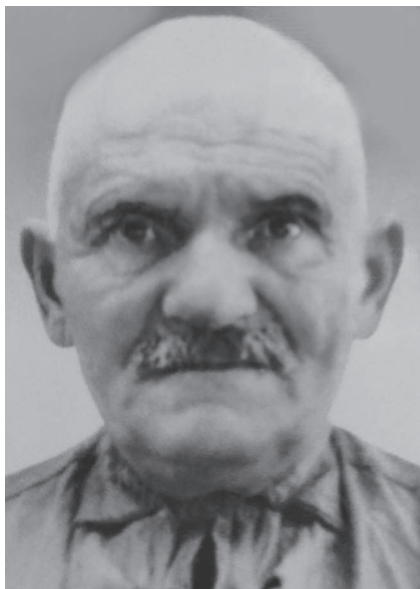
Петар Јерковић

Драган Кнежевић

Стојан Кнежевић

Милан Колунџија

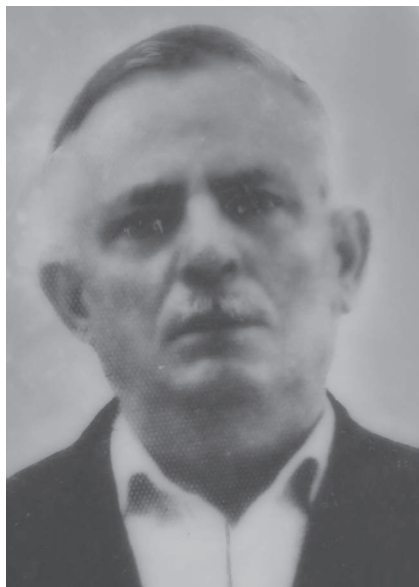
Дане Корица

Будимир Косовац

Никола Косовац

Илија Ласковић

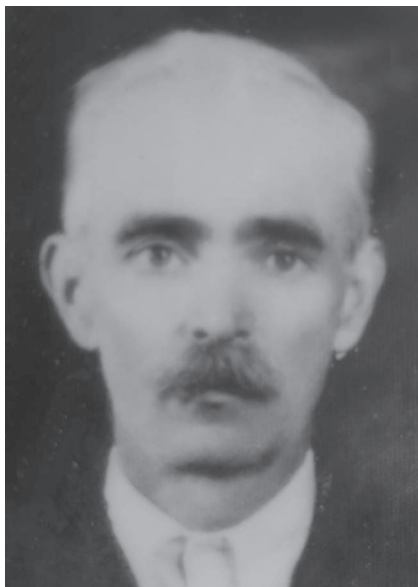
Иван Латиновић

Дане Лукић

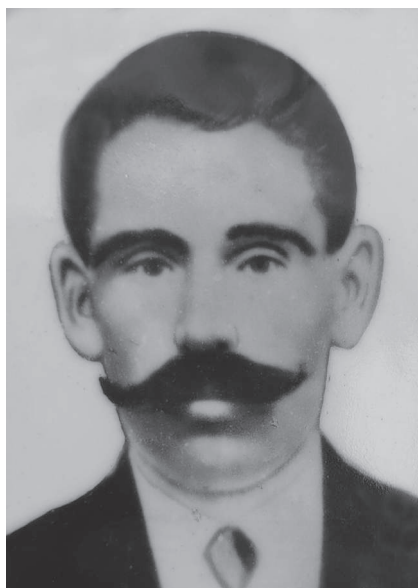
Драган Лукић

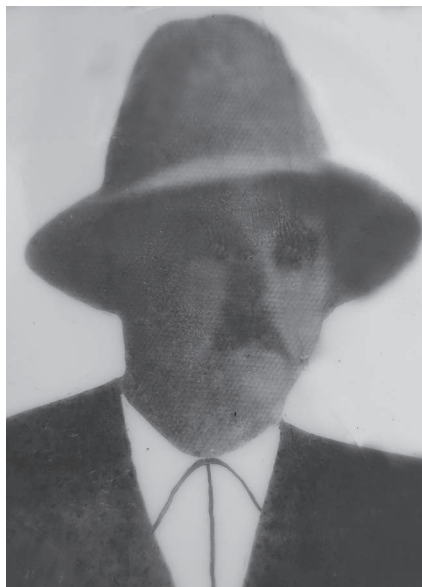
Илија Маљковић

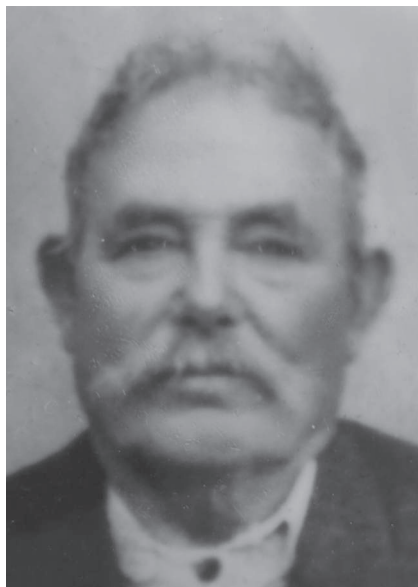
Никола Маодуш

Ђуро Марић

Мане Милановић

Вајо Мирић

Никола Мирић

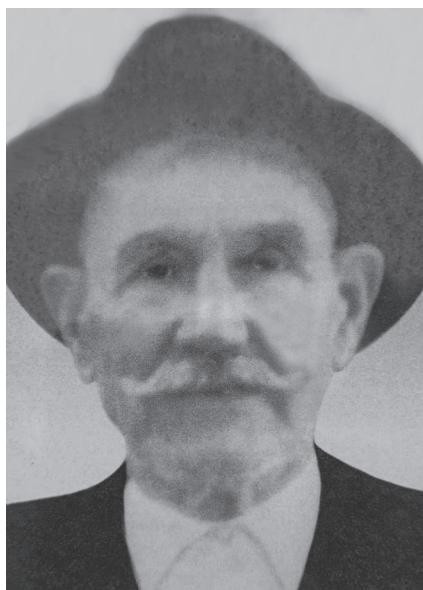
Милован Обрић

Стево Олбина

Јово Опсеница

Данило Остојић

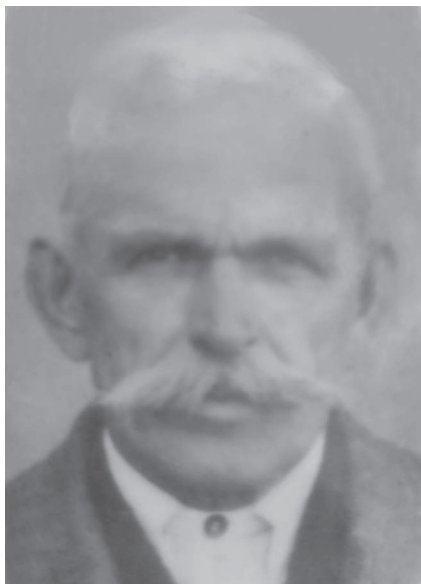
Милош Павићевић

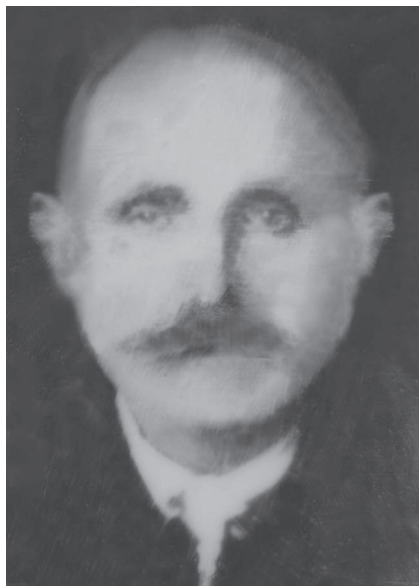
Душан Пањковић

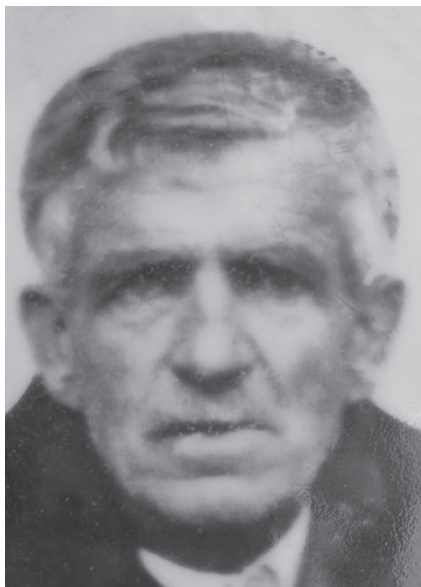
Ђуро Пањковић

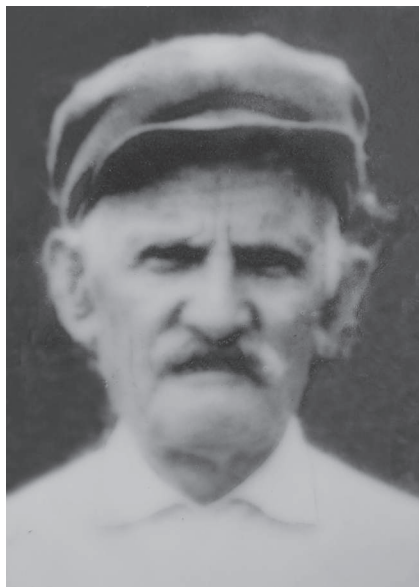
Илија Пањковић

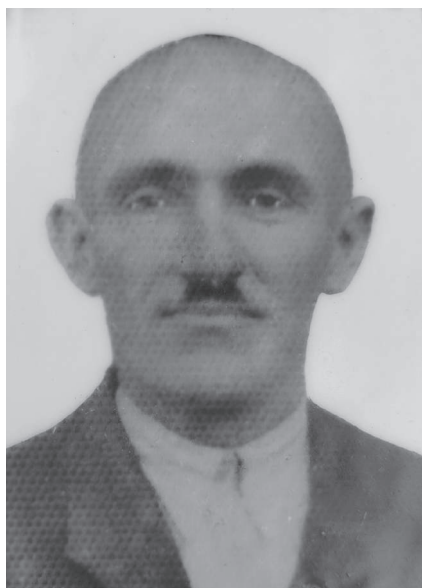
Дмитар Париповић

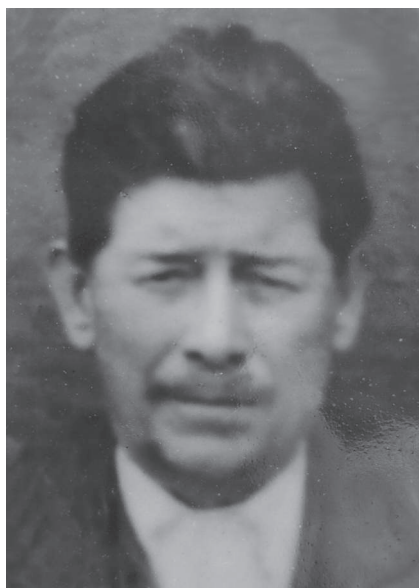
Мићо Париповић

Петар Перић

Аћим Половина

Милан Половина

Симо Половина

Миланко Поповић

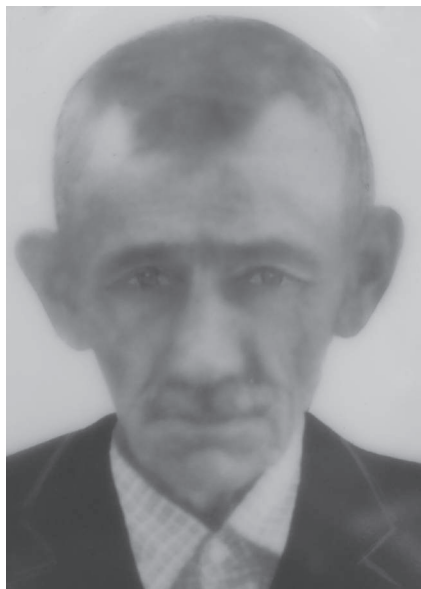
Никола Поповић

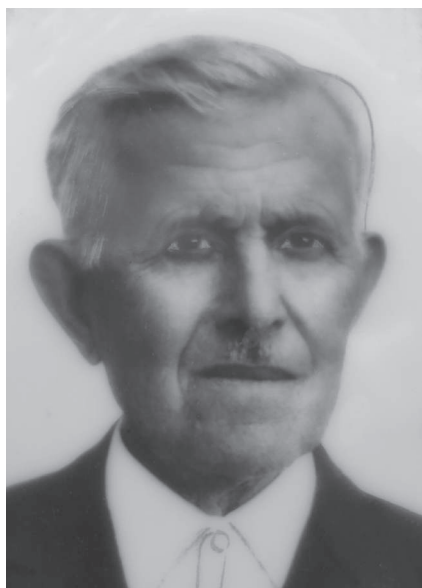
Миле Прибић

Раде Радека

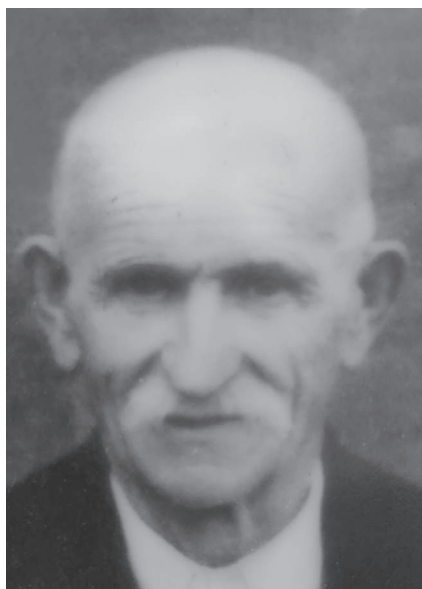
Данило Рапајић

Дмитар Рапајић

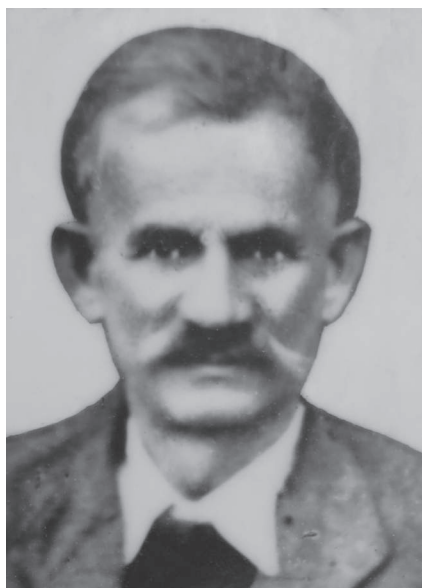
Ђуро Рапајић

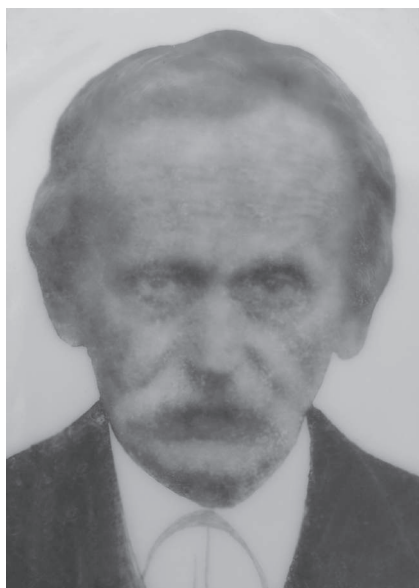
Јован Рапајић

Дане Рашета

Милош Родић

Видак Савић

Петар Савић

Ристо Савић

Коста Свилар

Петар Свилар

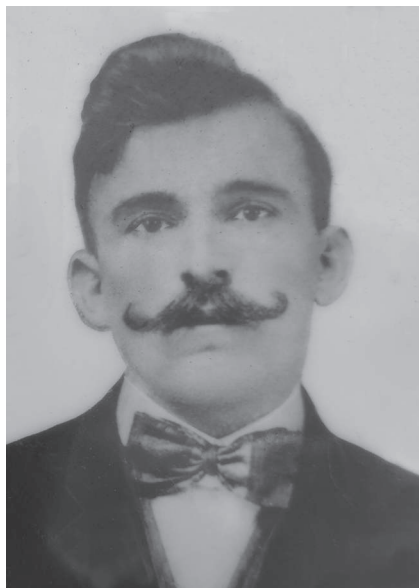
Никола Таталовић

Микајло Тепавац

Стево Тресиглавић

Стојан Ђулибрк

Никола Ђулибрк

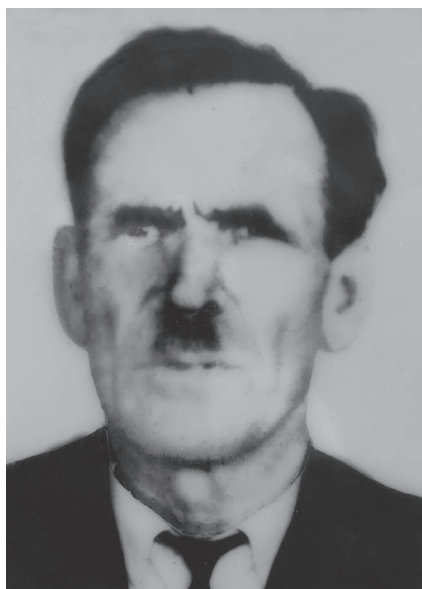
Јово Хинић

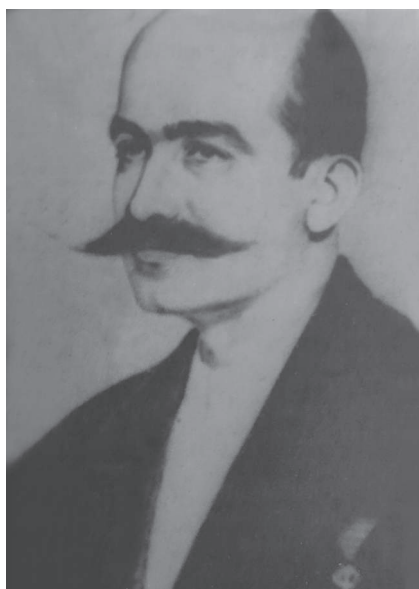
Јован Хрњак

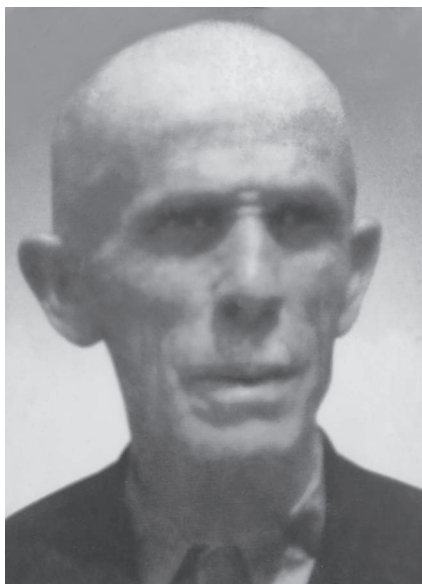
Никола Хрњак

Станко Хрњак

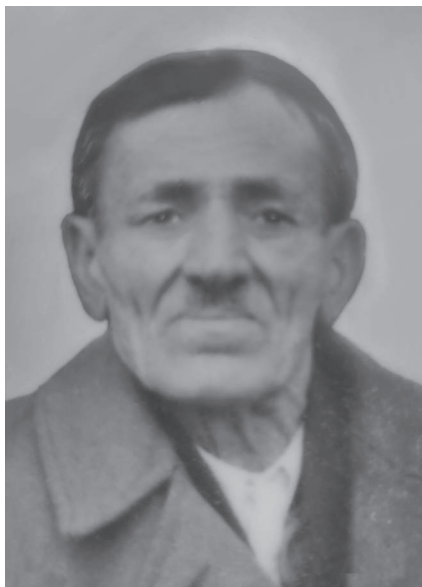
Тодор Хрњак

Шпиро Хрњак

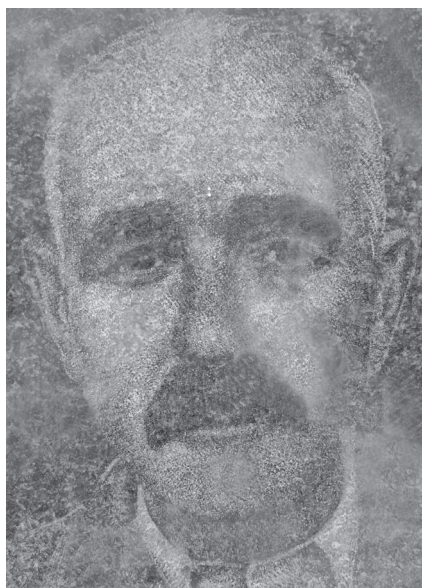
Гено Шакић

Никола Шарац

Обрен Шешлија

Божо Шиповац

Ђуро Штрбац

Коста Штрбац

Досељавање је почело 1921. године. Досељено је 185 оснивача села са породица и то: 149 добровољаца (од којих је 14 дошло из САД) и 36 надареника. По регионалној припадности, у село је досељено 131 лице из Лике, 39 из Босанске Крајине, 10 из Херцеговине, двоје са Кордуна, један из Славоније, један из Далмације, један из Црне Горе и двоје из непознатих предела.

У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Баклајић (Миле) Ђуро, Брлог, Оточац (Лика), борац
 Бандић (Миле) Јован, Рудо Поље, Грачац (Лика), борац
 Бандић (Станиша) Дмитар, Босанска Крупа, Босанска Крупа (Босна), надареник
 Бањеглав (Јован) Данило (Дане), Бунић, Кореница (Лика), борац
 Бањеглав (Буде) Миладин (Милашин), Бунић, Кореница (Лика), борац
 Баста Р. Милета, Средња Гора, Удбина (Лика), борац
 Беслаћ Миле Добросело, Доњи Лапац (Лика), борац
 Беслаћ (Влада) Стеван, Доња Суваја, Крупа (Босна), борац
 Блануша (Сава) Стеван, Горња Суваја, Крупа (Босна), борац
 Божић (Раде) Ђуро, Бунић, Кореница (Лика), борац
 Борчић (Јован) Лазар, Крбавица, Коренца (Лика), борац
 Брчин (Стеван) Душан, Грачац, Грачац (Лика), надареник (отац Стеван је био добровољац)
 Будисављевић Јово, Пећани, Кореница (Лика), (дошао из САД и купио земљу у Карађорђеву).
 Букарица Милан, Дивосело, Госпић (Лика), надареник
 Буквић (Стеван) Дане, Водотеч, Бриње (Лика), надареник, (дошао у Карађорђево са братом Петром, који је био добровољац)
 Буквић (Стеван) Петар, Водотеч, Бриње (Лика), носилац Албанске споменице, борац
 Вигњевић (Петра) Душан, Водотеч, Бриње (Лика), борац
 Вигњевић (Лазо) Марко, Пученик, Крупа (Босна), борац
 Влајић (Петар) Гаврило (Гавро), Пученик, Крупа (Босна), борац
 Влајић (Петар) Дане, Пученик, Крупа (Босна), борац
 Влајић (Раде) Проко, Пученик, Крупа (Босна), борац

Врзић (Ђуро) Манојло, Брлог, Оточац (Лика), борац
Вујичић (Дамјан) Давид, Брлог, Оточац (Лика), борац
Вукмировић Јово, Сврачково Село, Удбина (Лика), надареник
Вукобратовић (Лука) Ђуро, Суваја, Крупа (Босна), борац
Вурдеља (Сава) Буде, Сврачково, Удбина (Лика), борац
Гаковић Ј. Никола, Збориште, Крупа (Босна), борац
Главинић (Раде) Миле, Личко Петрово Село, Кореница (Лика), борац
Главинић (Раде) Никола, Решетар, Кореница (Лика), борац
Главинић (Раде) Петар, Решетар, Кореница (Лика), борац
Гостовић (Исо) Мане, Гостово поље, Бриње (Лика), борац
Грковић (Драго) Петар, Дрежник, Слуњ (Кордун), борац
Дивјак М. Илија, Дољани, Доњи Лапац (Лика), борац
Димић (Максим) Божо, Острвица, Госпић (Лика), борац
Димић (Алекса) Никола, Острвица, Госпић (Лика), борац (САД)
Дозет (Кузман) Илија, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Дозет (Дане) Мане, Пећани, Кореница (Лика), борац
Драгичевић Светозар, Крупа, Крупа (Босна), борац
Дражић (Илије) Коста, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Дракулић (Милета) Божо, Бушевић, Крупа (Босна), борац
Дрљача (Марко) Петар (Перо), Суваја, Крупа (Босна), борац
Елез (Анто) Милован, Изгори, Гацко (Херцеговина), борац
Ерор (Петар) Буде, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Ерор (Дмитар) Дане, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Ерор (Стојан) Данило, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Ерор (Дмитар) Јован (Јово), Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Заклан (Тодор) Буде, Шаламунић, Кореница (Лика), борац
Заклан (Дмитар) Вујо, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Заклан (Стеван) Ђуро, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Заклан (Глиша) Дмитар (Митар), Крбавица, Кореница (Лика), борац
Заклан (Раде) Ђуро, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Заклан (Глиша) Миле, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Иванковић (Станко) Раде, Кукуњевац, Пакрац (Славонија), надареник
(отац Станко је био добровољац)
Ивковић (Ђоко) Милутин, Дрежње, Невесиње (Херцеговина), борац
Ивковић (Јова) Ђоко, Дрежње, Невесиње (Херцеговина), борац

Јарић П. Јово, Пученик, Крупа (Босна), борац
 Јерковић (Јован) Миле, Доња Суваја, Крупа (Босна), борац
 Јерковић (Трива) Петар, Горња Суваја, Крупа (Босна), борац
 Калуђеровић (Мило) Ђуро, Петровић, Крупа (Босна), борац (САД)
 Кангрга (Петар) Данило (Дане), Гудавац, Крупа (Босна), борац (САД)
 Карановић (Остоја) Стојан, Горњи Петровићи, Крупа (Босна), борац
 Келеч Обрен, (Лика), надареник
 Клашња (Раде) Стеван, Фркашић, Кореница (Лика), борац
 Кнежевић (Станиша) Дане, Козјан, Кореница (Лика), борац
 Кнежевић (Јован) Драган, Козјан, Кореница (Лика), надареник
 Кнежевић (Миле) Стојан, Бунић, Кореница (Лика), неборац
 Ковачевић С Илија, Висућ, Удбина (Лика), борац (САД)
 Колунција Душан, Пученик, Крупа (Босна), надареник
 Колунција (Дане) Миле, Пученик, Крупа (Босна), борац
 Кораћ Јово, Висућ, Удбина (Лика), надареник
 Контић (Илија) Јован, Кијевци, Сански Мост (Босна), борац
 Кораћ Јово, Висућ, Удбина (Лика), надареник
 Корица (Јанко) Данило (Дане) Могорић, Госпић (Лика) 1892. г., борац,
 носилац златног војничког ордена Карађорђеве звезде са мачевима.
 Као добровољац, ступио у српску војску и био редов (коморција) II
 чете III батаљона V пешадијског пука, где се показао као изузетно хра-
 бар борац. Приликом једне од битака, убио је бугарског капетана и
 узео му митраљез. Током 1918. г. је тешко рањен митраљеским зрном у
 груди и у лакат леве руке, која је остала непокретна.
 Косовац (Дмитар) Будимир (Буде), Косовци, Бриње (Лика), борац
 Косовац (Дмитар) Никола, Косовци, Бриње (Лика), надареник
 Ковачевић С Илија, Висућ, Удбина (Лика), борац (САД)
 Крајновић (Митар) Стеван, Острожница, Крупа (Босна), борац
 Крчмар (Ђукан) Василије (Васиљ), Горња Суваја, Крупа (Босна), борац
 Лалић (Прока) Милан (Мића), Кореница, Кореница (Лика), борац
 Ласковић (Саво) Илија, Почитељ, Госпић (Лика), борац, Носилац ор-
 дена југословенске круне V реда.
 Латиновић (Тодор) Иван, Босанска Јасеница, Крупа (Босна), борац
 Лемајић (Раде) Дане, Сврачково Село, Удбина (Лика), надареник
 Лемајић (Стеван) Дмитар, Сврачково Село, Удбина (Лика), надареник

Лемајић (Јован) Илија, Сврачково село, Удбина (Лика), борац (САД)
Лемајић (Стеван) Ђуро, Сврачково село, Удбина (Лика), борац
Лујновић (Ристо) Симо, Острожница, Крупа (Босна), борац
Лукић (Сима) Дане, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Лукић (Василије) Драган, Трновац, Кореница (Лика), борац
Лукић (Перо) Илија, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Маљковић (Раде) Илија, Лучане, Бриње (Лика), борац
Маљковић Јанко, Лучане, Бриње (Лика), надареник
Маринковић Будимир (Буде) Бунић, Кореница (Лика), неборац
Маринковић Новак, Бунић, Кореница (Лика), надареник
Марјановић Марко, Стари Мајдић, Сански Мост (Босна), надарник
Марјанчевић (Стеван) Вујо, Бунић, Кореница (Лика), борац
Мастиловић (Тривко) Јаков, Изгори, Гацко (Херцеговина), борац
Мастиловић (Јован) Спасоје, Изгори, Гацко (Херцеговина), борац
Маодуш (Миле) Никола, Медак, Госпић (Лика), борац
Медић Д. Илија, Дољани, Доњи Лапац (Лика), борац
Медић (Лазар) Лука, Заклопац, Доњи Лапац (Лика), борац
Милановић (Мића) Мане, Поток, Огулин (Лика), борац
Милановић (Рада) Милан, Бели Поток, Оточац (Лика), борац
Мирић (Дане) Вајо, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Мирић (Будо) Ђуро, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Мирић (Милан) Ђуро, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Мирић (Стеван) Никола, Бунић, Кореница (Лика), борац
Нинковић (Никола) Мане, Бунић, Кореница (Лика), надареник
Његован (Манојло) Стеван, Пућаник, Крупа (Босна), борац
Његомир (Дмитар) Милан, Вребац, Госпић (Лика), надареник
Обрадовић (Обрад) Милан, Милошевац, Доњи Лапац (Лика), борац (САД)
Обрић (Будо) Драган, Бунић, Кореница (Лика), борац
Обрић (Миле) Милован, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Олбина Стево, Бунић, Кореница (Лика), надареник
Опсеница (Максим) Јован (Јово), Бунић, Кореница (Лика), борац
Остојић (Петар) Данило, Суваја, Крупа (Босна), неборац
Павићевић (Голуб) Милош, Јастреб, Даниловград (Црна Гора), борац
Пањковић (Јаков) Ђуро, Крбавица, Кореница (Лика), борац

Пањковић (Исак) Душан, Крбавица, Кореница (Лика), борац (САД)
Пањковић (Исак) Илија, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Пањковић Милош, Крбавица, Кореница (Лика), надареник
Пањковић Драган, Крбавица, Кореница (Лика), надареник
Париповић (Дамјан) Дмитар, Крбавица, Кореница (Лика), неборац
Париповић (Будо) Мићо, Бунић, Кореница (Лика), борац
Перић (Ђуро) Петар, Оћестово, Книн (Далмација), неборац
Петраковић (Филип) Спасоје, Бунић, Кореница (Лика), борац
Платиша (Јован) Петар, Водотеч, Бриње (Лика), борац
Половина (Јово) Аћим, Добросело, Доњи Лапац (Лика), надареник
(његов отац Половина Аћима Јово је био добровољац)
Половина (Аћим) Јово, Добросело, Доњи Лапац (Лика), борац
Половина (Мане) Милан, Добросело, Доњи Лапац (Лика), борац
Половина (Миле) Симо, Слатина, Сански Мост (Босна), борац
Половина (Марко) Јово, Добросело, Доњи Лапац (Лика), борац
Поповић (Васиљ) Никола, Залужница, Оточац (Лика), борац
Поповић (Мићо) Миленко, Плоча, Грачац (Лика), неборац
Прибић Мане, Крбавица, Кореница (Лика), надареник
Прибић (Арса) Милан (Миле), Крбавица, Кореница (Лика), борац
Радека (Никола) Раде, Кореница, Кореница (Лика), борац
Радић Душан, Врховине, Оточац (Лика), надареник
Радић (Војин) Ђуро, Врховине, Оточац (Лика), борац
Радић Јован, Врховине, Оточац (Лика), надареник
Рајачић (Миле) Дане, Бриње (Лика), неборац
Рапајић (Петар) Гецо, Мала Крбавица, Кореница (Лика), борац
Рапајић (Илија) Дане, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Рапајић (Илија) Данило (Дане), Крбавица, Кореница (Лика), борац
Рапајић (Ваја) Дмитар, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Рапајић (Миле) Ђураћ, Доњи Рапаш, Бриње (Лика), борац
Рапајић (Јован) Ђуро, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Рапајић (Стојан) Јован, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Рапајић (Илија) Миле, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Рашета Бранко, Пученик, Крупа (Босна), надареник
Рашета (Илија) Дане, Пученик, Крупа (Босна), борац
Рашета (Илија) Миле, Пученик, Крупа (Босна), борац

Родић Милош, Велико Оријево, Босански Петровац (Босна), борац
Савић (Никола) Видак, Брани Дол, Билећа (Херцеговина), борац
(САД)

Савић (Никола) Петар, Брани Дол, Билећа (Херцеговина), надареник
Савић (Никола) Ристо, Брани Дол, Билећа (Херцеговина), борац (САД)
(први дошао у Карађорђево)

Свилар (Тодор) Коста, Пећани, Кореница (Лика), борац

Свилар Петар, Пећани, Кореница (Лика), надареник

Смиљанић (Максим) Маниша, Прокике, Госпић (Лика), борац

Совиљ (Петар) Никола, Тошин Гај, Грачац (Лика), борац

Станковић Богдан, Бунић, Кореница (Лика) надареник

Станковић Остоја, Бунић, Кореница (Лика), надареник

Станковић (Будо) Милан, Бунић, Кореница (Лика), борац

Таталовић (Лазар) Никола, Језера, Огулин (Лика), борац

Твртковић (Ђуро) Сава, Купора, Сански Мост (Босна), борац

Тепавац (Илија) Михајло (Микајло), Мочила, Слуњ (Кордун), борац

Тресиглавић (Ђуро) Стеван (Стево), Калеговац, Кореница (Лика),
борац

Ђулибрк С Никола, Велика Рујишка, Нови Град (Босна), борац

Ђулибрк Никола, Горњи Бушевић, Босанска Крупа (Босна), надареник

Ђулибрк Стојан, Горњи Бушевић, Босанска Крупа (Босна), надареник

Ђупурдија Буде, Фркашић, Кореница (Лика), надареник

Хајдуковић Буде, Доњи Лапац (Лика), борац

Хинић (Костадин) Јован - Јово, Крбавица, Кореница (Лика), надареник

Хрњак (Филип) Јован, Крбавица, Кореница (Лика), борац

Хрњак М. Никола, Бунић, Кореница (Лика), борац

Хрњак Станко, Бунић, Кореница (Лика), борац

Хрњак М. Стеван, Бунић, Кореница (Лика), борац

Хрњак (Филип) Теодор (Тодорина), 1891. у селу Крбавица, Кореница
(Лика), борац (САД), носилац сребрног војничког ордена Карађорђе
звезде са мачевима. 1913. године Тодор је из Америке, са првом групом
добровољаца отишао на Солунски фронт. Учествовао је у свим бор-
бама до завршетка рата. По завршетку рата са супругом и две ћерке је
колонизован у Карађорђево, где је добио још две ћерке и четири сина.
Умро је 1931. године, у својој 40-тој години. Сахрањен је у Карађорђевоу.

Хрњак Тодор, Буних, Кореница (Лика), борац
Хрњак Н. Шпиро, Крбавица, Кореница (Лика), борац
Шакић (Лука) Гено, Мекињар, Удбина (Лика), борац
Шарац (Петар) Никола, Добро Село, Доњи Лапац (Лика), борац
Шиповац (Сава) Божо, Грабовица, Невесиње (Херцеговина), борац
(САД)
Шербечија (Михајло) Данило (Дане), Буних, Кореница (Лика), борац
Шешлија Обрен, Билећа (Херцеговина), надареник
Штрбац (Михајло) Ђуро, Доња Суваја, Крупа (Босна), борац
Штрбац (Јован) Коста, Доња Суваја, Крупа (Босна), борац
Штрбац (Јово) Петар, Ивањска, Крупа (Босна) борац

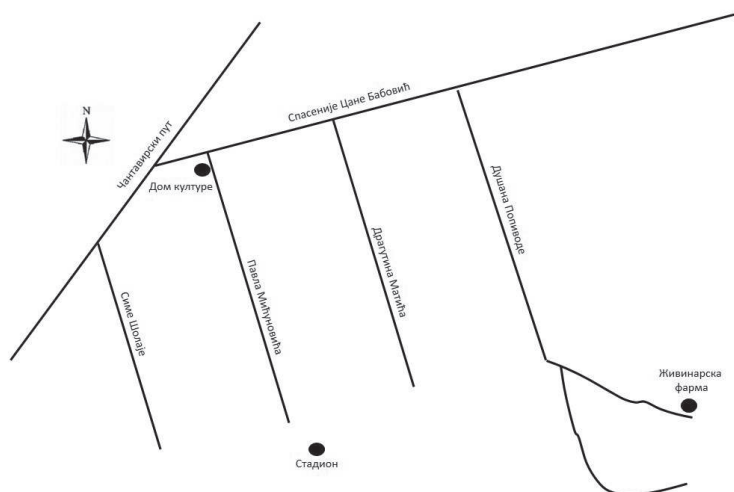
КАРКАТУР (МИЋУНОВО)

После Првог светског рата насеље Карактур (данашње Мићуново) насељавају колонисти. У атару данашњег насеља постојао је мајур грофа Зичија од 1860. године. Овде је било општинско земљиште („калкатур“) по коме је и настао првобитан назив насеља. Пре насељавање ово је био део Бачке Тополе који се називао Нова пуста (Új puszta). Од 1947. године насеље добија садашњи назив по Лазару Мићуновићу, познатом партизанском борцу. Овај партизан је страдао током Другог светског рата у Шумадији у борби са припадницима равногорског покрета. Лазар Мићуновић није био добровољац у Првом светском рату нити је био оснивач села.

Аграрна колониистичка заједница у Каркатуру је основана 3. новембра 1924. године са 21 чланом.⁶⁶ Шест година касније је ова заједница имала 70 чланова. Основна школа „Његош“ је подигнута 1938. године, а први учитељ био је Атанасије Обрадовић. У школу су долазили и ученици из суседног Кочићева. Становници Каркатура су јако пострадали за време Другог светског рата од стране мађарских војника.

⁶⁶ Попивоца, М. *Каркайур на северу Бачке*. Центар за културу, образовање и информисање. Бачка Топола. 1988. стр. 18.

Дана 13. априла 1941. године су у насеље приспели окупаторски војници. После убистава и малтретирања мештана које је трајало два сата, становници су спроведени према железничкој станици. Од њих је тражено да вичу „Живео Хорти” и да пљују на Српску православну цркву поред које су пролазили.⁶⁷ Већина становника је спроведена везана у Бају, Суботицу, Нађкањижу и Шарвар. Ово насеље је за време окупације названо Кукирики.

Прилог 15. Морфолошки изглед Мићунова (Каркајура) са најважнијим
јаражевинама

Извор: Стојсављевић, 2023.⁶⁸

⁶⁷ Голубовић, З. Шарварска јолијоша. Матица српска. Нови Сад. 1995. стр. 50.

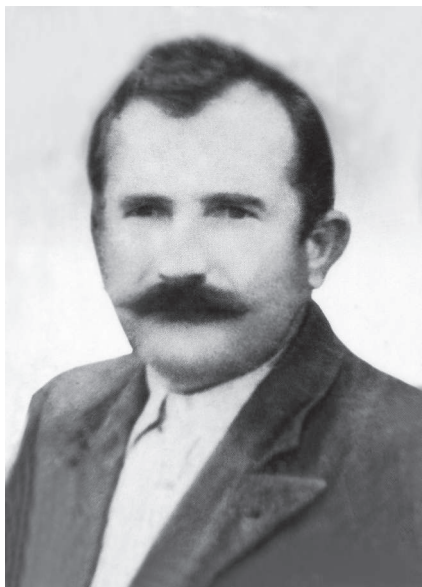
⁶⁸ Стојсављевић, Р. Ојшћина Бачка Тојола: јеојрафско-исћоријска монојра-
фија. Архив Војводине. Нови Сад. 2023. стр. 205.

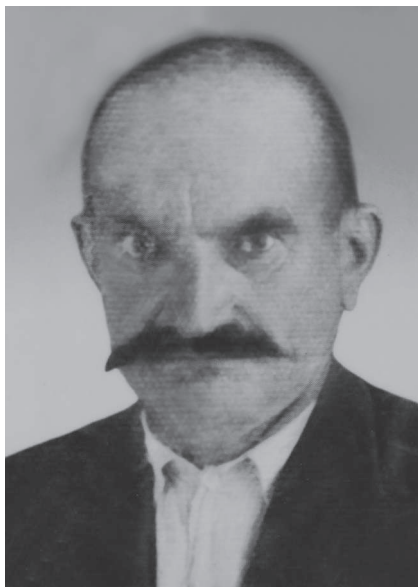
Глигор Авдаловић

Стојан Агбаба

Дамјан Дутина

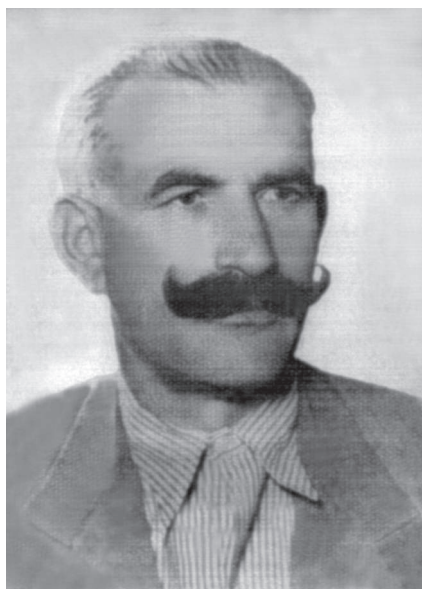
Ристо Дутина

Драгомир Здравковић

Илија Илић

Благоје Кљакић

Сава Кљакић

Мирко Мандић

Арсен Ненадић

Бориша Ненадић

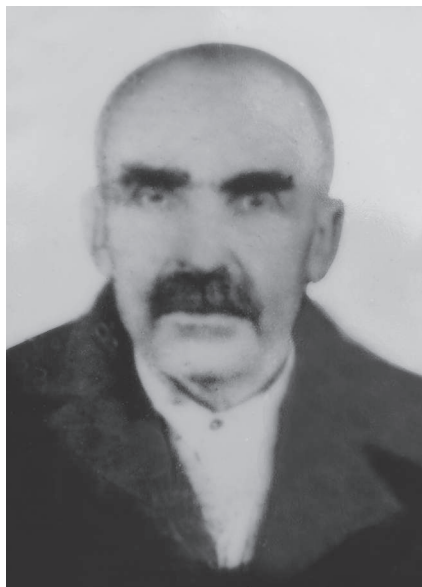
Коста Ненадић

Михаило Радуновић

Крсто Пејовић

Душан Славуј

Јован Чолић

Милан Чолић

Саво Чолић

Године 1924. у Каркатур се доселило 66 лица са породицама, од тога: 32 из Херцеговине, 18 из Црне Горе, пет из Централне Србије, пет из Босанске Крајине, двојица из Македоније, један из Лике, један из Словеније и двојица из непознатих региона.

У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Абрамовић (Лазар) Душан, Његуши, Цетиње (Црна Гора), борац
Авдаловић (Перо) Глигорије, Дрежањ, Невесиње (Херцеговина), бо-
рац (САД)

Агбаба (Васиљ) Стојан, Дољани, Оточац (Лика), борац (САД)
Бабић (Благоје) Трифко, Хацић, Билећа (Херцеговина), борац
Дутина (Ристо) Видоје, Мируше, Билећа (Херцеговина), борац
Дутина (Видоје) Дамјан, Берковић, Столац (Херцеговина), борац
(САД)

Дутина Милан, Берковић, Столац (Херцеговина), надареник
Дутина (Видоје) Милош, Берковић, Столац (Херцеговина), борац
Дутина (Видоје) Ристо, Берковић, Столац (Херцеговина), надареник
Ђуровић (Глиша) Бајо, Фрутак, Даниловград (Црна Гора), борац
Здравковић (Павле) Драгомир, Велико Орашје, Велика Плана, борац
Ивезић (Сава) Благоје, Кључани, Невесиње (Херцеговина), борац
(САД)
Илић (Стеван) Илија, Стари Мајдан, Сански Мост (Босна), борац
Јовановић (Јован) Радован, Кавадарци, Кавадарци (Македонија),
борац
Јовичић (Недељко) Војин, Вардиште, Високо (Босна), борац (САД)
Калуђеровић Лазар, Цетиње, Цетиње (Црна Гора), надареник
Кљакић (Ђоко) Благоје, Уд्रेжње, Невесиње (Херцеговина), борац
Кљакић (Ђетко) Никола, Уд्रेжње, Невесиње (Херцеговина),
надареник
Кљакић (Ђетко) Сава, Уд्रेжње, Невесиње (Херцеговина), борац
(мењао земљу у Вировитици за Каркатур)
Кљакић (Аћим) Ђетко, Уд्रेжње, Невесиње (Херцеговина), борац
Ковачевић (Стојан) Видак, Билећа, Билећа (Херцеговина), борац
Ковачевић (Јован) Милан, Грахово, Никшић (Црна Гора), борац
Кондић (Петар) Милан, Мајкића Јапра, Сански Мост (Босна), надаре-
ник (отац Кондић Јована Петар је био добровољац)
Курдулија (Сава) Спасоје, Корита, Гацко (Херцеговина), борац (САД)
Лазаревић Александар, Крушевац, надареник (Централна Србија)
Лаконић (Раде) Илија, Рисан, Бока Которска (Црна Гора), надареник
Лаконић (Раде) Марко, Рисан, Бока Которска (Црна Гора), борац
Лекић (Миле) Митар, Буковик, Цетиње (Црна Гора), борац
Максић (Петар) Ђуро, Нојлука, Босанска Крупа (Босна), борац (САД)
Мандић (Јова) Мирко, Дулићи, Гацко (Херцеговина), борац
Мартиновић (Ђуро) Иво, Бајице, Цетиње (Црна Гора), борац
Матић Пантелија, Варварин, борац
Матић Илија, Варварин, борац
Ненадић (Јефта) Арсеније (Арсен), Дулићи, Гацко (Херцеговина), бо-
рац (САД)
Ненадић (Јефта) Бориша, Дулићи, Гацко (Херцеговина), борац

Ненадић (Јефта) Коста, Дулићи, Гацко (Херцеговина), борац
 Ненадић (Глигор) Тошо, Дулићи, Гацко (Херцеговина), борац
 Николић (Симо) Мато, Дулићи, Гацко (Херцеговина), борац
 Никчевић (Милош) Ђорђе, Стрешевина, Никшић (Црна Гора), борац
 Папић (Ристо) Гаврило, Влахиња, Билећа (Херцеговина), борац
 Папић (Тешан) Ристо, Влахиња, Билећа (Херцеговина), борац
 Пејовић (Марко) Ђорђе, Берковићи, Столац (Херцеговина), борац
 Пејовић (Марко) Јован, Берковићи, Столац (Херцеговина), борац
 Пејовић (Марко) Крсто, Берковићи, Столац (Херцеговина), борац
 Пејовић (Марко) Никола, Берковићи, Столац (Херцеговина), борац
 Перовић (Милован) Илија, Бороњина, Даниловград (Црна Гора), борац
 Перчевић (Чокота) Мирко, Београд, Београд, борац
 Пешикан (Пејо) Марко, Цуце, Цетиње (Црна Гора), борац
 Пешикан (Пејо) Ристо, Цуце, Цетиње (Црна Гора), борац
 Попивода (Тома) Благоје, (не располажемо подацима)
 Поповац (Тома) Трифко, Срећевић, Гацко (Херцеговина) борац
 Славуј (Аћим) Душан, Мала Рујишка, Босански Нови (Босна), борац (САД)
 Соколовић (Глигор) Антоније, Прилеп, Битољ, (Македонија), борац
 Стефановић (Петар) Милан, Јагодина, Јагодина, борац
 Сузан (Јосип) Винко, Бани, Волоско (Словенија) неборац
 Црногорац (Мирко) Милан, Казанци, Никшић (Црна Гора), борац (САД)
 Чолић (Ристо) Јово, Влаховић, Љубиње (Херцеговина), надареник (брат му је био добровољац)
 Чолић (Ристо) Милан, Влаховић, Љубиње (Херцеговина), борац (но-силац Албанске споменице и руског ордена за храброст)
 Чолић (Ристо) Саво, Влаховић, Љубиње (Херцеговина), борац
 Шабан (Митар) Јоко, Љуботиње, Цетиње (Црна Гора), борац (САД)
 Шабан (Лука) Мило, Љуботиње, Цетиње (Црна Гора), борац (САД)
 Шабан (Лука) Перо, Љуботиње, Цетиње (Црна Гора), борац
 Шабан (Марко) Јово, Љуботиње, Цетиње (Црна Гора), борац (САД)
 Шабан – Драгославић Стана, Љуботиње, Цетиње (Црна Гора), надареник (муж је био добровољац)

Шкиљевић (Тодор) Спасоје, Изгори, Гацко (Херцеговина), борац
Шпадијер (Лаза) Јован; Доњи Крај, Цетиње (Херцеговина), борац

КОЧИЋЕВО

Насеље Кочићево више не постоји. Последњи становници су се иселили почетком 1970-их година. Данас се на месту насеља налази посед Пољопривредног добра „Зобнатица”. Насеље је пострадало у Другом светском рату и имало судбину суседних Карађорђева и Малог Београда.

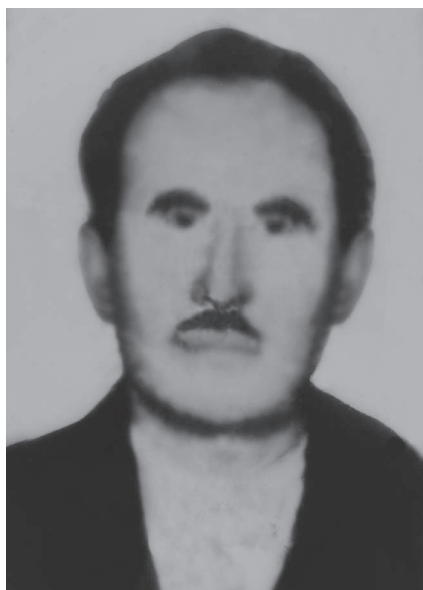
У насељу је насељено 17 добровољаца из САД и шест надареника. По регионалној припадности 19 из је било из Босанске Крајине, три из Лике и један из Херцеговине.

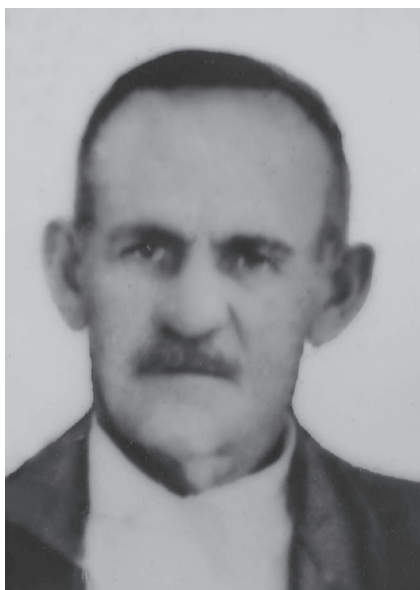
Станко Берођа

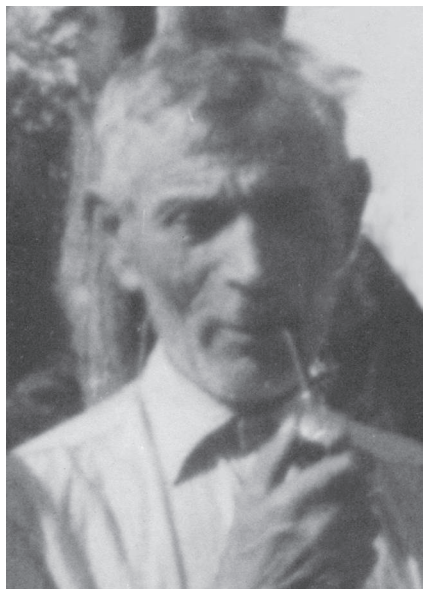
Сава Граховац

Никола Мијатовић

Милан Ружић

Стеван Хрњак

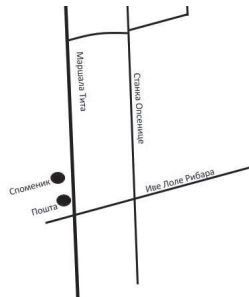
Никола Шикић

У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Бероња (Илија) Станко, Велики Радић, Крупа (Босна), борац (САД)
Вржина (Јован) Тодор, Крупа, Крупа (Босна), борац (САД)
Вулин (Лука) Илија, Бушевић, Крупа (Босна), борац (САД)
Гвозденовић (Јован) Стеван, Бешировић, Крупа (Босна), борац (САД)
Граовац (Јован) Сава, Грмеч, Крупа (Босна), борац
Иванишевић (Никола) Милан, Крупа, Крупа (Босна), борац, (најмлађи добровољац)
Јерковић (Миле) Јово, Грмуша, Бихаћ (Босна), борац (САД)
Кончар Милка, Грмеч, Крупа (Босна), надареник (муж Миле је био добровољац)
Мандић (Ђуро) Петар, Врањска Мусура, Крупа (Босна), борац (САД)
Мастиловић Аћим, Изгори, Гацко (Херцеговина), надареник (САД)
Мијатовић (Ђура) Никола, Грмуша, Бихаћ (Босна), борац (САД)
Мирић Ј Јово, Трновац, Кореница (Лика), борац (САД)
Наранчић (Јово) Миле, Дољани, Оточац (Лика), борац (САД)
Огњеновић (Михајло) Миле, Врлика, Крупа (Босна), борац
Ружић (Мића) Милан, Велики Радић, Крупа (Босна), борац (САД)
Тувић (Михајло) Ђуро, Бушевић, Крупа (Босна), борац (САД)
Тувић Лука, Бушевић, Крупа (Босна), борац (САД)
Тувић (Обрад) Ристо, Бушевић, Крупа (Босна), борац (САД)
Угарковић (Ђурађ) Симо, Гудавац, Крупа (Босна), борац (САД)
Ђулибрк (Милета) Алекса, Горњи Бушевић, Крупа (Босна), борац (САД)
Хрњак Стеван, Бунин, Кореница (Лика), борац (САД)
Шикић (Стеван) Никола, Бушевић, Крупа (Босна), борац (САД)
Шикић Симо, Бушевић, Крупа (Босна), борац (САД)

МАЛИ БЕОГРАД

Прве три породице које стигле у атар данашњег насеља 1919. године су: Исе Пупаваца, Паја Будисављевића и Тодора Вуњака.⁶⁹ Следеће године стижу породице Петра Шобота, Данета Масликосе, Милета Његована и Јове Његована.

Прилој 16. Морфолошки изглед Малој Београда са најважнијим грађевинама
Извор: Стојсављевић, 2023.

Колонистичко насеље је основано 1921. године када је овде насељено 70 породица из Лике, претежно из Коренице, Бунића, Печеног и Дебелог брда. Насељавање је трајало до 1935. године. Према предању постанак имена насеља везан је за храбро држање народа Коренице за време аустријске владавине. Како ни Београд није могао бити покорен, тако није ни Кореница. Међутим, усмено предање говори другачије. Када је основано насеље, поставило се питање које ће му се име дати. За време Аустроугарске, Кореницу у Лици су звали Мали Београд па је по томе читаво насеље добило име. Деобу плацева и њива радио је један од првих колониста, Стеван Пупавац. Он је на једном дрвету секиром уклесао „Мали Београд”.⁷⁰ Имало је сличну судбину као и околна насеља у Другом светском рату. Током окупације, носило је мађарски назив Andrásföldje.⁷¹

⁶⁹ Чича, Д. *Географски приказ Малој Београда*. Природно-математички факултет. Институт за географију. Нови Сад. 1991. стр. 32.

⁷⁰ Стојсављевић, Р. *Општина Бачка Топола: географско-историјска монографија*. Архив Војводине. Нови Сад. 2023. стр. 203.

⁷¹ Голубовић, З. *Шарварска јолија*. Матица српска. Нови Сад. 1995. стр. 86.

Будимир Батинић

Саво Божанић

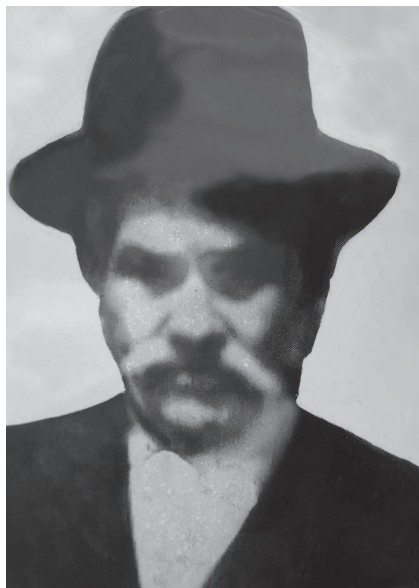
Божо Будисављевић

Илија Будисављевић

Дмитар Врањеш

Раде Врањеш

Тодор Вуњак

Јован Кнежевић

Јован Кнежевић

Раде Масликоса

Дмитар Његован

Ђуро Његован

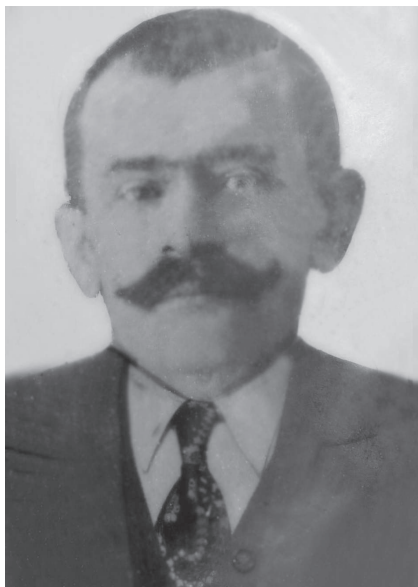
Миле Његован

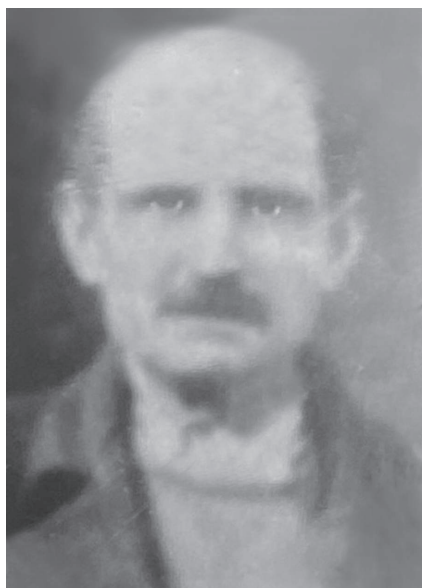
Раде Прибић

Тодор Рапајић

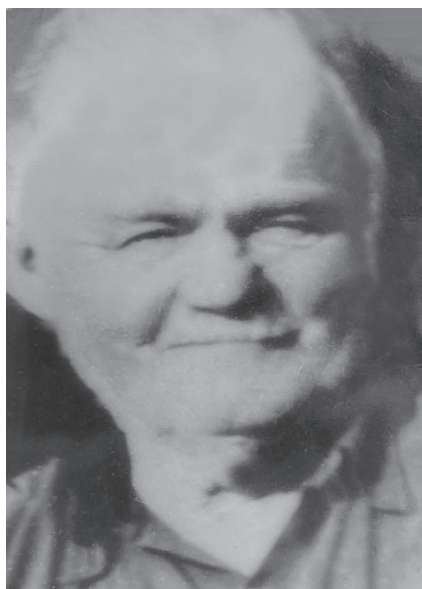
Проко Свилар

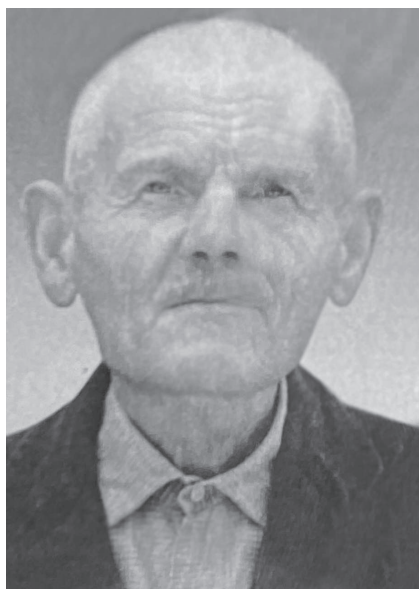
Никола Турчија

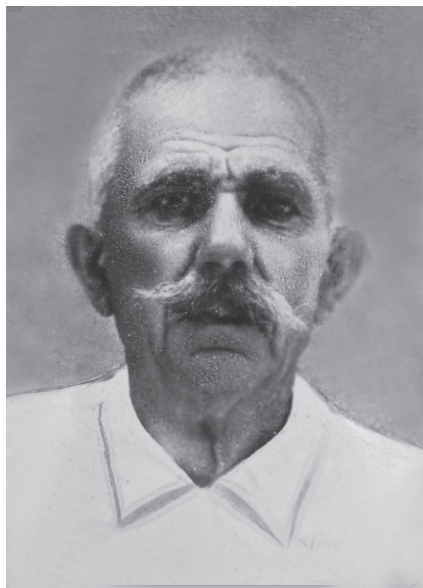
Јован Хинић

Петар Хинић

Петар Хинић

Раде Хинић

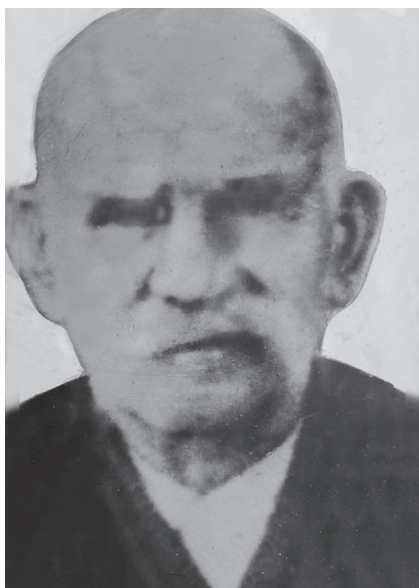
Ђуро Хрњак

Дмитар Шијан

Дане Шијан

Илија Шобат

Насељавање Малог Београда је почело 1921. године. Населиле су га главе 53 породице, од тога 51 добровољачка породица (сви из Лике) и два надареника.

У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Батинић (Миле) Будимир (Буде), Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Божанић (Јован) Сава, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Будисављевић (Стеван) Божо, Пећани, Кореница (Лика), борац (САД)

Будисављевић (Петар) Илија, Пећани, Кореница (Лика), борац (САД)

Будисављевић Стоја, Пећани, Кореница (Лика), надареник (муш Буди-сављевић Стевана Илија је био добровољац из САД и погинуо је на Солунском фронту)

Будисављевић (Дмитар) Пајо, Пећани, Кореница (Лика), борац (САД)

Влаисављевић (Дане) Илија, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Врањеш (Никола) Дмитар, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)
Врањеш (Никола) Раде, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)
Вукмировић Емил, Бунић, Кореница, Лика, борац (САД)
Вуњак (Миле) Глишо, Козјак, Кореница (Лика), борац (САД)
Вуњак (Мане) Тодор, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Дозет (Спасенија) Раде, Пећани, Кореница (Лика), борац (САД)
Дозет (Илија) Ђуро, Пећани, Кореница (Лика), борац (САД)
Кнежевић (Михаило) Јован (Јово), Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Кнежевић (Илија) Јован, Козјан, Кореница (Лика) борац (САД)
Кнежевић (Никола) Стеван, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Масликоса (Тодор) Дане, Пећани, Кореница (Лика), борац (САД)
Масликоса (Васа) Раде, Пећани, Кореница (Лика), борац (САД)
Његован (Мијо) Дмитар, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД) (но-силац албанске споменице)
Његован (Станко) Ђуро, Шаламунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Његован (Никола) Јован, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац
Његован (Исак) Милан (Миле), Бунић, Кореница (Лика), борац
Његован (Буде) Петар, Бунић, Кореница (Лика), борац
Пањковић (Миле) Јован, Бунић, Кореница (Лика), неборац
Пражић (Марко) Новак, Пећани, Кореница (Лика), борац (САД), (но-силац албанске споменице)
Прибић (Маниша) Никола, Крбавица, Кореница (Лика), борац (САД)
Прибић (Маниша) Раде, Крбавица, Кореница (Лика), борац (САД)
Пуповац (Дане) Ђуро, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Пуповац (Маниша) Стеван, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Пуповац (Данило) Исо, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)
Ракић (Миле) Буде, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)
Рапајић (Данило) Тодор, Крбавица, Кореница (Лика), борац (САД)
Рашета Стана, Доњи Лапац, Доњи Лапац (Лика), надареник (муж Рашета Саве Миле, је био добровољац и погинуо на солунском фронту)
Свилар (Јован) Данило (Дане), Пећани, Кореница (Лика), борац (САД)
Свилар (Никола) Максим, Козјак, Кореница (Лика), борац (САД)

Свилар (Тодор) Никола, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД), (Албанска споменица)

Свилар (Иса) Проко, Пећани, Кореница (Лика), борац (САД)

Ђурчија (Буде) Никола, Бунић, Кореница (Лика), борац (САД)

Ђурчија (Буде) Сава, Бунић, Кореница (Лика), борац

Хинић Т. Илија, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Хинић (Вујадин) Јован (Јоца), Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД). Прво је дошао у Карађорђево, али је мењао кућу, за кућу у Малом Београду.

Хинић Коста, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Хинић (Вујадин) Милан (Миле), Дебело Брдо, Кореница, борац (Лика) (САД)

Хинић М. Никола, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Хинић (Вујадин) Петар, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Хинић П. Петар, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац

Хинић М. Раде, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Хинић Спасе, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Хрњак Ђорђе (Ђоко), Крбавица, Кореница (Лика), борац (САД)

Шијан (Никола) Данило (Дане), Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

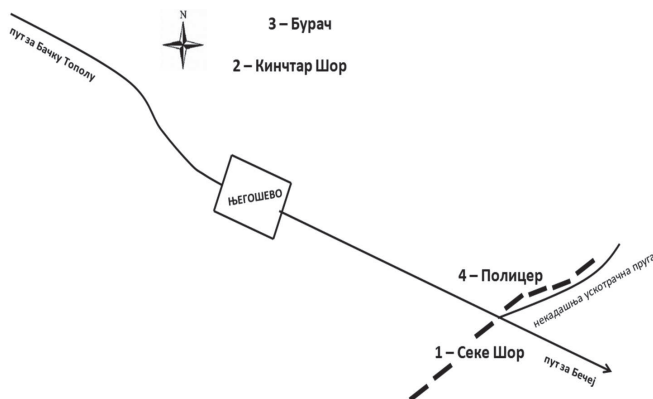
Шијан (Јован) Дмитар, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Шобат (Илија) Илија, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

Шобат (Илија) Петар, Дебело Брдо, Кореница (Лика), борац (САД)

ЊЕГОШЕВО

На подручју Великог Јароша је од 1921. до 1927. године формирано насеље Његошево које је првобитно имало назив Његушево. Било је предлога и да се назове Теслино и Степановићево. Први Његушевљанин је био Раде Шкорић, добровољац у војсци Краљевине Србије из села Брезовац у Лици. Источно од насеља се налази лесна долина, названа Кинчтарска или Његошевска. На око 500 m југозападно од насеља се налазио низ салаша под називом Секе-шор (Szőke sor).

Прилој 17. Салаши (некад и сад) у аџиу насеља Њеѓошево
Извор: Стојсављевић, 2024.⁷²

Насеље је настало насељавањем солунских добровољаца из Лике, Херцеговине, Босанске Крајине и Црне Горе, као и Срба оптаната из Мађарске. Док нису подигли куће у селу колонисти су привремено боравили на околним салашима, као и на привременим склоништима на додељеној земљи. У току аграрне реформе, Срби из околине Сегедина, Баје, Батање и Помаза су се одлучили на оптацију. Прво су се населили у једном делу Аде који и данас носи назив Ловра.⁷³ Насеље је првобитно припадало општини Мол. Потом су се преселили у Његушево и такође учествовали у настанку села.

Личани су дошли из Срба, Доњег Лапца и Мазина, док су Херцеговци дошли из Гатачког поља. До 1928. године се у насеље населило 145 породица. Од добровољачких – колониистичких породица неки чланови су били добровољци из САД и борили се на Солунском фронту. Неки од њих су били и на Источном фронту за време Првог светског рата. Уочи Другог светског рата, Његошево је имало 786 становника.

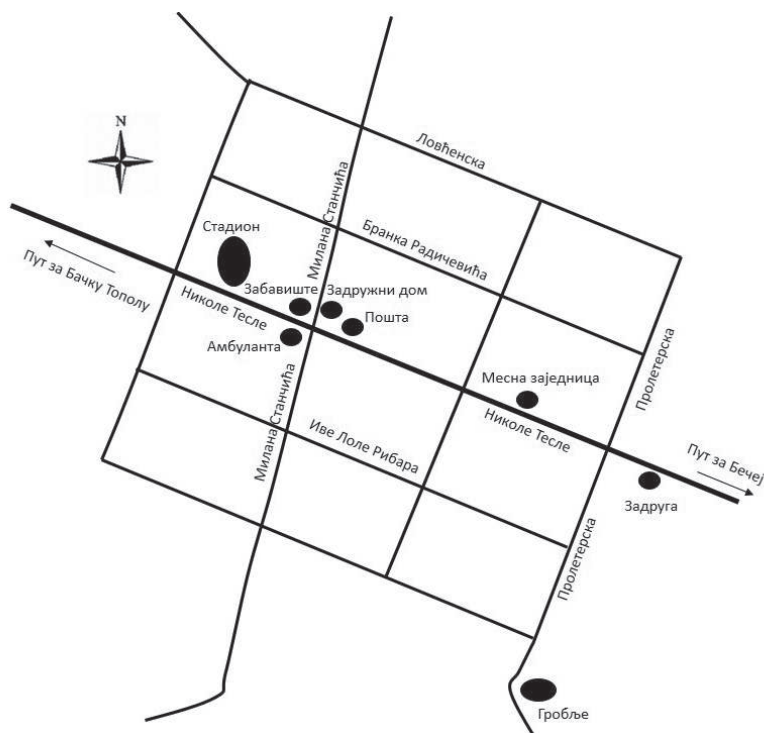
У колонију Његошево су 26. априла 1941. године банули окупаторски мађарски војници и околно мађарско становништво ради протеривања

⁷² Стојсављевић, Р. *Њеѓошево: географско-историјска монографија*. Архив Војводине. 2024. стр. 84.

⁷³ Братић, П. *Географски приказ Њеѓошева*. Природно-математички факултет. Институт за географију. Нови Сад. 1986. стр. 33.

и пљачке српског живља. Окупатори су вршили преметачину кућа и злостављали мештане, у потрази за „четницима”. Сведочанства говоре да је мађарска војска имала неколико топова у суседном насељу Гунарош који су били спремни да бомбардују Његошево.⁷⁴ То стање је потрајало до 2. маја када су у јутарњим часовима становници Његошева насилно исељени и протерани у Бечеј па потом у Суботицу.

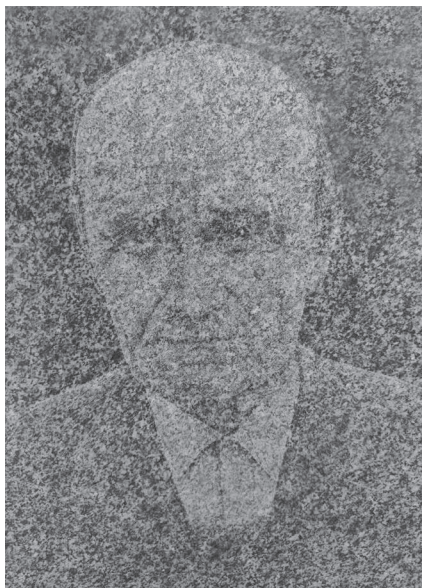
Из Суботице су депортовани у логор у Нађкањижу. За време окупације власти су промениле назив села у Istenáldás (мађ. Благослов од Бога).⁷⁵

Прилој 18. Морфолошки излед Њејошева са најважнијим грађевинама
Извор: Стојсављевић, 2023.

⁷⁴ О више сведочења о Његошеву види: Стојсављевић, Р. Њејошево: географско-историјска монографија. Архив Војводине. 2024.

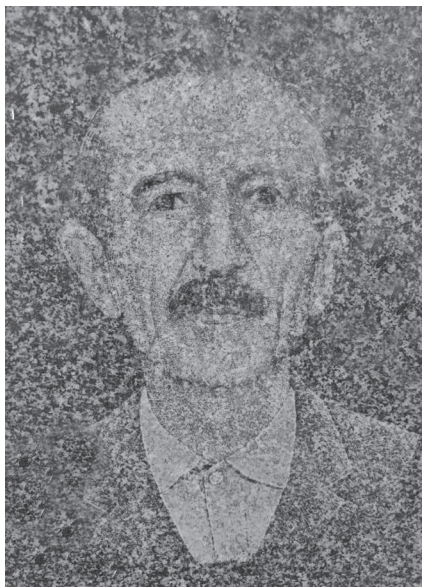
⁷⁵ Голубовић, З. Шарварска јоліоїа. Матица српска. Нови Сад. 1995. стр. 78–79.

Спасоје Андријашевић

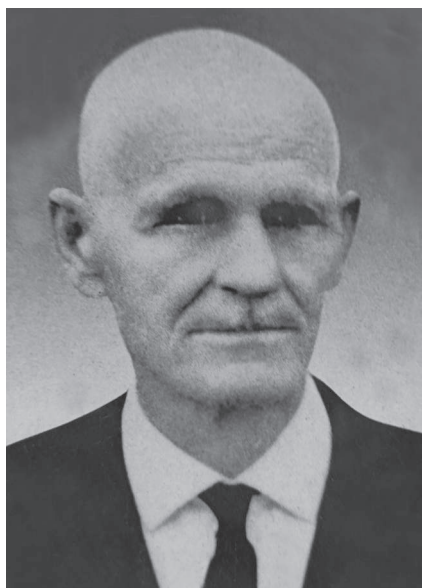
Аница Анђелић

Филип Бањеглав

Сима Бобот

Гојко Бољановић

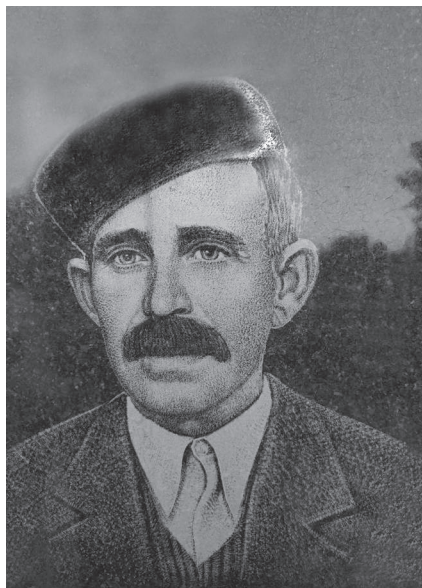
Трифун Вигњевић

Томо Војновић

Милосав Воратовић

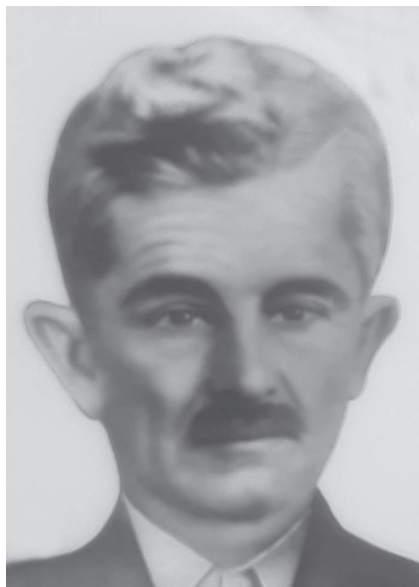
Гаврило Вучковић

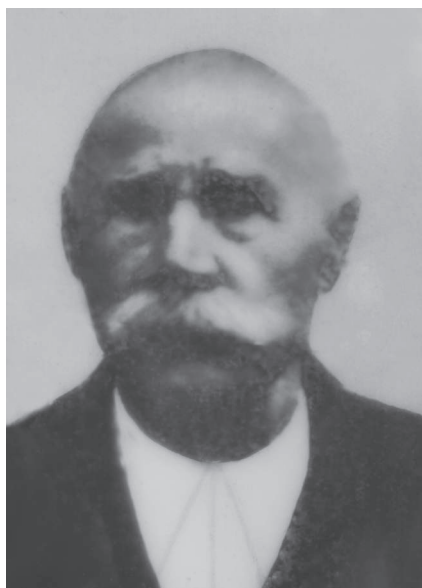
Томо Вучковић

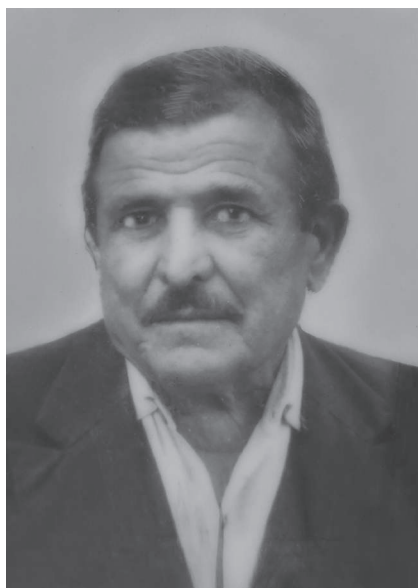
Сретен Гедошевић

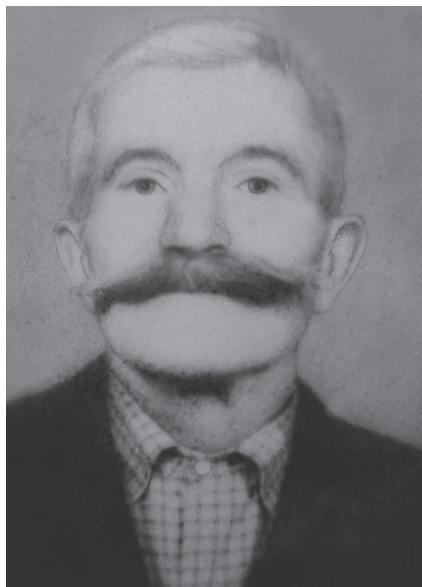
Лазар Грбић

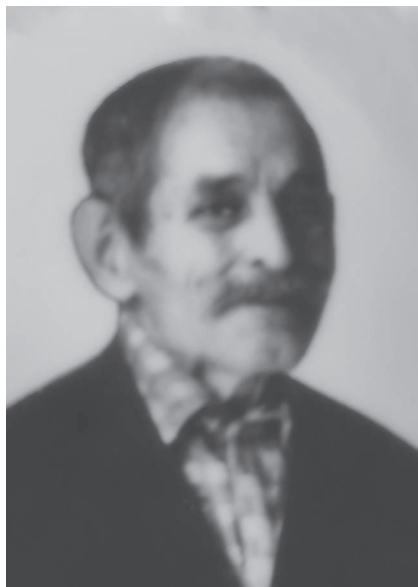
Славко Ђорђевић

Никола Жигић

Петар Жигић

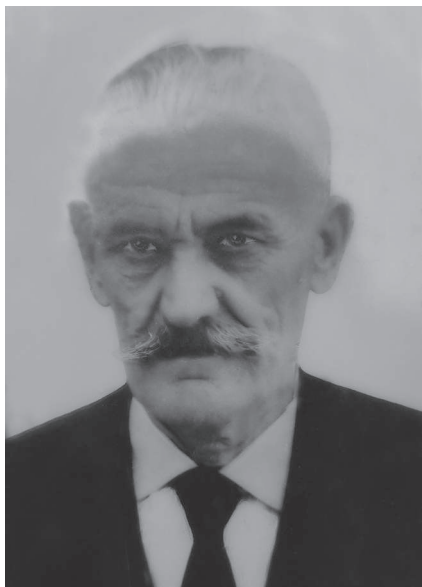
Стеван Жигић

Милан Жутић

Петар Ивковић

Илија Илић

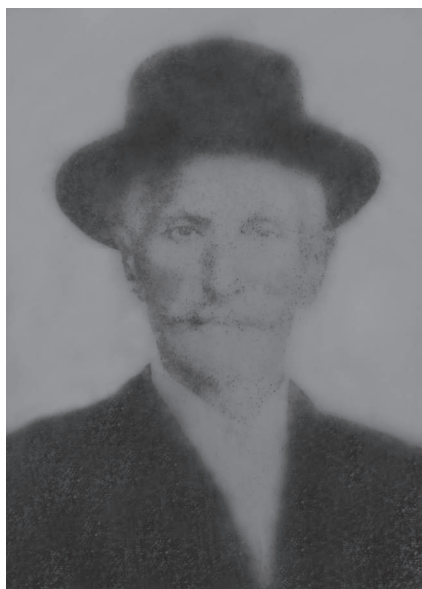
Никола Илић

Милица Јањић

Ђоко Калембер

Петар Капор

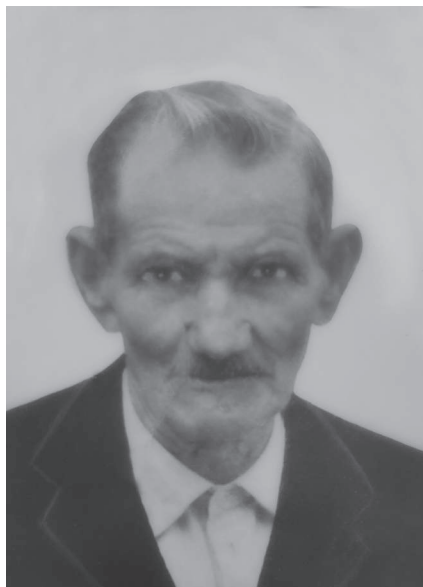
Трипо Капор

Митар Којић

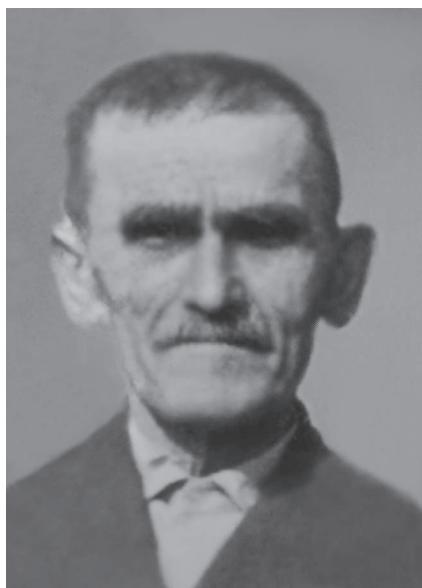
Михајло Којић

Стеван Корица

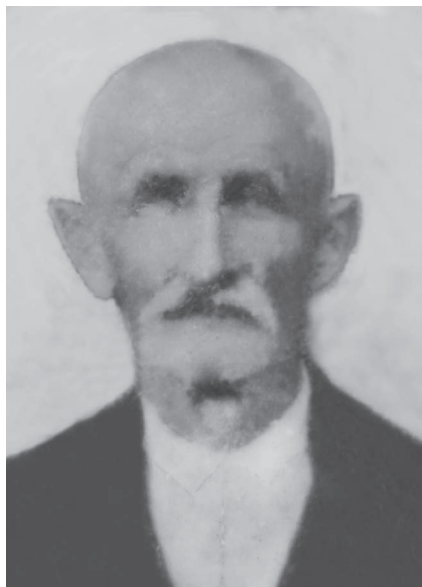
Миле Љубоја

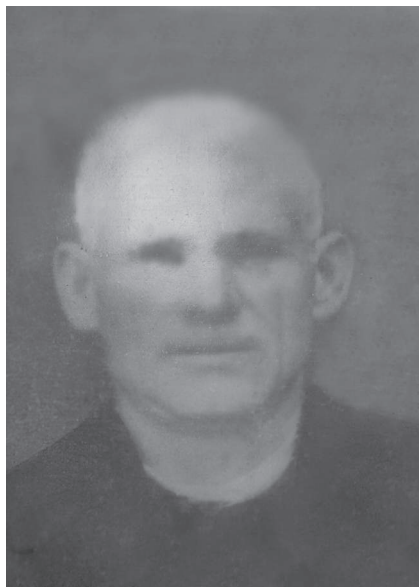
Гајо Мандић

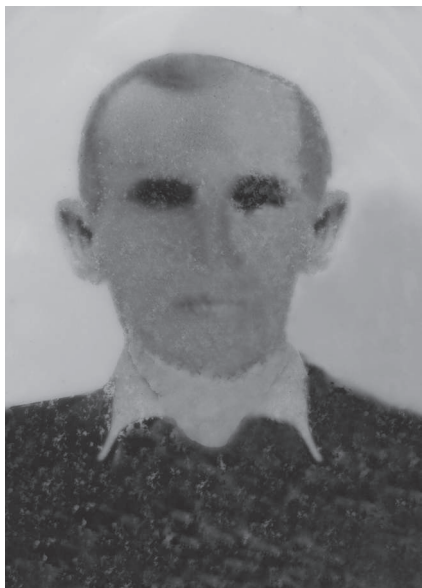
Владо Мареш

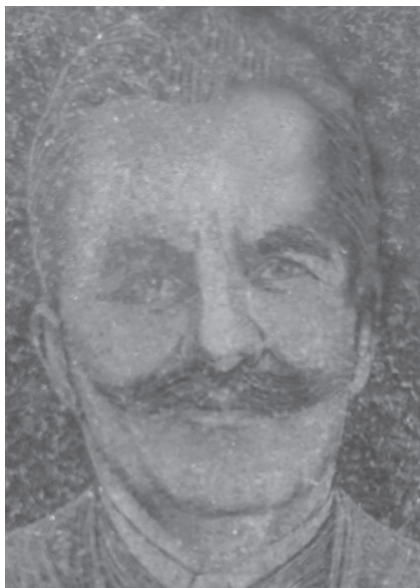
Андрија Медић

Ђуро Медић

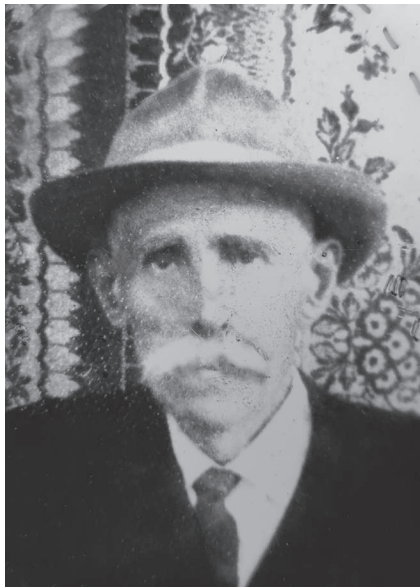
Раде Медић

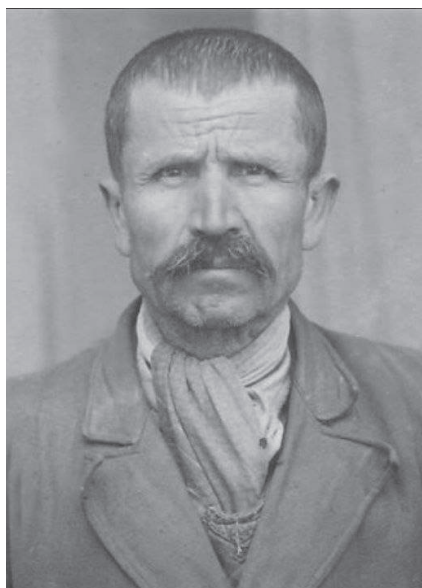
Јово Мијановић

Анто Милетић

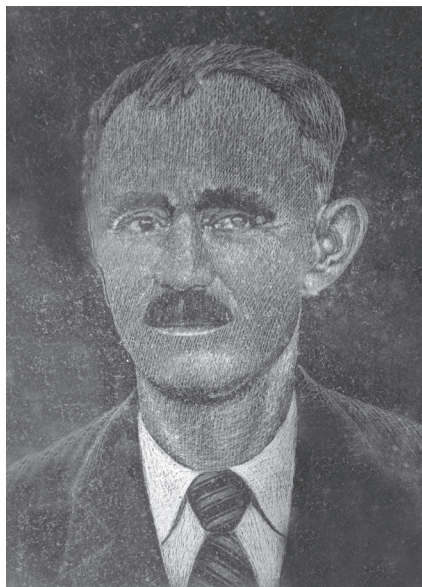
Митар Милетић

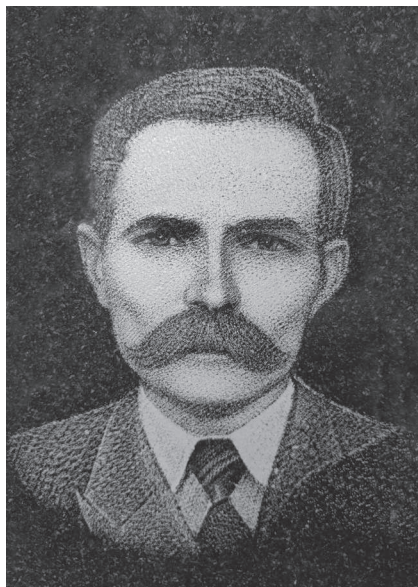
Жива Надашки

Максо Оројановић

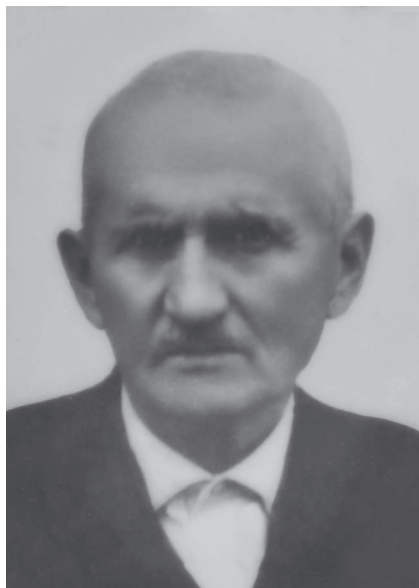
Стеван Папић

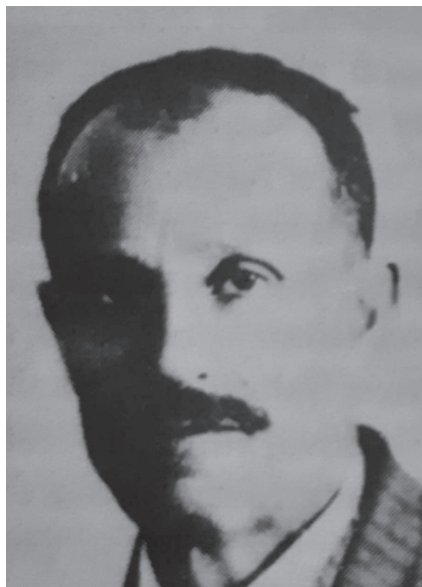
Мирко Петковић

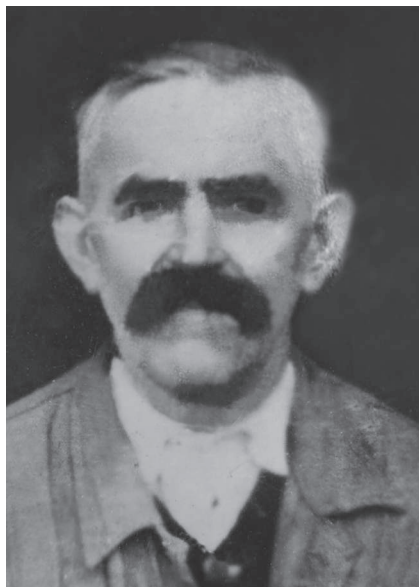
Милован Пића

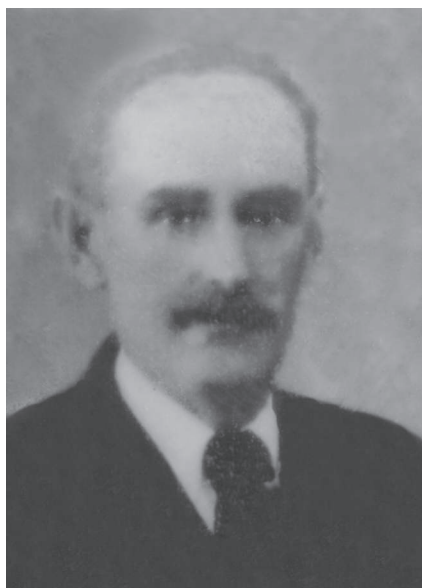
Иван Подинић

Јован Прпа

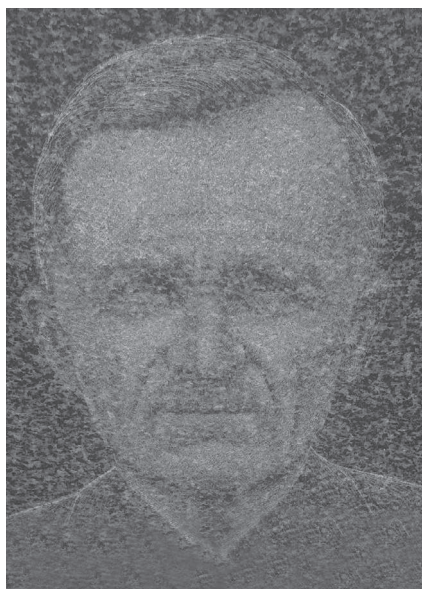
Миле Пуача

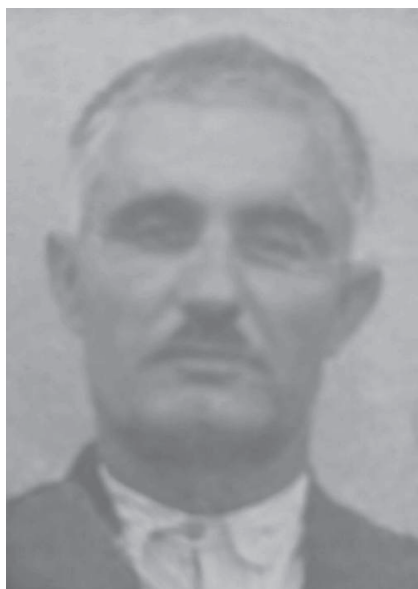
Драго Рајачић

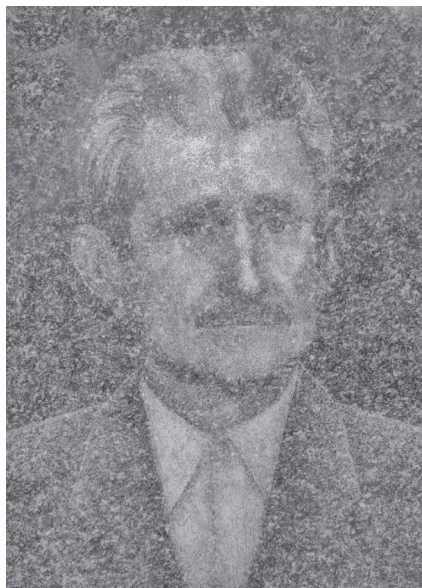
Петар Рајачић

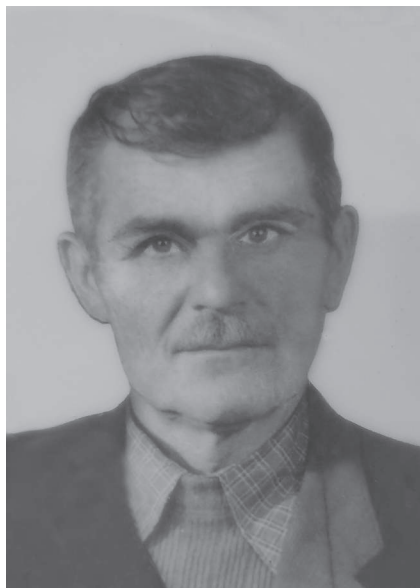
Сава Самарџић

Митар Табаковић

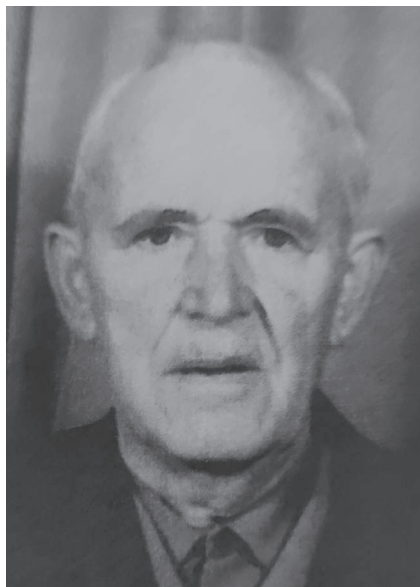
Петар Трапарић

Јован Шарац

Михајло Шевић

Ђуро Шкорић

Раде Шкорић

Дамјан Шуша

Арсеније Стојановић

Јакшић Милорад

Радовановић Малеш

Досељена су укупно 102 оснивача села, од тога 48 добровољаца (седам из САД), 25 надареника и 29 оптаната из Мађарске. По регионалној припадности 25 их је дошло из Херцеговине, 23 из Лике, 18 из Босанске Крајине, три из Црне Горе, три са Кордуна и један са Баније. Из Чанадске жупаније се населио 21 оптант, а осам их је дошло из Торонталске жупаније.

У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

ДОБРОВОЉЦИ И НАДАРЕНИЦИ

Андријашевић Алекса, Степане, Гацко (Херцеговина), надареник, (брат Андријашевић Јефта Марко, био је добровољац из САД)

Андријашевић Спасоје, Степане, Гацко (Херцеговина), надареник
Анђелић Аница, Горња Врбица, Билећа (Херцеговина), надареник (муж Михајло је био добровољац)

Бањеглав (Дане) Спасоја (Спаса), Бунић, Кореница (Лика), борац

Бањеглав (Дане) Филип, Бунић, Кореница (Лика), надареник

Бобот (Крсто) Симо, Плана Билеће (Херцеговина) надареник (брат Бобот Крсте Раде је био добровољац из САД)

Богуновић (Јован) Илија, Врело, Цазин (Босна), борац (САД)

Богуновић (Јован) Никола, Врело, Цазин (Босна) надареник (отац Богуновић Ђуре Јован, је био добровољац из САД)

Бољановић (Божа) Гојко, Данићи, Гацко (Херцеговина), борац (САД)

Будисављевић (Стеван) Раде, Пећани, Кореница (Лика), надареник (отац је био добровољац)

Буквић Аћим, Водотеч, Бриње (Лика), надареник

Вигњевић Трифун, Поникве, Огулин, (Лика), надареник
Витковић Јован, Мируше, Билећа (Херцеговина), надареник (син Витковић Душан је био добровољац из САД)
Војводић (Ђорђе) Данило (Дане), Срб, Доњи Лапац (Лика), борац
Војновић Томо, Мазин, Грачац (Лика), надареник
Воратовић (Ђока) Милисав, Никшић (Црна Гора), борац
Воратовић (Милета) Трифко, Никшић (Црна Гора), борац
Вуковић Митар, Почићи, Билећа (Херцеговина), надареник (брат Вуковић Стевана Петар је био добровољац)
Вучковић А Томо, Богдашићи, Билећа, (Херцеговина), борац (носилац оредена Белог орла са мачевима, медаље за храброст Милош Обилић, Карађорђевој звезди IV степена и др.) (стр. 63 – слика)
Вучковић Гаврило, Богдашићи, Билећа (Херцеговина), надареник (Вучковић Пере Андрија, борац је добио земљу у Његошеву)
Грбић (Миле) Лазар, Бравско, Петровац (Босна), борац Прве добровољачке дивизије, Карађорђевој звезди са златним мачевима, златна медаља за храброст Милош Обилић, руско одликовање Георгијевски крст 2. степена, више пута рањаван
Грбић (Миле) Томо, Бравско Кључ (Босна), надареник
Драгаш (Дане) Јован, Бунић, Кореница (Лика), борац
Егеља (Ђура) Петар, Вођеница, Босански Петровац (Босна), борац
Жигић (Илија) Никола, Балта Јаруга, Приједор (Босна), борац
Жигић (Раде) Петар, Балта Јаруга, Приједор (Босна), борац
Жигић (Илија) Стеван, Балта Јаруга, Приједор (Босна), борац
Жутић (Јован) Милан, Суваја, Доњи Лапац (Лика), борац (САД)
Ивковић (Божа) Петар, Бијела Рудина, Билећа (Херцеговина), борац
Илић (Дане) Ђорђе, Мазин, Грачац (Лика) борац (САД) (Вратио се у САД, па поново у Његошеву)
Илић (Дане) Никола, Мазин, Грачац (Лика), борац (Рањен на Кајмакчалану)
Јазић (Сима) Миле, Гата, Цазин (Босна), борац (кратко време живео у Његошеву)
Јарамаз Симо, Мируше, Билеће (Херцеговина), надареник (брат Тодор је био добровољац)
Јањић Милица, Подосоје, Билеће (Херцеговина), надареник (муж Јањић Радоја Шпиро био је ратни добровољац и погинуо на Добруци 1916. г.)
Јовичић Миле, Доња Суваја, Крупа (Босна), надареник

Кајтез (Мило) Ђорђе, Злопоља, Бихаћ (Босна), борац
 Калембер (Прока) Ђорђе, Кореница, Госпић (Лика), борац
 Капор (Раде) Петар, Мириловић, Билећа (Херцеговина), борац
 Којић (Крсто) Василије, Маленица, Гацко (Херцеговина), борац
 Којић (Васиљ) Митар, Маленица, Гацко (Херцеговина), борац
 Којић (Васиљ) Михајло, Маленица, Гацко (Херцеговина), борац
 Корица (Стојан) Стево, Могорић, Госпић (Лика), борац (САД)
 Љубоја (Вујин) Миле, Нуглашица, Босанско Грахово, борац
 Мандић (Јован) Гаја, Клинац, Петриња (Банија), борац
 Мареш (Ђура) Владимир, Миостре, Цазин (Босна), борац (САД)
 Медић Андрија, Добросело, Доњи Лапац (Лика), надареник (У првом светском рату изгубио два сина)
 Медић (Стеван) Ђуро, Доњи Лапац, Доњи Лапац, (Лика) борац
 Медић С Раде, Добросело, Доњи Лапац (Лика), борац
 Медић Срећко (Људе), Мазин, Мазин (Лика), надареник
 Медић (Перо) Стеван, Рујница, Цазин (Босна) борац
 Мијановић (Ђурица) Јово, Моско - Врпоље, Билећа (Херцеговина), борац
 Милетић (Лазар) Лука, Врба, Гацко (Херцеговина), борац (живео на Победи)
 Милетић Митар, Врба, Гацко (Херцеговина), надареник (брат Анто је био добровољац и погинуо на Кајмакчалану)
 Огризовић Спасоје, Брлог, Оточац (Лика), надареник
 Папић (Мића) Стеван, Коравлица, Никшић (Црна Гора), борац
 Петковић (Видак) Мирко, Брани До, Билећа (Херцеговина), борац
 Пиља (Милић) Милован, Мрежница, Слуњ (Кордун), борац
 Поповић (Перо) Божо, Дражљево, Гацко (Херцеговина), надареник (отац Поповић Николе Перо, био је добровољац из САД)
 Прпа (Илија) Јован, Мало Тичево, Гламоч (Босна) 1894-1955, борац
 Пуача (Лука) Миле, Суваја, Доњи Лапац (Лика), надареник (брат Стеван је био добровољац)
 Рајачић (Миле) Драго, Прокиће, Бриње (Лика), надареник
 Рајачић (Миле) Петар, Прокиће, Бриње (Лика), борац
 Савић (Станиша) Петар, Рујница, Цазин (Босна), борац
 Салатић (Милутин) Милован, Околиште, Билећа (Херцеговина), борац
 Самарџић (Риста) Сава, Губавица, Мостар (Херцеговина), борац (најмлађи добровољац из Његошева)

Секулић (Михаило) Стеван, Мрежница, Слуњ (Кордун), борац
Стојић В. Гавро, Јошан, Удбина (Лика), борац
Табаковић (Видак) Илија, Мрежица, Билећа (Херцеговина), борац
Табаковић (Јаков) Митар, Мрежица, Билећа (Херцеговина), борац
Табаковић (Ђока) Шпиро, Мрежица, Билећа (Херцеговина), борац (САД)
Трапарић (Мато) Петар, Цибријан, Требиње (Херцеговина), надареник (брат Божо је погинуо на Солунском фронту)
Хрњак Б. Милан, Бунић, Кореница (Лика), борац (заменио земљу, у Карађорђеу, са Станковић Богданом)
Џолић (Стојан) Лазар, Осредак, Цазин (Босна), борац (није живео у Његошеву)
Шарац М. Јово, Буковица, Војнић (Кордун), борац
Шевић (Марко) Михајло, Глиница, Цазин (Босна), борац
Шкорић (Миле) Раде, Брезовац, Доњи Лапац (Лика), борац, (први направио кућу у Његошеву)
Шкорић (Данило) Ђуро, Брезовац, Грачац (Лика), надареник (брат Шкорић Петар је био добровољац)
Шуша (Пера) Дамјан, Дразљево, Гацко (Херцеговина), борац

ОПТАНТИ

Боарев(ић), Батања, Чанадска жупанија
Божидар Мијо, Батања, Чанадска жупанија
Вуј(и)чин Атаја, Сириг, Торонталска жупанија
Гедошев(ић) Сретен, Батања, Чанадска жупанија
Ђорђевић Славко, Батања, Чанадска жупанија
Иванов Младен, Батања, Чанадска жупанија
Јабланов Аксентије, Сириг, Торонталска жупанија
Јакшић Милорад, Батања, Чанадска жупаније
Јакшић Радоје, Батања, Чанадска жупанија
Јовичић Милош, Сириг, Торонталска жупанија
Калов, Батања, Чанадска жупанија
Лудајић Стево, Батања, Чанадска жупанија
Марић Мишо, Батања, Чанадска жупанија
Михајловић, Батања, Чанадска жупанија

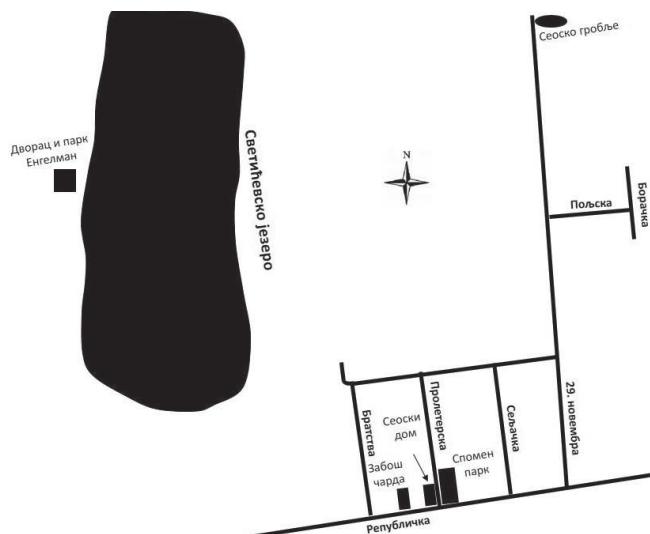
Мишковић Владо, Сириг, Торонталска жупанија
Мудрић Мија, Сириг, Торонталска жупанија
Надашки Жива, Батања, Чанадска жупанија
Ненадов Љубомир, Батања, Чанадска жупанија
Оројановић М. Максо, Батања, Чанадска жупанија
Пакашки, Сириг, Торонталска жупанија
Пандуровић, Батања, Чанадска жупанија
Подинић Владимир, Батања, Чанадска жупанија
Подинић Иван Батања, Чанадска жупанија
Поповић Драга, Батања, Чанадска жупанија
Радовановић (Коста) Малеш, Деска, Торонталска жупанија
Симић Ружица, Батања, Чанадска жупанија
Станојев(ић) Саво, Батања, Чанадска жупанија
Стојанов(ић) Арсеније, Сириг, Торонталска жупанија
Чефајић Павле (Паја), Батања, Чанадска жупанија

СВЕТИЋЕВО

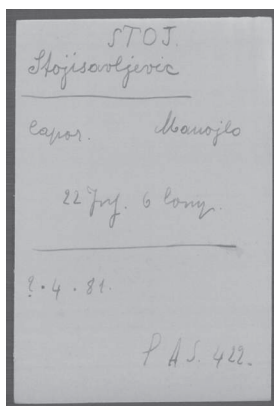
Насеље је формирано 1923. године. Формирали су га већином колонисти из далматинских села Отишић и Кољане. Један од назива насеља је био Колонија По причи, насеље је добило име по извесном човеку који се презива Светић. Нема доказа да је име повезано са Милошом Светићем, псеудонимом књижевника Јована Хацића. Насеље је првобитно припадало општини Ада.

Насеље Светићево је изграђено на лесној заравни непосредно уз источну страну долине реке Чик. Одлуком власти нове Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, становници Отишића, Кољана али и неколико породица из Лактаца добили су земљу на некадашњим велелепсима Енглемана и Рудића. Укупно 36 глава породица су добиле по нешто више од 8 катастарских јутара земље.⁷⁶

⁷⁶ Стојасављевић, Р. Колонизација Светићева после Првог светског рата. У зборнику радова: *Колонизација војвођанских области (1921–1941)*. Матица српска. Нов Сад. 2022. стр. 201.

Прилој 19. Морфолошки изглед Светићева са најважнијим
јрађевинама и улицама
Извор: Стојсављевић, 2023.⁷⁷

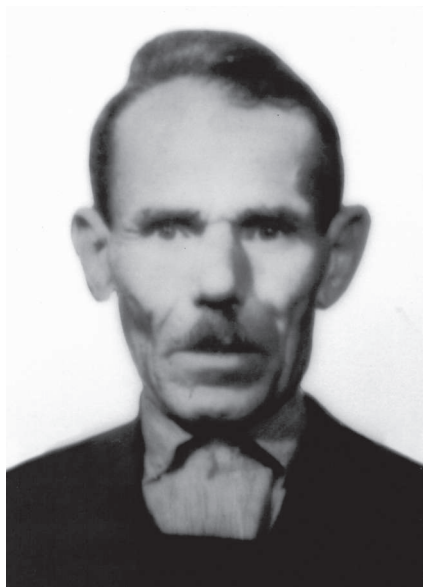

Прилој 20. Из архиве швајцарској Црвеној крсиа о райном заробљенику
Манојлу Стојсављевићу, кайлару 22. аустроугарске пешадијске рејименіе,
оснивачу Светићева

⁷⁷ Стојсављевић, Р. Ойиштина Бачка Тојола: географско-историјска монојра-
фија. Архив Војводине. Нови Сад. 2023. стр. 228.

Прва хапшења и малтретирања становника Светићева кренула с 15. априла. На Спасовдан, 29. маја 1941. године у селу су стигли мађарски жандарми из Бачке Тополе. Издато је наређење да се сви мештан окупе у центру села код Соколског (данас Сеоског) дома.⁷⁸

Након тога истераним Србима како окупаторски војници терају њихову стоку и коње према северу. Према сведочењима, Срби из Светићева су звиждали и довикивали својим коњима који су, препознајући гласове својих господара, покушавали да се отргну од војника и побегну. Један део становника Светићева је потом пребачен у Нађкањижу. Срби са околних салаша су истерани према Сенти, а потом сточним вагонима у Југовићево. Један део њих се вратио у своју постојбину Далмацију, док је један део расељен по Шумадији и Источној Србији. За време окупације насеље је добило назив *Istenkeze* (мађ. Божија рука).

Ђуро Боговац

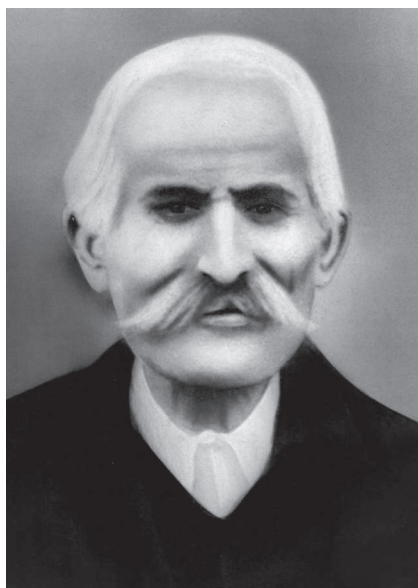

Стеван Боговац

⁷⁸ За више сведочења о Светићеву у Другом светском рату видети: Стојсављевић, Р. *Општина Бачка Топола: географско-историјска монографија*. Архив Војводине. Нови Сад, 2023. стр. 109–110.

Тодора Бодрожић

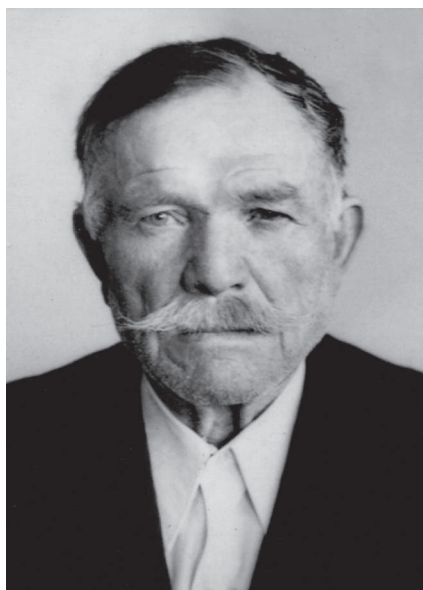
Петар Бокун

Илија Загорац

Никола Загорац

Ђуро Калинић

Јован Калинић

Васо Катић

Илија Катић

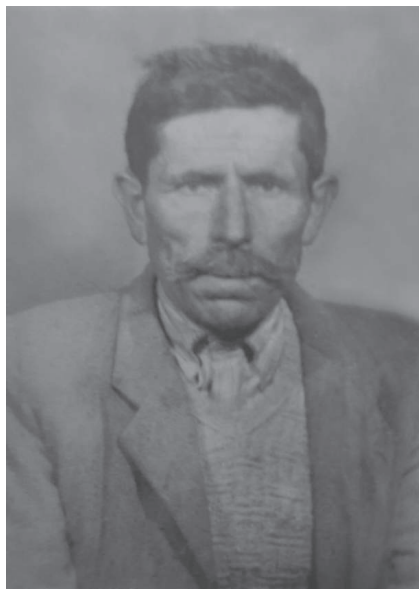
Милица Катић

Васо Марјановић

Јован П. Марјановић

Јован С. Марјановић

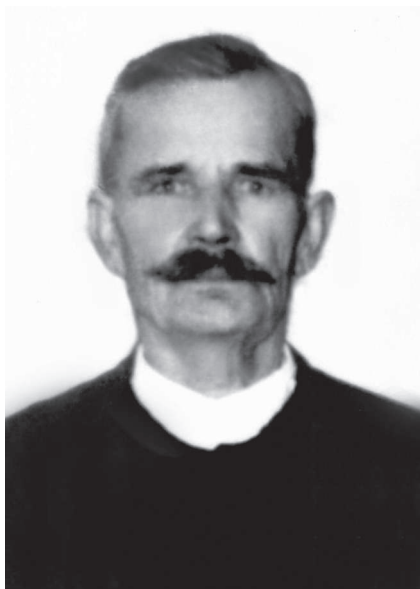
Мило Мартиновић

Ђуро Ненадић

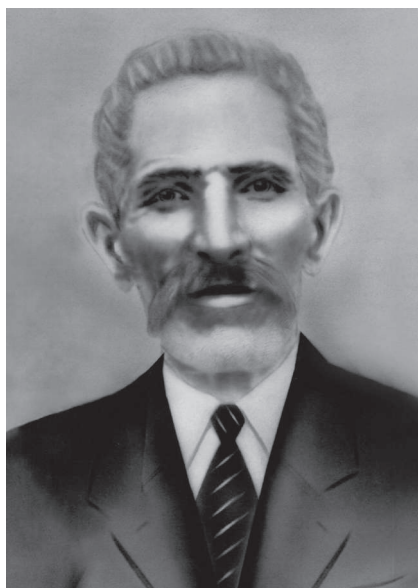
Јован Петрић

Шпиро Поповић

Јован Стојсављевић

Манојло Стојсављевић

Петар Стојсављевић

Петар Стричевић

Петар Тадић

Марко Тодоровић

Досељавање у Светићево је почело 1923. године. Оснивачи насеља су земљишне поседе добили неколико године раније у атару Банатског Аранђелова. С обзиром да је тај део по Тријанонском споразуму припао Краљевини Румунији, добили су нову земљу у атару и околини данашњег насеља. Плацеве за куће су добили у Бачком Душанову. С обзиром да им је земља била далеко од плацева за изградњу кућа, сваки досељеник је саградио малу земуницу на свом земљишту.

Досељено је 36 породица (7 добровољаца и 29 надареника). Из Далмације је досељен 31 оснивач (28 из насеља Кољане и 3 из насеља Отишић), тројица су дошли из Црне Горе, а двојица из Лике.

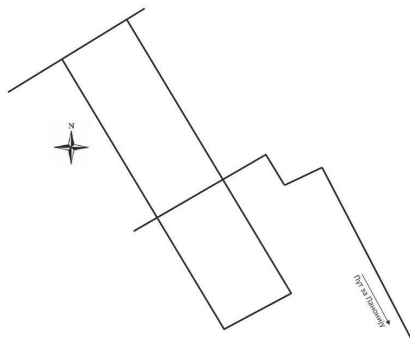
У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Боговац Ђуро, Лакташи, Сињ (Далмација), надареник
Боговац (Божа) Стеван. Лакташи, Сињ (Далмација), добровољац
– неборац
Бодрожих Јован, Кољани, Сињ (Далмација), надареник

Бодрожић Никола, Кољани, Сињ (Далмација), надареник
Бодрожић Тодора, Кољани, Сињ (Далмација), надареник
Бокун Петар, Кољани, Сињ (Далмација), надареник
Гарић Гојко, Кољане, Сињ, (Далмација), надареник
Гарић Лука, Кољане, Сињ (Далмација) надареник
Загорац Илија, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Загорац Лазар, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Загорац Никола, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Звицер (Крсто) Симо, Клачина, Никшић (Црна Гора), борац
Јеркан Божидар, Кољане, Сењ (Далмација), надареник
Калинић Ђуро, Кољане, Сињ (Далмација), добровољац – неборац
Калинић Јован, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Катић Васо, Кољане, Сињ (Далмација), борац
Катић Илија, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Катић Марија Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Катић Милица, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Марјановић Васо, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Марјановић Васо, Кољане, Сињ (Далмација), борац
Марјановић Јован, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Марјановић Јован, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Марјановић Дмитар, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Мартиновић Мило, Цетиње, Цетиње (Црна Гора), борац (САД)
Марчетић Лазар, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Ненадић Ђуро, Кољане, Сињ (Далмација), добровољац – неборац
Петрић Јован, Перушић, Госпић (Лика), надареник
Поповић Шпиро, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Радосевић Саво, Почитељ, Госпић (Лика), носилац Карађорђеве звез-
де, борац (САД)
Стојсављевић Јован, Отишић, Сињ (Далмација), надареник
Стојсављевић Манојло, Отишић, Сињ (Далмација), надареник
Стојсављевић Петар, Отишић, Сињ (Далмација), надареник
Стричевић Петар, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Тадић Петар, Кољане, Сињ (Далмација), надареник
Тодоровић Марко, (Црна Гора), надареник

СРЕДЊИ САЛАШ

Средњи Салаш су формирали оптанти из Мађарске. Назвали су Генерал Илић. Садашњи назив је добило после Другог светског рата. Средњи Салаш је насеље које се формирало 1924. године на пустари Дубока, у близини мајура Лелбаха. После Првог светског рата, дакле, 1924. године почело је досељавање Оптаната из Мађарске, из околине Печуја и Мохача, које овде називај Барањци јер потичу из мађарског дела Барање. Затим се доселио и део Срба Барањаца, као и део католика Шокаца. Било је и пет до шест кућа солунских добровољаца. Касније се доселила једна породица из Далмације и једна из Црне Горе.

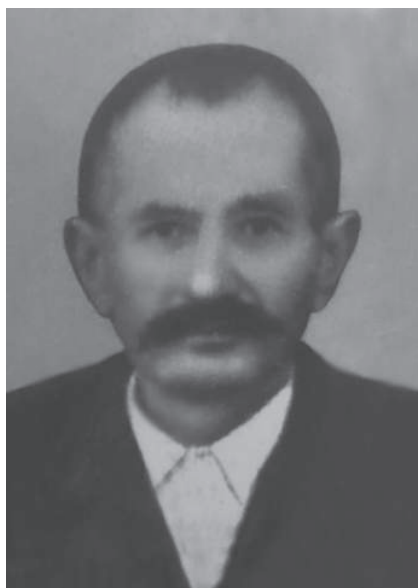
Прилог 21. Морфолошки изглед Средњег Салаша са најважнијим
прађевинама и улицама
Извор: Стојсављевић, 2023.⁷⁹

Колонија Генерал Илић (данас Средњи Салаш) је исељена у Другом светском рату 19. маја 1941. године. Жандарми су мештане сместили у месну школу. По највећем плуску спроведено је 245 људи то поподне до Бачке Тополе, а одатле на Југовићево. Већина њих је завршило у Шарвару. У време окупације насеље је носило назив Istenhozott (мађ Добродошли).

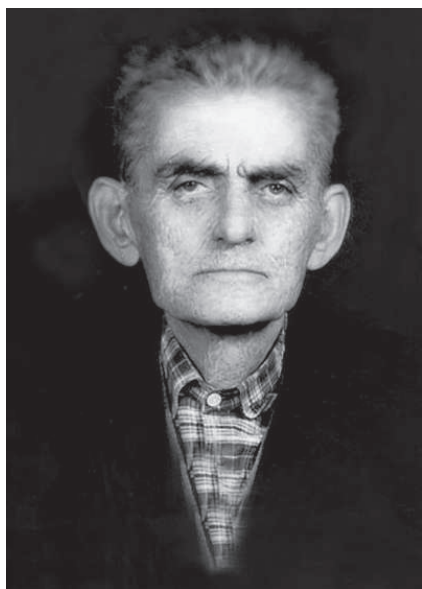
⁷⁹ Стојсављевић, Р. *Општина Бачка Топола: географско-историјска монографија*. Архив Војводине. Нови Сад, 2023. стр. 231.

Илија Бокун

Илија Вркић

Андрија Пјевач

Драгутин Раичевић

Цвијо Цицвара

У насеље је стигло 46 оптаната из Барањске жупаније и шест добровољаца (два из Лике, један из Херцеговине, један из Славоније, један из Далмације и један из Црне Горе).

У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

ДОБРОВОЉЦИ И НАДАРЕНИЦИ

Бокун Илија, Кољани, Сињ (Далмација), борац
Вркић (Јован) Илија, Могорић, Госпић (Лика), борац
Ждрале (Обрен) Никола, Доњи Баљци, Билећа (Херцеговина), надареник (дошао уместо оца Ждрале Ристе Обрена, који је био добровољац)
Пјевач (Тодор) Јандра, Читлук, Госпић (Лика), борац
Рајичевић (Јошо) Драгутин, Луково, Никшић (Црна Гора), борац
Цицвара (Гаја) Цвијо, Брежник, Пакрац (Славонија), борац

ОПТАНТИ

Бачванин Војин, Српски Титош, Барањска жупанија
Бошњак Апо, Бјеловар, Барањска жупанија
Бошњак Лазо, Печудвор, Барањска жупанија
Брезовац Јозо (Јован), Бјеловар, Барањска жупанија
Вечериновић Војин, Српски Титош, Барањска жупанија
Видаковић Јела, Барањска жупанија
Видаковић Мато, Барањска жупанија
Витановић Јулка, Српски Титош, Барањска жупанија
Витановић Стојан, Српски Титош, Барањска жупанија
Врбанац Симо, Борјад, Барањска жупанија
Грајин Стеван, Барањска жупанија
Дворнић Ђоко, Барањска жупанија
Живановић Светозар, Дарда, Барањска жупанија
Зорић Светозар, Литоба, Барањска жупанија
Зулић Милан, Литоба, Барањска жупанија
Ивановић Недељко, Српски Титош, Барањска жупанија
Иванковић Стипо, Српски Титош, Барањска жупанија
Козарац Ђорђе, Мајш, Барањска жупанија
Којић Зорка, Бели Манастир, Барањска жупанија
Лазич Светозар, Барањска жупанија
Лачанин Стеван, Литоба, Барањска жупанија
Лачанин Танасије, Литоба, Барањска жупанија
Матошевић Ђуро, Котор, Барањска жупанија
Михајловић Мита, Барањска жупанија
Мрђановић Емил, Барањска жупанија
Мрђановић Јоца, Барањска жупанија
Муфтић Анте, Барањска жупанија
Недић Живко, Бреме, Барањска жупанија
Нешковић Душан, Барањска жупанија
Палијан Мијо, Бреме, Барањска жупанија
Папрић Јово, Бреме, Барањска жупанија
Папрић Стеван, Бреме, Барањска жупанија
Пацановић Иван, Печуј, Барањска жупанија

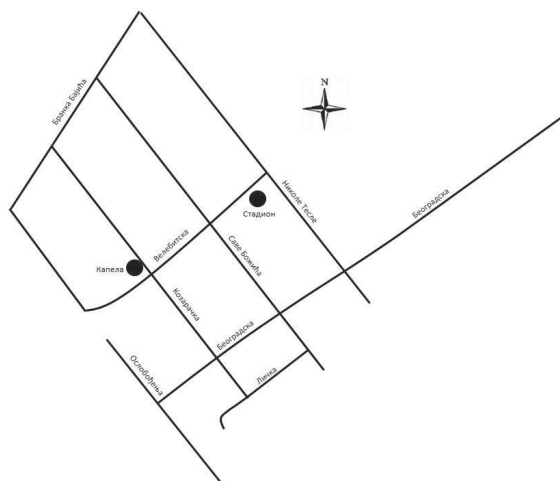
Пашин Јерко, Печуј, Барањска жупанија
Пашин Марко, Мохач, Барањска жупанија
Перишић Љубица, Српски Титош, Барањска жупанија
Ристић Душан, Српски Титош, Барањска жупанија
Сечујац Смиља, Српски Титош, Барањска жупанија
Станић Марта, Барањска жупанија
Станисављевић Драго, Барањска жупанија
Стијепановић Мијо, Мајш, Барањска жупанија
Стојаковић Миланка, Барањска жупанија
Тедић Милан, Српски Титош, Барањска жупанија
Тедић Младен, Српски Титош, Барањска жупанија
Ћићић Јефто, Мохач, Барањска жупанија
Џицаковић Томо, Бреме, Барањска жупанија

ТОМИСЛАВЦИ

Насеље се развило на велепоседу Луке Војнића. Прве колонистичке куће су подигнуте 1921. године од стране досељеника из Лике. Насеље је формирано 1929. године. Прво име насеља је било Томиславци, по сину краља Александра Карађорђевића. Насеље мења назив 1947. године у Орешковићево, по Марку Орешковићу Крнтији, партизанском борцу сумњиве биографије. Од 1955. године насеље се зове Орешковић. Историјска неправда је исправљена 2003. године када је насељу враћен првобитни назив.

Колонија Томиславци је испражњена 19. маја када је становницима наређено да у року од пола сата напусте село. Укрцани су у сточне вагоне и пребачени у Нови Сад. Скоро 700 становника овог насеља ј завршило у Шарвару. Тада је насеље променило име у Andrásvára.⁸⁰

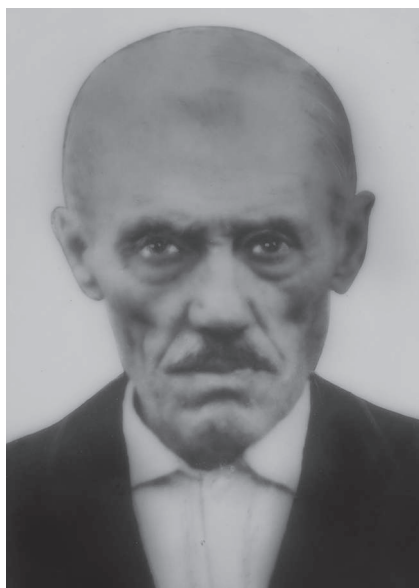
⁸⁰ Голубовић, З. *Шарварска јолијона*. Матица српска. Нови Сад. 1995. стр. 52–53.

Прилој 22. Морфолошки изјлед Томиславаца са најважнијим
їрађевинама и улицама
Извор: Стојсављевић, 2023.⁸¹

Мане Агбаба

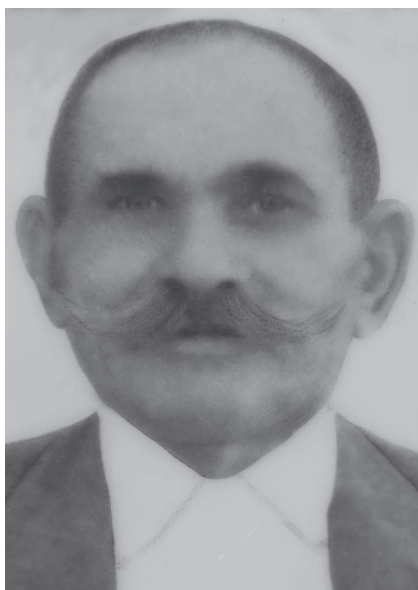

Мићо Агбаба

⁸¹ Стојсављевић, Р. *Ойиїїина Бачка Тойола: їеоїрафско-исїїориїска моноїра-
фија*. Архив Војводине. Нови Сад. 2023. стр. 235.

Стеван Агбаба

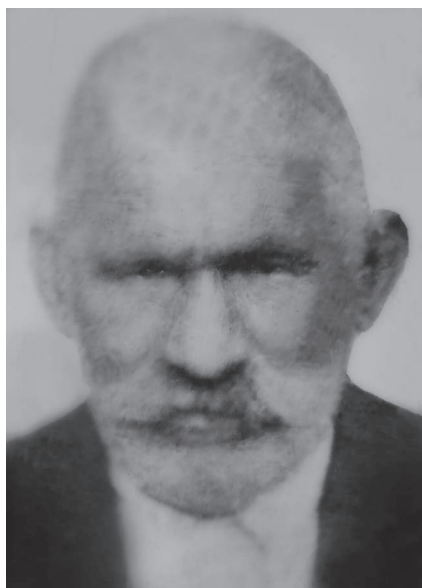
Обрад Бајић

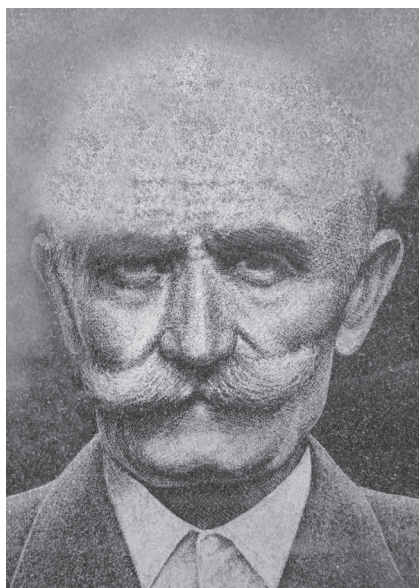
Никола Балаћ

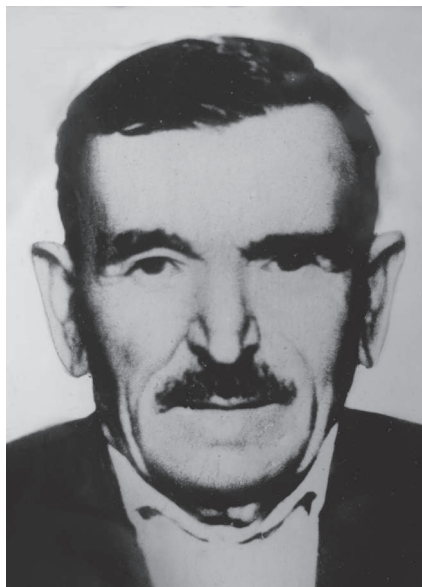
Михајло Билбија

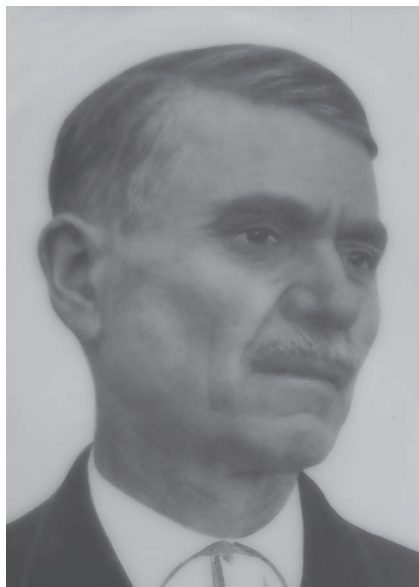
Петар Билић

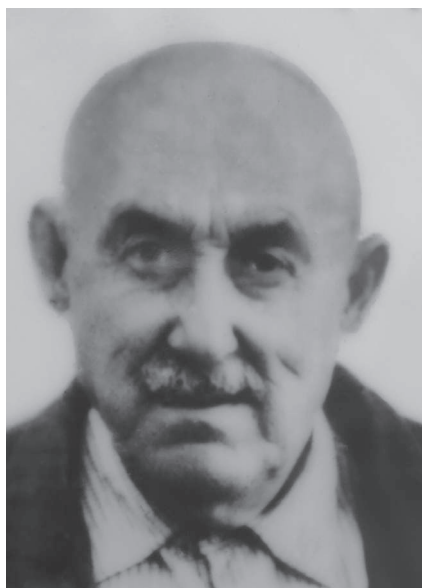
Бранко Богдановић

Никола Богдановић

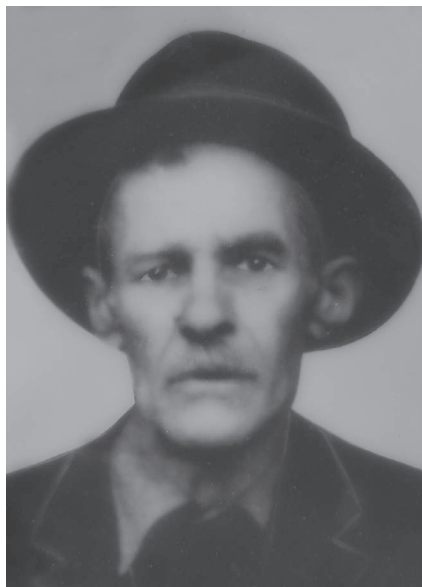
Ђуро Божић

Илија Бркљач

Јован Бубало

Јово Будимлија

Петар Вјештица

Лазар Владушић

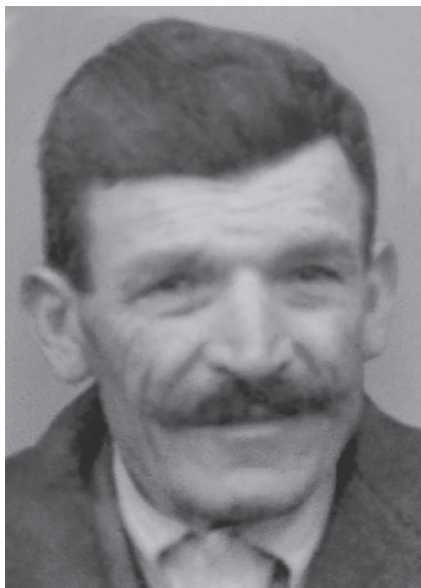
Миле Војводић

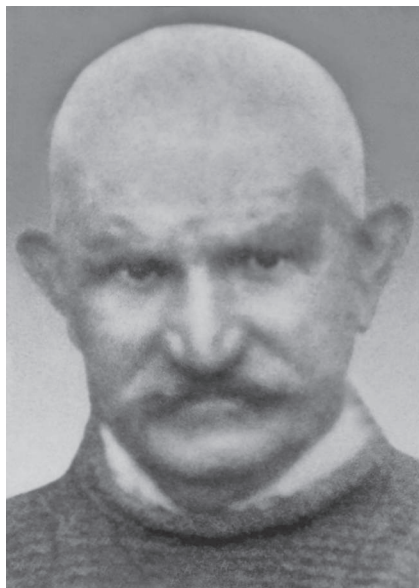
Милош Вујновић

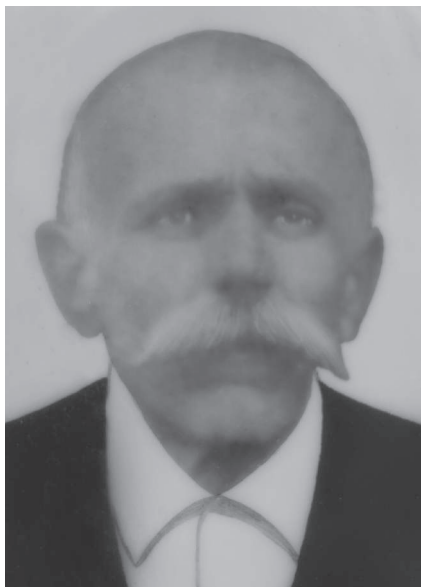
Драган Вукелић

Јосо Вукелић

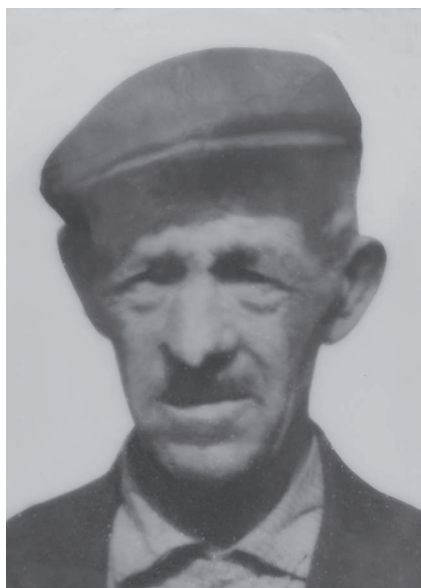
Миле Вукелић

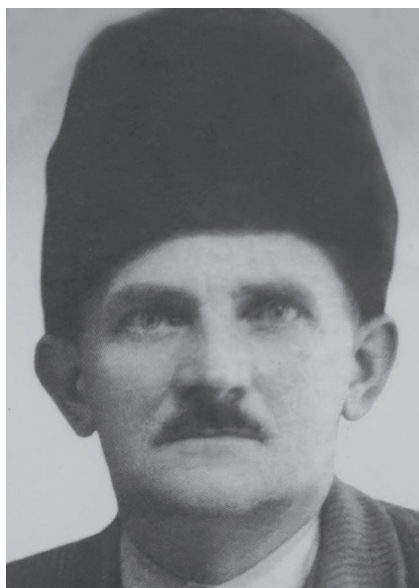
Илија Докмановић

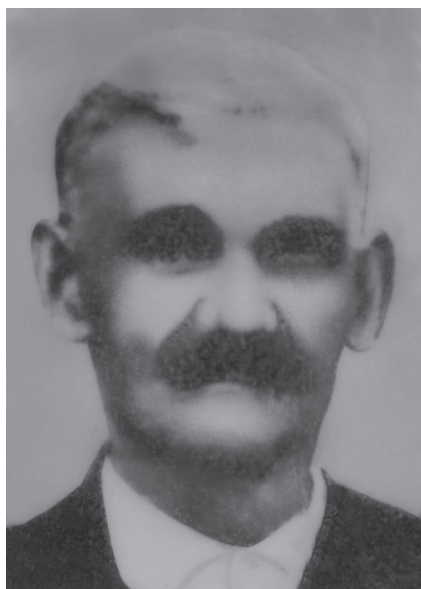
Симо Ћукић

Дмитар Јанић

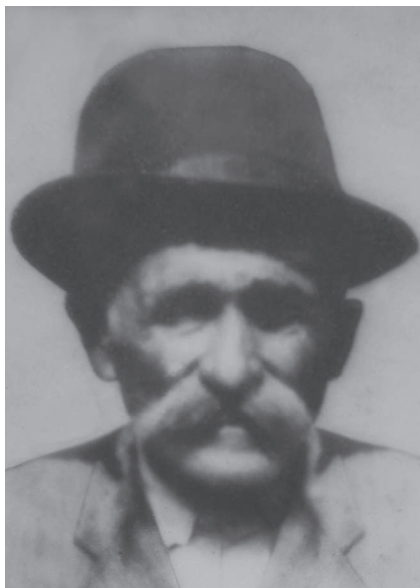
Марко Јарић

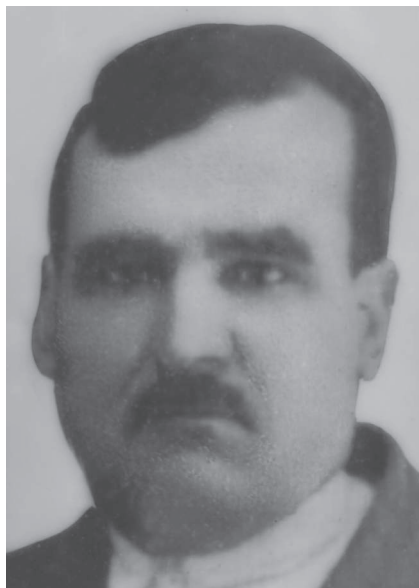
Ђуро Јованић

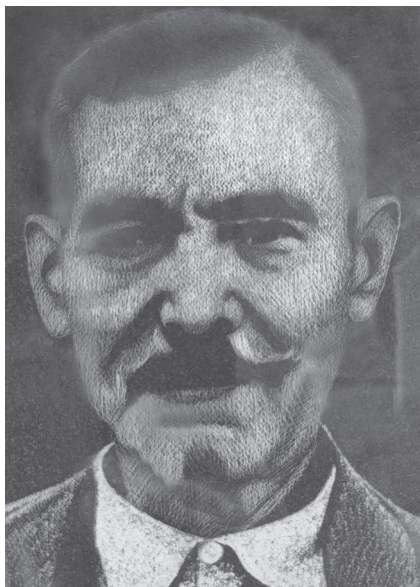
Илија Ковачевић

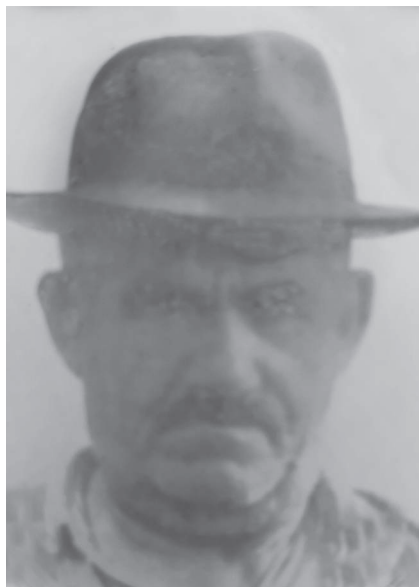
Божо Кораћ

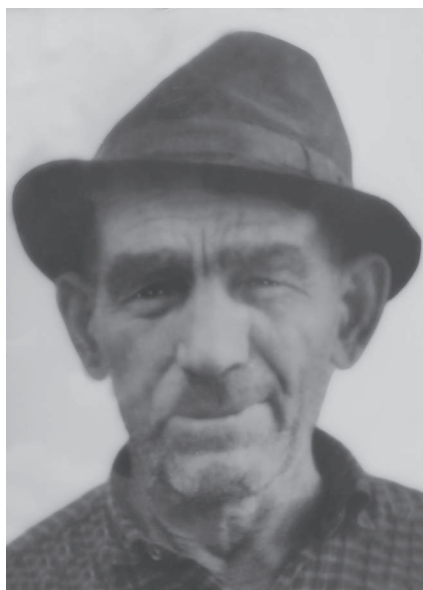
Јово Красић

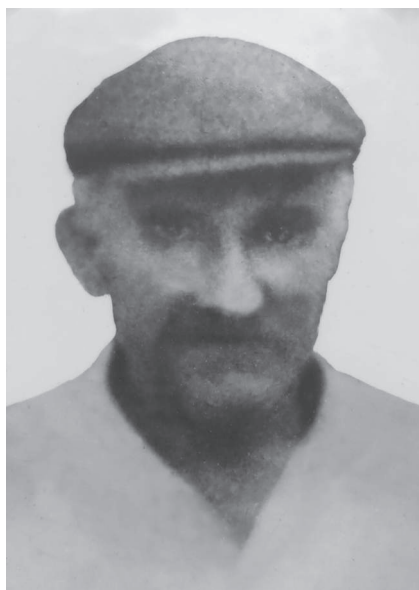
Стево Красић

Мане Крмар

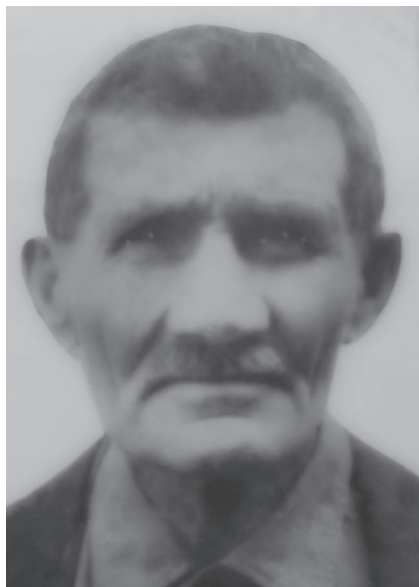
Илија Лабус

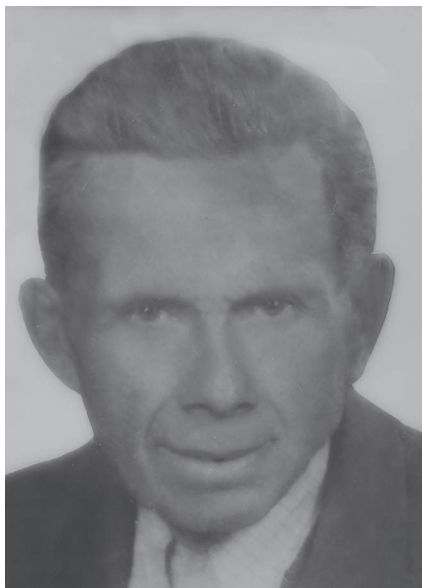
Михајло Лабус

Никола Мажибрада

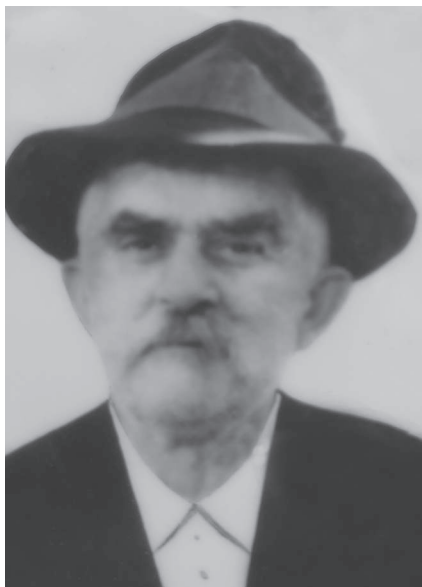
Васо Обрадовић

Раде Обрадовић

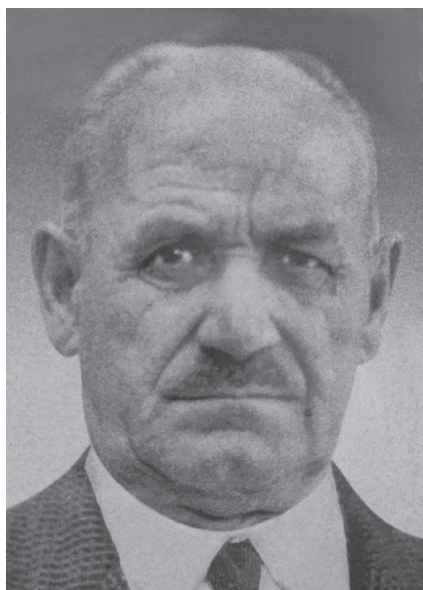
Богдан Опалић

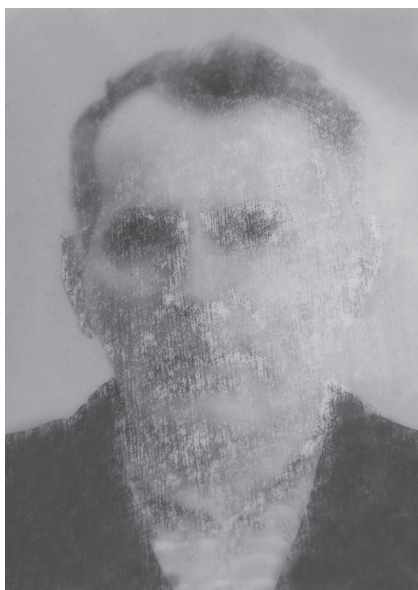
Миле Опалић

Милош Павлица

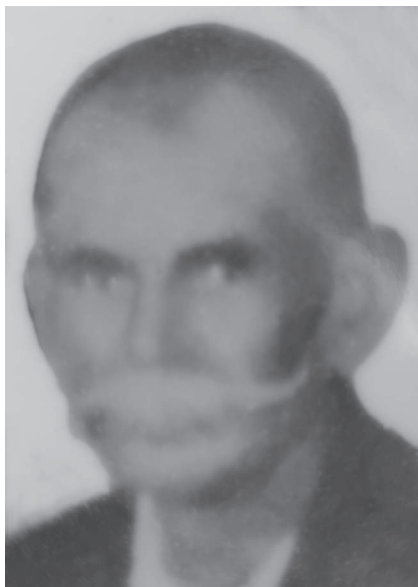
Илија Пјевач

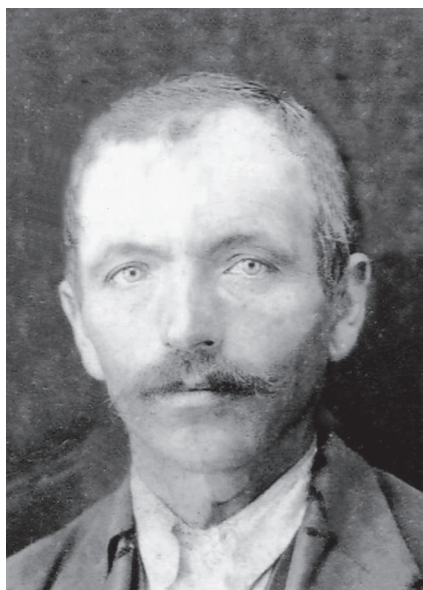
Јован Поткоњак

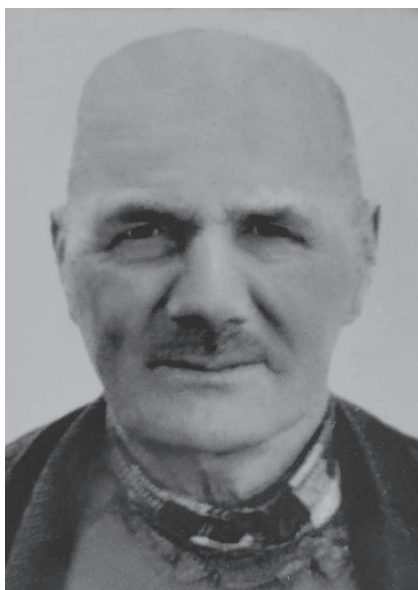
Никола Радаковић

Никола Самарџија

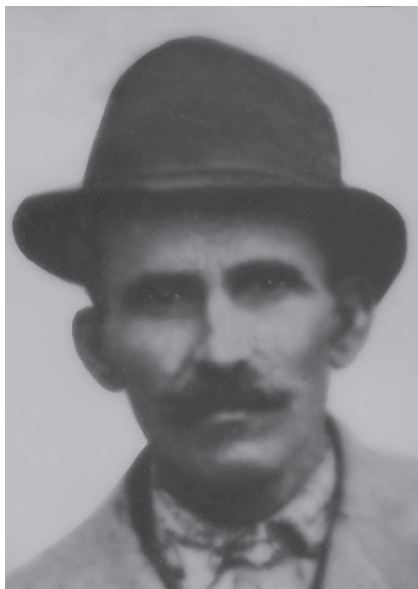
Милан Стрика

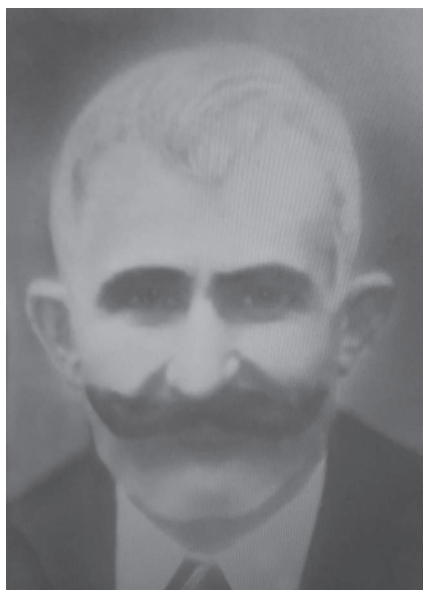
Петар Ступар

Петар Ступар

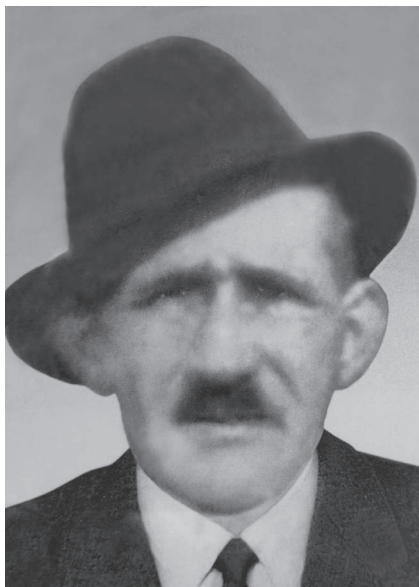
Стеван Ступар

Остоја Срдић

Коста Суџуковић

Раде Талић

Године 1924. на посед Стипана Војнића стигло 146 оснивача села (140 добровољаца, 3 надареника и 3 лица непознатог статуса). Из САД је стигло 19 добровољаца. По регионалној заступљености 99 их је дошло из Лике, 31 из Босне, четири из Славоније, три из Далмације, један из Херцеговине и осам из непознатог правца.

У наредним редовима су спискови оснивача насеља (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Агбаба (Миле) Дане, Љубовић, Грачац (Лика), борац (САД)
 Агбаба (Симо) Јанко, Грачац, Грачац (Лика), борац (САД)
 Агбаба (Јован) Мане, Љубовић, Грачац (Лика), борац
 Агбаба (Симо) Миле (Мићо), Грачац, Грачац (Лика), борац
 Агбаба (Стеван) Стеван (Стево), Љубовић, Грачац (Лика), борац (САД)
 Бајић (Јован) Обрад, Расеновац, Босански Петровац (Босна), борац
 Балаћ (Јово) Никола, Липник, Сански Мост (Босна), борац
 Бибић М. Павле (Пајо), Ораовац, Доњи Лапац (Лика), борац
 Билбија (Ђорђе) Михајло, Сувачке, Сански Мост (Босна), борац
 Билић (Мило) Петар, Цивљани, Сињ (Далмација), борац
 Бјеговић (Дмитар) Јован (Јово), Дивосело, Госпић (Лика), борац
 Богдановић (Никола) Бранко, Црна Власт, Оточац (Лика), борац
 Богдановић (Јандрија) Никола, Врховине, Оточац (Лика), неборац
 Бокан (Миле) Богдан, Крупа, Крупа (Босна), борац
 Божић (Никола) Ђуро, Примишље, Слуњ (Кордун), борац
 Божичковић (Буде) Дане, Црна Власт, Оточац (Лика), борац
 Бркљач (Јандрија) Илија, Велика Попина, Грачац (Лика), борац
 Бубало (Симо) Јован (Јово), Личко Петрово Село, Кореница (Лика), борац (САД)
 Будимир Јаков (староседео са Војнић економије, на Горњој Рогатици)
 Будимлија (Милета) Јово, Зебић, Огулин (Лика), борац (САД)
 Вјештица (Јован) Петар, Лушци Паланка, Сански Мост (Босна), борац
 Владушић Ђорђе Лазар, Зрмања, Грачац (Лика), борац (САД)
 Влатковић (Ђуро) Милан (Миле), Небљуси, Доњи Лапац (Лика), борац
 Војводић (Петар) Миле, Тук, Сански Мост (Босна), борац
 Војводић Никола (не располажемо подацима)
 Војновић (Ђурђе) Трифун, Слатина, Слатина (Славонија), неборац

Вујновић (Петар) Милош, Читлук, Госпић (Лика), борац
Вујновић (Лука) Милош, Дивосело, Госпић (Лика), борац
Вукас Ј. Мане, Плашки, Огулин (Лика), борац
Вукелић Драган, Плашки, Плашки (Лика), борац (САД)
Вукелић С Јосо (Јоцо), Плашки, Плашки (Лика), борац
Вукелић - Вукеља (Стеван) Миле, Широка Кула, Госпић (Лика), борац
Вукојевић П Марко, Мајкић, Сански Мост (Босна), борац
Грбић (Никола) Петар, Срб, Доњи Лапац (Лика), борац
Грубор (Никола) Стево, Горњи Дабар, Сански Мост (Босна), борац
Давидовић (Дане) Симо, Липник, Сански Мост (Босна), борац
Дивјак (Ђуро) Ђукан (Ђуро), Брувно, Грачац, Лика (борац) (САД)
Димић (Васо) Миле, Острвица, Госпић (Лика), борац
Добријевић (Јоша) Милан, Стари Мајдан, Сански Мост (Босна), борац
Добријевић (Иван) Пајо, Госпић, Госпић (Лика), борац
Докмановић (Сима) Никола, Плашки, Огулин (Лика), борац
Докмановић М Ђуро, Плашки, Огулин, (Лика), борац
Докмановић (Стеван) Илија, Плашки, Огулин (Лика), борац
Допуђа (Петар) Сава, Читлук, Госпић (Лика), борац
Достичић (Лука) Никола, Граховљани, Пакрац (Славонија), борац
Дошан Ђ. Милан, Рибник, Госпић (Лика), борац
Драгишић (Вукосав) Петар (Перо), Смољана, Петровац (Босна), борац
Дробац (Лука) Владимир (Владе), Грачац, Грачац (Лика), борац
Дроњак (Милан) Јово, Јелашиновци, Сански Мост (Босна), борац
Дукић (Јован) Томо, Томин Гај, Грачац (Лика), борац (САД)
Ђукић (Јанко) Симо, Курјан, Удбина (Лика), борац
Жигић (Мило) Исо, Широка Кула, Госпић (Лика), борац
Жигић М Никола, Широка Кула, Госпић (Лика), борац
Зајелац (Филип) Миле, Граховљани, Пакрац (Славонија), борац
Зорић (Перица) Дмитар, Гукобобије, Сански Мост (Босна), борац
Ивковић (Дане) Иван, Црна Власт, Оточац (Лика), борац
Инђић (Марко) Илија, Стари Мајдан, Сански Мост (Босна), борац
Јанић (Миле) Божо, Читлук, Госпић (Лика), борац (САД)
Јанић Васо (не располажемо подацима)
Јанић (Димитрије) Дмитар, Читлук, Госпић (Лика), борац (САД)
Јанић (Сава) Јово, Читлук, Госпић (Лика), борац
Јарић (Васо) Марко, Пашково, Босански Петровац (Босна), борац

Јарић (Пантелија) Никола, Врело, Грачац (Лика), борац
Јелача (Никола) Јово, Граб, Грачац (Лика), борац
Јеловац (Никола) Стеван, Црна Власт, Оточац (Лика), борац
Јованић (Миле) Ђуро, Суваја, Доњи Лапац (Лика), борац (САД)
Кљајић (Јово) Дмитар, Липовац, Пакрац (Славонија), борац (САД)
Кнежевић Т Трифун (Тривун), Широка Кула, Госпић (Лика), борац
Ковачевић (Никола) Илија, Мазин, Грачац (Лика), борац
Колунџић (Петар) Данило (Дане), Брувно, Грачац (Лика), борац
Контић Милан (Миле), Зрмања, Грачац (Лика), борац
Кончар М. Проко, Бабин Поток, Оточац (Лика), борац
Кораћ (Милош) Божо, Висућ, Удбина (Лика), неборац
Косановић (Миле) Душан, Јања Гора, Плашки (Лика), борац
Крагуљац (Тодор) Радован (Раде), Плашки, Плашки (Лика), борац
Красић (Петар) Јован (Јово), Варош, Книн (Далмација), борац
Красић Стеван, Варош, Книн (Далмација), борац
Крмар (Дане) Манојло (Мане), Латин, Плашки, (Лика), борац
Крмар Михајло, Цетинград, Слуњ (Кордун), борац
Лабус (Тодор) Васиљ (Васо), Велика Попина, Грачац (Лика), борац
Лабус (Јандрија) Илија, Велика Попина, Грачац (Лика), борац
Лабус (Ђурађ) Јован (Јово), Велика Попина, Грачац (Лика), борац
Лабус (Вуја) Јован (Јово), Велика Попина, Грачац (Лика), неборац
Лабус Ј Михајло, Велика Попина, Грачац (Лика), борац
Лабус (Јандрија) Никола, Велика Попина, Грачац (Лика), борац
Лемајић (Васо) Станко, Лушци Паланка, Сански Мост (Босна), борац
Мажибрада (Шпиро) Никола, Кистање, Бенковац (Далмација), борац
Мајсторовић (Јован) Раде, Чојлук, Удбина (Лика), борац (САД)
Марјановић (Јово) Милан, Стари Мајдан, Сански Мост (Босна), борац
Милановић (Васо) Ђуро, Мајкић Јапра, Сански Мост (Босна), борац
Мрдаљ (Никола) Милан (Миле), Зрмања, Грачац (Лика), борац
Никшић (Рафаило) Никола, Кланац, Војнић (Кордун), борац
Обрадовић (Михајло) Васо, Крстаче, Грачац (Лика), борац
Обрадовић (Трифун) Раде, Брувно, Грачац (Лика), борац
Опалић М Богдан, Томин Гај, Грачац (Лика), борац
Опалић Дане, Томин Гај, Грачац (Лика), борац
Опалић (Дане) Милан (Миле), Томин Гај, Грачац (Лика), надареник
Опалић (Никола) Сава, Љубовићи, Грачац (Лика), борац

Павлица Д Милош, Почитељ, Госпић (Лика), борац
Павлица (Дмитар) Никола, Почитељ, Госпић (Лика), борац
Пешут (Илија) Тодор, Јања Гора, Плашки (Лика), борац (САД)
Пјевач (Јандра) Дмитар (Митар), Читлук, Госпић (Лика), борац
Пјевач (Никола) Илија, Читлук, Госпић (Лика), борац
Пјевач Петар, Читлук, Госпић (Лика), надареник
Поткоњак (Павле) Јован, Орнице, Госпић (Лика), борац (САД)
Радаковић Никола, Могорић, Госпић (Лика), надареник
Радић (Тома) Никола, Кљевци, Сански Мост (Босна), борац
Радић (Божидар) Саво, Бенковац, Бенковац (Далмација), борац
Рајчевић (Сава) Милош, Читлук, Госпић (Лика), борац
Савић (Никола) Видак, Брани Дол, Билећа (Херцеговина), борац
Самарџија (Илија) Богдан, Љубовић, Грачац (Лика), борац
Самарџија (Никола) Никола, Томингај, Грачац (Лика), борац
Ступар (Дмитар) Петар, Брдари, Сански Мост (Босна), борац
Ступар (Јован) Петар, Мала Рујница, Босански Нови (Босна), борац
Ступар (Марко) Стеван (Стево), Брдари, Сански Мост (Босна), борац
Скендић (Рафаил) Божо, Швица, Оточац (Лика), борац
Скендић (Шпиро) Стеван, Швица, Оточац (Лика), борац
Срдић (Милан) Остоја, Тук Бобија, Сански Мост (Босна), борац
Стрика (Раде) Милан, Јања Гора, Огулин (Лика), борац
Суџуковић (Павле) Коста, Широка Кула, Госпић (Лика), борац
Тевацац Ђ Петар, Висућ, Удбина (Лика), борац (САД)
Ћалић (Милан) Раде, Томингај, Грачац (Лика), борац (САД)
Ћук (Андрија) Димитрије, Брувно, Грачац (Лика), борац
Ћук (Андрија) Јован, Брувно, Грачац (Лика), борац (САД)
Ћук (Андрија) Никола, Брувно, Грачац (Лика), борац
Ћулибрк (Остоја) Ћорђе (Ћуро), Главица, Босанска Крупа (Босна) борац
Ћулибрк (Васиљ) Илија, Главица, Босанска Крупа (Босна) борац
Ћулибрк (Раде) Миле, Главица, Босанска Крупа (Босна) борац
Узелац Ћ. Ћукан, Андићи, Удбина (Лика), борац (САД)
Узелац (Стеван) Јанко, Оточац (Лика), борац
Узелац (Никола) Мане, Андићи, Удбина (Лика), борац
Узелац (Стојан) Милан (Миле), Андићи, Удбина (Лика), борац
Узелац (Ћира) Раде, Андићи, Удбина (Лика), борац
Узелац Самоило, Врховине, Оточац (Лика)

Унчевић (Ђорђе) Дамјан, Сански Мост, Сански Мост (Босна), борац
Цветићанин (Стојан) Раде, Висућ, Удбина (Лика), борац (САД)
Црнобрња (Никола) Никола, Плоча, Грачац (Лика), борац (САД)
Чамбер (Василије) Трифун (Триво), Сански Мост (Босна), борац
Чанак (Лазо) Тодор, Зрмања Госпић (Лика), надареник
Чанковић (Симо) Божо, Кијево, Сански Мост (Босна), борац
Чанковић (Симо) Миле, Јања Гора, Удбина (Лика), борац
Челар (Тривун) Марко, Рашиновац, Босански Петровац (Босна), борац
Четић (Трифун) Никола, Расовац, Сански Мост (Босна), борац
Шупица (Милош) Мане, Вера, Огулин (Лика), борац
Шепа (Манојло) Димитрије, Велика Попина, Грачац (Лика), борац
Шепа М Стеван (Стево), Велика Попина, Грачац (Лика), борац

КОЛОНИСТИ У ПОСТОЈЕЋИМ НАСЕЉИМА ОПШТИНЕ БАЧКА ТОПОЛА

Наредни списак колониста је за насеља која су већ постојала на територији општине Бачка Топола. Ови колонисти нису оснивачи насеља, мада су често добијали груписане плацеве у једном делу поменутих села.

БАЧКА ТОПОЛА

У Бачку Тополу је од 1923 године колонизовано 20 добровољаца и других колониста са породицама (8 из Црне Горе, 5 из Херцеговине, по два из Лике, Далмације и из централне Србије и један из Босанске Крајине).

У наредним редовима су спискови колониста (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Анђелић (Видак) Симо, Врбно, Требиње (Херцеговина), борац
Вуковић (Новица) Перо, Ђева, Никшић (Црна Гора), борац
Вучковић (Коста) Митар, Прекорница, Цетиње (Црна Гора), борац
Гузина (Никола) Марко, Фојница, општина Гацко (Херцеговина), борац
Дебељевић (Милан) Дмитар, Пљевља, Пљевља (Црна Гора), борац

Додеровић (Голуб) Божо, Жањевица, Гацко (Херцеговина), борац
Жежељ К Лука, Бенковац, Бенковац, (Далмација), неборац
Кековић (Петар) Божо, Клакота, Подгорица (Црна Гора), борац
Кнежевић (Маниша) Буде, Бунић, Кореница (Лика), борац
Кнежевић (Јован) Драган, Козјан, Кореница (Лика), борац
Лубурић (Мрдак) Раде, Никшић, Никшић (Црна Гора), борац
Марјановић (Јово) Милан, Стари Мајдић, Сански Мост (Босна), борац
Михојевић (Никола) Филип, Столац, Столац, (Херцеговина), неборац
Николић (Анто) Спасо, Дулићи, Гацко (Херцеговина), борац
Нинковић (Манојло) Никола, Бунић, Кореница (Лика), борац
Папић (Ристо) Гаврило, Влахиње, Билећа (Херцеговина), борац
Пешић (Туце) Благота, Фрутак, Даниловград (Црна Гора), борац
Поповац (Тома) Трифко, Срећевић, Гацко (Херцеговина) борац
Поповић Ј Јанко, Глушци, Богатић, борац
Радуновић (Јован) Крсто, Монишић, Подгорица (Црна Гора), борац
Радуновић (Спасоје) Михаило, Рубеш, Никшић (Црна Гора), борац
Рајић (Дмитар) Александар, Крагујевац, Крагујевац, борац
Савић (Андра) Петар, Слат, Невесиње (Херцеговина) борац
Стајић (Тимо) Панта, Бачка Топола, Бачка Топола, борац
Томић (Тома) Перко, Бован, Вишеград (Босна), борац
Чомкић (Арсо) Милош, Никшић, Никшић (Црна Гора), борац

ПАЧИР

У Пачир је након Првог светског рата колонизовано 6 добровољаца (два из Лике, два из Бачке, један из Западне Србије и 1 један са Кордуна).

У наредним редовима су спискови колониста (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из којег је дошао, статус):

Виленица (Матија) Никола, Топуско, Вргинмост (Кордун), борац
Драгаш (Данило) Никола, Бунић, Кореница (Лика), борац
Петрић (Јован) Славко, Мартонош, Сента, борац
Симендић (Сава) Петар, Сомбор, Сомбор, борац
Терзић (Димитрије) Милан, Цикота, Лозница, борац
Цвитковић (Стеван) Никола, Швица, Оточац (Лика), борац

БАЈША

Земљу и плац за изградњу куће су добила 42 добровољца, али се са изузетком пар добровољаца готово нико није населио у Бајши.

У наредним редовима су спискови колониста (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Ацан (Тома) Стеван, Бранешци, Пакрац (Славонија), неборац
Бајић (Сава) Јован, Ресановци, Босански Петровац (Босна), борац
Баста (Станиша) Станко, Курјак, Удбина (Лика), неборац
Богдановић (Јандрија) Никола, Врховине, Оточац (Лика), борац
Божанић (Филип) Никола, Тужевић, Бриње (Лика), борац
Босанац (Јова) Миле, Брусник, Пакрац (Славонија), неборац
Бркић (Јосип) Јосип, Делнице, Делнице (Горски Котар), борац
Бубуљ (Јован) Дмитар, Томина, Сански Мост (Босна), неборац
Вујић-Куцурски (Никола) Раде, Кула, Кула, неборац
Давидовић (Вучен) Васа, Голице, Сански Мост (Босна), борац
Дамјановић (Данило) Обрад, Срб, Доњи Лапац (Лика), борац
Димић (Васа) Миле, Острвица, Госпић (Лика), борац
Димић (Миле) Раде, Острвица, Госпић (Лика), неборац
Добријевић М Раде, Тишковац, Ливно, Ливно (Херцеговина), борац
Долнић (Ђуро) Јово, Шељице, Пакрац (Славонија), борац
Допућ (Павле) Павао, Ислам, Бенковац (Далмација), борац
Дробац (Лука) Владимир, Грачац, Грачац (Лика), борац
Ђаковић (Никола) Тома, Могорић, Госпић (Лика), борац
Ђаниша (Леонтије) Милан, Клиса, Пакрац (Славонија), борац
Јањић (Христоје) Андрија, Сараново, Рача, борац
Јерковић (Ђуро) Јанко, Орашко Брдо, Босански Петровац (Босна), борац
Јојић (Никола) Душан, Цивљани, Сињ (Далмација), борац
Ковачевић Стеван, Бежанија, Земун
Колунцић (Петар) Дане, Брувно, Грачац (Лика), борац
Крстановић (Лука) Тривун, Равно Ростово, Бугојно, Босна, борац
Курцел III Максим, Доњи Вакуф, Јајце (Босна), борац
Лугоња Божо, Билећа (Херцеговина), борац

Мајнарић (Јурај) Анто, Огулин, Огулин (Лика), неборац
Мандић (Алекса) Богољуб, Ђевреска, Шибеник (Далмација), борац
Медаковић (Сима) Раде, Слатина, Огулин (Лика), борац
Медић (Тома) Тома, Мала Рујишка, Босанска Крупа (Босна), борац
Носовић (Стеван) Ђорђе, Корито, Гацко (Херцеговина), борац
Новаковић Ђорђевић Р Александар, Свилајнац, Свилајнац, борац
Остојић М Митар, Жировац, Двор на Уни (Банија), борац
Пухач (Ђуро) Симо, Крушево, Пакрац (Славонија), борац
Радаковић (Јандрија) Ђуро, Могорић, Госпић (Лика), борац
Радочај Ђуро, Липник, Сански Мост (Босна), борац
Ракић (Рака) Стеван, Пећ, Пећ (Косово), борац
Тадих (Петар) Јован, Кољање, Сињ (Далмација), неборац
Трифунковић (Сима) Светозар, Катинац, Осијек (Славонија), борац
Тркуља Д Мане, Ловинац, Грачац (Лика), борац
Чорлија (Јоксим) Никола, Невесиње, Невесиње (Херцеговина), борац
Шкиљевић (Тодор) Спасоје, Изгори, Гацко (Херцеговина), борац
Шуковић (Игњат) Анто, Казанци, Гацко (Херцеговина), борац

НОВО ОРАХОВО

У Ново Орахово је досељено осам добровољаца и четири надареника. Њих пет је дошло из Херцеговине и Лике, један из Централне Србије и један из Босанске Крајине.

У наредним редовима су спискови колониста (презиме, име оца, име, насеље из којег је дошао, општина из које је дошао, статус):

Анђелић (Вуко) Мато 1888, Дубочани, Билећа (Херцеговина), надареник
Бјелогрлић (Мрдак) Крсто, Липник, Гацко (Херцеговина), борац
Ковачевић (Раде) Благоје, Тарчина, Сарајево, (Босна), борац
Кошутић (Филип) Стеван, Рудо Поље, Гацко (Херцеговина), борац
Кошутић (Сава) Тодор, Гацко, Гацко (Херцеговина), борац
Лојовић (Станоје) Милош, Липник, Гацко, (Херцеговина), надареник
(брат Лојовић Станоја Никола, је био добровољац)
Митровић Радман, Грклане, Орашје (Босна), надареник

Пауновић (Љубомир) Радомир, Вучић, Рача Крагујевачка, надареник
(отац Љубомир је погинуо на Старој планини)

Поповић (Новак) Јован, Доњи Лапац, Доњи Лапац (Лика), борац

Ракић (Јован) Исо, Вребац, Госпић (Лика), борац

Цетина (Васо) Васо, Вребац, Госпић (Лика), борац

Црнокрак (Исо) Марко, Вребац, Госпић (Лика), борац

ЗАКЉУЧАК

У истом месецу када је проглашено Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца, Манифестом престолонаследника Александра Карађорђевића отпочела је аграрна реформа и колонизација (1918–1941) у новонасталој јужнословенској држави са циљем правичније расподеле земљишних површина и стварање друштва слободних аграрних произвођача. Нема сумње да, од Старог Рима па на овамо, промене у поседовним односима представљају значајно обележје сваке аграрне реформе, те се она може схватити као економска мера у најширем смислу. Такође, нема никакве сумње да је аграрна реформа у Војводини у исто време била и политичка и национална мера.

Мерама аграрне политике промењени су аграрни односи и аграрна и поседовна структура у Краљевини СХС/Југославији. Највећи део подељене земље припао је беземљашима или сељацима са недовољно земље у првом реду месним аграрним интересентима и аутоколонистима, оптантима и избеглицама. Као награду за учешће у минулом рату земљишне парцеле подељене су и добровољцима (са Добруце и Солунског фронта) борцима и неборцима без икакве надокнаде. У оквиру аграрне реформе спроведена је и колонизација становништва из пасивних динарских крајева у плодне крајеве Војводине. У Бачкој је основано око шездесетак колонистичких насеља, у бачкотополској општини десет. Колонизација није довела да значајнијих етничких промена већ је само незнатно појачан словенски национални елеменат у рубним деловима државе.

И поред великих тешкоћа у спровођењу аграрне реформе које су узроковали унутрашњи и спољни фактори (опструкција велепоседника, унутрашња политичка трвења, економске кризе и појавом фашизма у Европи итд), аграрном реформом и колонизацијом Краљевина СХС/Југославија је у социјалном погледу, постала стабилизована аграрна земља. За само неколико година након уједињења, јужнословенска држава је имала бољу трговачку размену и општи привредни раст

од било које суседне земље. Таквом стању велики допринос су давали и колонисти насељени на национализованим имањима и слободном земљишту Војводине, којима је ојачана природа српског друштва као заједнице малих парцелних сељака.

После ослобођења и уједињења јужнословенских земаља, 1. децембра 1918. године, дошло је до потпуног остварења ратног циља Краљевине Србије и дуго сниваног сна Срба са обе обале Саве, Дунава и Дрине. Сви Срби на Балкану постали су слободни и уједињењи у својој држави, под својом народном династијом, са границама измештеним од Београда на више стотина километара на север и запад. Становништво новостворене Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца/Југославије нашло се пред врло сложеним политичким али и животним проблемима. Нарочито је било сложено аграрно питање јер је осамдесет одсто становништва живело на селу, од којих је већи број био са мало или нимало земље те је стога питање живота и опстанка њихових породица било веома важно. Отуда је аграрна реформа постала једно од најважнијих питања у Краљевини.

Регент Александар Карађорђевић је већ 6. јануара 1919. године објавио Манифест, у којем је, као програмску декларацију нове државе, назначио основне задатке усмерене ка довођењу аграрних прилика у ред: „[...] Нека сваки Србин, Хrvat и Словенац буде на својој земљи господар. У слободној држави Нашој може да буде и бит ће само слободних власника земље[...]” А када се аграрна реформа оконча, земља ће бити „Само Божија и њихова (сељачка, прим. аутора), као што је то одавно у Србији”.

Поред Манифеста, већ јануара 1919. године су донете и друге одредбе којима је отпочело мењање поседовних односа у Краљевству Срба, Хрвата и Словенаца. Било је више разлога који су условљавали промене у области земљишних односа. Свакако да је најважнији био социјални разлог и решавање статуса великог броја беземљаша и сиромашних сељака. Нимало мањи разлог био је потреба за унапређивањем привреде и бољег живота појединаца и целе земље уопште, као и отклон од све присутнијег револуционарног утицаја који се ширио Европом из Русије и Стигао до Мађарске. У оквиру аграрне реформе спроведена је и колонизација становништва из пасивних крајева у

плодне пределе Војводине, Славоније, Косова и Метохије, Јужне Србије (Македоније), те се може сматрати да је била вођена како социјална тако и националним и политичким мотивима у циљу званичних државних интереса и политике Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца. Аграрном реформом у Војвођанским областима, Банату, Бачкој и Барањи, осим Срба, били су обухваћени и сви словенски народи који су живели у тим областима као месни аграрни интересенти (Словаци, Русини, Шокци, Буњевци, Хрвати), док за колико јуче владајуће народе а данас националне мањине (Немци и Мађари) као непријатељске стране у минулом рату и супарници у националним интересима (Румуни) аграрна реформа се није односила.

Аграрном реформом су обухваћени војници и добровољци, али и оптанти, колонисти и беземљаша – сељаци без земље са овог подручја нове државе, којих је било нарочито много по Војводини (Банату, Бачкој и Барањи) као и у Срему и Славонији. Свакако, да је најважније било решавање статуса великог броја беземљаша и сиромашних сељака.

Пред саму реализацију аграрне реформе и колонизације у Бачкој Повереништво за привреду Народне управе је евидентирало 366.683 кј. 86 кв хв укупне пописане земљишне површине која је предвиђена за раздео. Од тога 264 велепоседа које су поседовали Мађари, Немци, Срби, Јевреји и Буњевци.

Мерама аграрне политике мењали су се аграрни односи и аграрна и поседовна структура. Највећи део подељене земље припао је беземљашима или сељацима са недовољно земље у првом реду месним аграрним интересентима и аутоколонистима, оптантима и избеглицама. Као награду за учешће у минулом рату земљишне парцеле подељене су у првом реду добровољцима - борцима и неборцима. У оквиру аграрне реформе спроведена је и колонизација становништва из пасивних у плодне крајеве. У Бачкој је основано шедесетак колониистичких насеља. Са колонизацијом делимично је појачан словенски национални елеменат у рубним деловима државе.

Аграрном реформом Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца је у социјалном погледу постала стабилизована аграрна земља. За само неколико година након уједињења, јужнословенска држава је имала

бољу трговачку размену и општи привредни раст од било које суседне земље. Таквом стању велики допринос су давали и колонисти насељени на национализованим имањима и слободном земљишту Војводине, којима је ојачана природа српског друштва као заједнице малих парцелних сељака.

CONCLUSION

In the same month when the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was proclaimed, with the Manifesto of the heir to the throne, Aleksandar Karađorđević, the agrarian reform and colonization (1918–1941) in the newly formed South Slavic state began, with the aim of fairer distribution of land areas and the creation of a society of free agrarian producers. There is no doubt that, from Ancient Rome onward, the changes in property relations represent a significant feature of every agrarian reform, thus it can be understood as an economic measure in the broadest sense. Also, there is no doubt that the agrarian reform in Vojvodina was both political and national at the same time.

Agrarian policy measures have changed agrarian relations and the agrarian and property structure in the Kingdom of SHS/Yugoslavia. The largest part of the distribution of land went to the landless or peasants with insufficient amount of land, primarily to local agrarian stakeholders and autocolonists, optants and refugees. As a reward for participation in the last war, plots of land were distributed to volunteers (from the Dobruja and Thessaloniki fronts), combatants and non-combatants without any compensation. As a part of the agrarian reform, the colonization of the population from the passive Dinaric regions to the fertile regions of Vojvodina was also carried out. Around sixty colonist settlements were founded in Bačka, ten in the municipality of Bačkotopol. Colonization did not lead to significant ethnic changes, but only slightly strengthened the Slavic national element in the peripheral parts of the country.

Despite the great difficulties in the implementation of the agrarian reform caused by internal and external factors (obstruction of landowners, internal political friction, economic crisis and the appearance of fascism in Europe, etc.), through agrarian reform and colonization, the Kingdom of SHS/Yugoslavia became a stabilized agrarian country from a social point of view. In just a few years after unification, the South Slavic state had better trade and overall economic growth than any of its neighboring countries. The colonists who settled on nationalized estates and free land in Vojvodina

made a great contribution to such a situation, which strengthened the nature of Serbian society as a community of small parcel peasants.

After the liberation and unification of the South Slavic countries, on December 1, 1918, the war goal of the Kingdom of Serbia and the long-dreamed dream of the Serbs from both banks of the Sava, Danube and Drina were fully realized. All Serbs in the Balkans became free and united in their own state, under their own national dynasty, with borders moved from Belgrade to hundreds of kilometers to the north and west. The population of the newly created Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes/Yugoslavia was faced with very complex political and life problems. The agrarian issue was particularly complex, as eighty percent of the population lived in the countryside, most of whom had little or no land. Therefore, the issue of life and survival of their families was very important. Hence, the agrarian reform became one of the most important issues in the Kingdom.

Regent Aleksandar Karađorđević already published the Manifesto on January 6, 1919, in which, as a programmatic declaration of the new state, he indicated the basic tasks aimed at bringing agrarian conditions into order: "[...] Let every Serb, Croat and Slovene be a master of his land. In our free state, there can be and will be only free owners of the land [...]" And when the agrarian reform ends, the land will be "only God's and theirs (peasant, [AN]), as it has been in Serbia for a long time".

In addition to the Manifesto, as early as January 1919, other provisions were adopted that started the change in property relations in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. There were several reasons that caused changes in the area of land relations. Certainly, the most important was the social reason and solving the status of a large number of landless and poor peasants. No less reason was the need to improve the economy and better the life of individuals and the whole country in general, as well as the removal of the ever-present revolutionary influence that spread across Europe from Russia and reached Hungary. As part of the agrarian reform, the colonization of the population from passive regions to the fertile regions of Vojvodina, Slavonia, Kosovo and Metohija, South Serbia (Macedonia) was carried out, and it can be considered that it was driven by both social, national and political motives in order to serve official state interests and policies of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. The agrarian reform

in the Vojvodina regions, Banat, Bačka and Baranja, in addition to the Serbs, included all the Slavic peoples who lived in those areas as local agrarian stakeholders (Slovaks, Ruthenians, Šokci, Bunjevci, Croats), while it did not apply to those people who were the ruling ones before and now became national minorities (Germans and Hungarians) as enemy parties in the last war and rivals in national interests (Romanians).

The agrarian reform included soldiers and volunteers, but also optants, colonists and landless people - peasants without land from their territory of the new state, who were especially numerous in Vojvodina (Banat, Bačka and Baranja) as well as in Srem and Slavonia. Certainly, the most important thing was solving the status of a large number of landless and poor peasants.

Before the implementation of the agrarian reform and colonization in Bačka, the National Administration's Economic Commission recorded 366,683 kj. 86 square meters of the total listed land area that is planned for distribution. Of these, 264 large estates were owned by Hungarians, Germans, Serbs, Jews and Bunjevics.

The agrarian policy measures changed both the agrarian relations and the agrarian and property structure. The largest part of the distribution of land went to the landless or peasants with insufficient land, primarily to local agrarian interests and autocolonists, optants and refugees. As a reward for participation in the last war, plots of land were distributed primarily to volunteers - combatants and non-combatants. As part of the agrarian reform, the colonization of the population from passive to fertile regions was carried out. About sixty colonist settlements were founded in Bačka. With the colonization, the Slavic national element was partially strengthened in the peripheral parts of the country.

With the agrarian reform, the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes became a socially stabilized agrarian country. In just a few years after unification, the South Slavic state had better trade and overall economic growth than any of its neighboring countries. The colonists who settled on nationalized estates and free land in Vojvodina made a great contribution to such a situation, which strengthened the nature of Serbian society as a community of small parcel peasants.

Архива СПЦО у Суботици, Кут. Аграрна реформа и добровољачке колоније 1918–41: Добровољачка насеља у Суботици и околини. Документ, односно карта Добровољачка насеља у Суботици и околини, на коме су уписана нека од тек основаних добровољачких колонија иритирао је толико непознатог починиоца да ју је поцепао. Током рада на сређивању архиве СПЦО у Суботици, пронашли смо је и фотографисали, а објављивањем у овој књизи сачували заувек. На карти су уписане колоније које су тог момента биле подигнуте: Мали Београд, Бачки Соколац, Павлово, Карађорђево, Томиславци и Кочићево.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Архив Војводине, Фонд: 98, Комисија за ликвидацију аграрне реформе

Историјски архив Суботица, Фонд 47. Градско поглаварство (Сенат града) (1918–1941); Фонд 482, Збирка докумената добровољаца из ослободилачких ратова 1912–1918.

Архива СПЦО у Суботици, Кутија: Аграрна реформа и колонизација 1918–1941.

Архива Удружења ратних добровољаца (1912–1918) њихових потомака и поштовалаца „Краљ Петар Први”, Бајмок.

Државни архив, Будимпешта, Фонд Председништво владе, Одељење народности и националних мањина 1941 – Р 18.308 – Проблеми мађарско-југословенских односа.

Музеј Војводине у Новом Саду, Архивско одељење МК I 19873, Ф17/1–78.

Злочини окупатора и њихових помагача у Војводини 1941–1944, Књ. 1: *Бачка и Барања*, Нови Сад 1946.

Елаборати покрајинске комисије за утврђивање ратних злочина: *Дейорџација: VII група масовних злочина: злочини окупатора и њихових помагача у Војводини 1941–1944*, Музеј Војводине

Лојори: IV група масовних злочина (Бачка и Барања): злочини окупатора и њихових помагача у Војводини 1941–1944, Музеј Војводине

Аграрна реформа, Уредбе, наредбе и расписи, у издању Министарства за аграрну реформу, Загреб, 1920.

Годишњак о раду Министарства спољне полиције у годинама 1918–1921, књ. 1. Загреб 1922.

Прејед ошће управе по дановинама, окружним инспекторима, срезовима и општинама, Загреб 1929.

Војна енциклопедија, књ. 8, Београд 1974.

Историја српског народа, Од Берлинског конгреса до уједињења 1878–1918, књ. 6 том 2, уред А. Митровић, Српска књижевна задруга, Београд 1983.

Монографија Бачке Тојоле 1750–1945, уред. И. Харкаи, Нови Сад, 2001.

Бранислав Букуров, *Судбина и њена околина*, Нови Сад 1983.

Предраг М. Вајагић, Владимир Павлов, *Добровољци војске Краљевине Србије колонизовани у Бачкој и Барањи*, књ. 1, А – Љ, Нови Сад 2021.

Предраг М. Вајагић, Дејан Маодуш, Владимир Павлов, *Добровољци војске Краљевине Србије колонизовани у Бачкој и Барањи*, књ. 2, М – Ш, Нови Сад 2022.

Предраг М. Вајагић, Дејан М. Маодуш, Владимир М. Павлов, *Амерички Срби, Добровољци Српске војске у Великом Рајуу*, Бачка Паланка, 2024.

Петар Братић, *Географски приказ Њеишева*, Природно-математички факултет. Департман за географију, туризам и угоститељство, Нови Сад, 1986.

Зоран Вељановић, *Југославија попреда или заблуда, Стварање Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца 1918*, едиција Присаједињење 1918, књ. 4, Музеј Војводине, Нови Сад 2017.

Зоран Вељановић, *Од сна до јаве, Присаједињење Војводине Краљевине Србији 1918*, друго издање, Нови Сад 2020.

Зоран Вељановић, „Аграрна заједница Добровољачке колоније Бајмочка Рата у 1938. 1939 и 1940. години”, у: *Годишњак Мајице Дрежничке* 9, Бајмој 2015.

Зоран Вељановић, „Аграрна реформа и коонизација у Бачкој 1918–1941”, у: *Бачка кроз векове. Слојеви култура Бачке* ур. М. Матицки и В. Јовић, Вукова задужбина, Београд 2014.

Зоран Вељановић, „Добровољачке колоније Генерал Хаџић и Генерал Радивојевићево”, у: *Рад Музеја Војводине*, Нови Сад бр. 62/2020.

Зоран Вељановић, „Кућа од набоја, кров од трске – па шешир накриви”, у: *Дани маџазин*, Суботица бр. 1037/2023.

Никола Л. Гаћеша, *Радови из аграрне историје и демографије*, Нови Сад 1995.

Никола Л. Гаћеша, *Аграрна реформа и колонизација у Бачкој 1918–1941*, Нови Сад, 1968.

Никола Л. Гаћеша, „Привреда Војводине између два светска рата” у: *Радови из ајрарне истјорије и демојрафије*, Нови Сад 1995.

Никола Л. Гаћеша, „Оптанти из Мађарске у Краљевини СХС после Првог светског рата”, у: *Друшћивене науке о Срђима у Мађарској*, Зборник радова, Будимпешта 2003.

Група аутора, *Војводина*, Новосадска секција Југословенских инжењера и архитекта, Нови Сад 1924.

Звонимир Голубовић, *Шарварска јолјоџа*, Матица српска, Нови Сад 1995.

Зайисници јривремених орјана власћи у Новом Саду 1918–1919, прир. Љиљана Дожић, едиција Присаједињење књ. 7, Музеј Војводине, Архив Војводине, Нови Сад 2018.

Милорад Екмечић, *Дујо крејџање између клања и орања, Истјорија Срђа у новом веку (1492–1992)*, Београд 2010.

Миливој Ергић, *Ајрарна реформа у Јујославији 1918–1941*, Сарајево, 1958.

Тоша Искруљев, *О Војводини и њеној колонизацији*, Нови Сад 1925.

Драгомир Јанков, *Војводина*, Нови Сад 2005

Гојко Маловић, *Сеоба у мајџицу, Ојџирање Срђа у Мађарској 1920–1931*, Нови Сад 2010.

Милица Марковић, *Геојрафско-истјоријски именик насеља Војводине*, Нови Сад 1966.

Мијо Мирковић, *Економска хистјорија Јујославије*, Загреб 1968.

Одбор за прославу, прир. *Војводина 1918–1938*, Нови Сад 1938.

Арпад Пап, *Секелџи из Буковине у Бачкој*, Градски музеј Суботица, 2018.

Машут Попивода, *Каркајур на северу Бачке*, Центар за културу, образовање и информисање, Бачка Топола, 1988.

Растислав Стојсављевић, „Колонизација Светићева после Првог светског рата”, у: Зборник радова, Колонизација војвођанских области (1921–1941), Матица српска, Нови Сад, 2022.

Растислав Стојсављевић, *Ојџијина Бачка Тојола – јеојрафска монојрафија*, Архив Војводине, Нови Сад, 2023.

Растислав Стојсављевић, *Његошево: географско-историјска монографија*, Архив Војводине, Нови Сад, 2024.

Абдул Сууд Тауфик, *Географске карактеристике Карађорђева*, Природно-математички факултет. Департман за географију, туризам и угоститељство, Нови Сад, 2010.

Бранко Ђупурдија, *Стамбена аријектура салаша, мајура и њољопривредних комбинација*, Београд 1990.

Диана Чича, *Географски приказ Малої Београда*, Природно-математички факултет. Департман за географију, туризам и угоститељство, Нови Сад, 1991.

Уређивачки одбор б. Српског народног одбора у Новом Саду, *Ослобођење Војводине 1918*, Нови Сад 1929

Славко Шећеров, *Социјално-аграрни односи у Бачкој њред извођење аграрне реформе*, Београд 1929.

БИОГРАФИЈЕ АУТОРА

ЗОРАН ВЕЉАНОВИЋ (1959)

Дипломирао је на Филозофском факултету – група за историју у Новом Саду са темом „Стварање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1918”. Професор историје; директор Историјског архива у Суботици; архивски саветник и кустос-историчар, руководилац Одељења Музеј присаједињења 1918; заменик директора; ди-

ректор Сектора за збирке, истраживања, рестаурацију и конзервацију у Музеју Војводине, Нови Сад.

Као писац историје, уврштен је у *Енциклопедију српске историографије*, прир. С. Ђирковић, Р. Михаљчић, Београд 1997. За допринос у истраживању српских добровољаца и добровољачких колонија у северној Бачкој добитник је Видовданске похвале (Мишићево, 2012). За дугогодишњи допринос српској култури добитник је „Златне значке” Културно-просветне заједнице Србије (Београд 2013); за сталну изложбену поставку „Од сна до јаве, Присаједињење Војводине (Баната, Бачке, Барање и Срема) Краљевини Србији” добитник је републичке музејске награде „Михаило Валтровић” коју додељује Музејско друштво Србије (Чачак, 2019); за сталну изложбену поставку „Војводина 1848–1948”, у згради Извршног већа АПВ, добитник је медаље „Понос 1848–1918”, коју додељује Скупштина АП Војводина (Нови Сад, 2021). Члан је Матице српске и Удружења ратних добровољаца из ослободилачких ратова 1912–1918, њихових потомака и поштовалаца „Краљ Петар Први”, МО Суботица (чл. књ. бр. 1).

Аутор је четрдесет књига и публикација и преко 400 стручних радова о културној и политичкој историји Срба у Бачкој и Банату (од средине 19.

до средине 20. века), о Великом рату, ослобођењу и уједињењу 1918, при-саједињењу Баната, Бачке, Барање и Срема (Српске Војводине) Краљевини Србији 1918, аграрној реформи и колонизацији у Бачкој и Барањи и настанку добровољачких и колонистичких насеља (1918–1941).

ДРАГАН ПИЉА (1961)

Драган Пиља је рођен 1961. године у Бачкој Тополи, са пребивалиштем у Суботици, дипломирани правник, пензионер. Ожењен је и отац двоје деце. Унук Милована Пиље, солунског добровољца из села Мрежница, општина Слунь, који је колонизован у Његошево, код Бачке Тополе. Годианама се бави културом сећања и колонизацијом после Првог светског рата.

ГОРАН ПАНИЋ (1968)

Горан (Манојло) Панић је рођен 13. јануара 1968. године у Бачкој Тополи. Дипломирао је на Правном факултету (опште-правни смер) Универзитета у Новом Саду. Цео радни век (30 година) ради у Министарству финансија – Пореској управи. Ожењен је и отац четворо деце. Један је од коаутора изложбе „Сто година од колонизације насеља у Општини Бачка Топола”, која је одржана у Дому културе у Бачкој Тополи, од 10. до 20. новембра

2023. године, затим током децембра 2023. године у Архиву града Новог Сада у Новом Саду, као и током маја 2024. године у Светићеву. Годи-
нама се бави културом сећања и колонизацијом после Првог светског
рата.

РАСТИСЛАВ СТОЈСАВЉЕВИЋ (1987)

Растислав (Марко) Стојсављевић је
рођен 06.12.1987. године у Бачкој Тополи.
Основно и средње образовање завршио
је у родном месту. Детињство је провео
у насељу Светићево. Школовање је завр-
шио у Новом Саду. Тренутно ради у Но-
вом Саду и Сремским Карловцима. Пра-
унук Манојла Стојсављевића, једног од
оснивача насеља Светићево.

ЗОРАН ВЕЉАНОВИЋ, ДРАГАН ПИЉА, ГОРАН ПАНИЋ, РАСТИСЛАВ СТОЈСАВЉЕВИЋ
КОЛОНИСТИЧКА НАСЕЉА У ОПШТИНИ БАЧКА ТОПОЛА
(1918–1941)

Издавач
Архив Војводине
Нови Сад, Жарка Васиљевића 2А
www.arhivvojvodine.org.rs

За издавача
Др Небојша Кузмановић, директор Архива Војводине

Превод закључка
Зоран Вељановић

Лекџура и корекџура
Аутори

Прелом и њрипрема
Жељко Радаковић

Дизајн корица
Павле Бајазет

Штампа
САЈНОС, Нови Сад

Тираж
500 примерака

ISBN 978-86-6178-157-5

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

325(497.113 Ваџка Топола)“1921/1941“

КОЛОНИСТИЧКА насеља у општини Бачка Топола : (1918-1941) / Зоран Вељановић... [и др.]. - Нови Сад : Архив Војводине, 2025 (Нови Сад : Сајнос). - 223 стр. : илустр. ; 24 см. - (Библиотека Посебна издања / Архив Војводине, Нови Сад)

Тираж 500. - Биографије аутора: стр. 221-223.

ISBN 978-86-6178-157-5

1. Вељановић, Зоран, 1959- [аутор] 2. Пиља, Драган, 1961- [аутор] 3. Панић, Горан, 1968- [аутор] 4. Стојсављевић, Растислав, 1987- [аутор]
а) Колонизација -- Бачка Топола -- 1918-1941

COBISS.SR-ID 163830025